

mark
gurakuqi

英
BIBLIOTEKA
SHËTETIT
35H-32
9. 96

**Gjurmë
të padukshme**

TREGIME

891.983 - 32

9. 96

MARK GURAKUQI

GJURMË TË PADUKSHME

56282

BIBLIOTEKA E SHETIT
GJROKASTER

825

SHTEPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

GJURMË TË PADUKSHME

I

Dom Prendi me të mbesën, Lezen, qëndronin në dhomë të pritjes. Në fytyrë të tij vijëzohej një shprehje zemërimi, kurse në atë të Lezes një shprehje mërzie.

Prifti kishte nisë prapë nga «predikimet» e tij.

I tha:

— Ti s'po duke ma në kishë... Dhe ti e din se...

Ajo e ndërpreu:

— Të lutem, mos më dëno me ndigjue përrallat e tua! Më dhemb kryet. E, me të thanë të drejtën, kam frikë se shpërthej në gaz. Nji ditë i bana buzët gjak, tue i hangër me dhambë, kah u përpoqa mos t'ja jepja gazit në mes të kishës. Tue të njohtë si të njoh, më vjen për të qeshë, kur ndigjoj fjalët e tua, kur të shoh, ashtu të devotshëm, si shejt, me atë shprehje prej fëmije e përvujtnie në fytyrë.

Kësaj here, Dom Prendi u nxeh vërtet:

— Leze, mos e tepro!

Kjo s'e prishi terezinë. Ja priti e qetë:

— Kot e ke që nxeh. Ti e din se të ban keq. Unë thashë të vërtetën. Unë s'jam si ata katundarët e tu...

Dom Prendi mori një pamje të trishtueshme:

— As ata s'po ma venë ma veshin. Veç, edhe një herë po të lutem. Ta njoh kryet. Por bama qejfin. Që nesër, eja edhe ti! Rri makar nga fundi që ta ndjesh veten ma lirshëm, por eja...

Dhe, meqë e kuptonte se zemërimi s'punonte me atë krye, shtoi lutës:

— Do të vish?

— Mirë, pra. S'po ta kthej.

Ai u gëzua. E kapi për dore, e tërhoqi pranë vetes, e puthi:

— Tash ma bane qejfin.

Pastaj, mbasi e pa që gjendja ishte rregullue, e pyeti:

— A hamë?

— Si të dësh. A dishron, ma parë, të të shtroj rakinë me meze?

— Jo, sonte s'due raki. Po pi, tue ngranë darkë, vetëm pak venë. Nga ajo ma e vjetra. Kam një drej dhimbje koke...

Ajo u tall:

— Si e përmend drejtin njeriu i zotit kështu?

Dom Prendi s'foli. Vetëm mendoi me vete: «S'ka drej, që ja del. Pak me e ngucë, asht si me ngucë një fole me gretha. Veç, prapë, shyqyr që e kam...».

Lezja përgatiti tryezën, solli gjellët e shijshme dhe të bollshme, që, së bashku me Dom Prendin, i shoqnoi me venë të vjetër të bardhë. Pastaj, pinë nga një kafe «hake».

— Ma piq dhe një — tha Dom Prendi.

— Të ban keq për tensionin.

— Lene tensionin, më pihet.

Mbas pak Lezja ja pru. Ai e rrokullisi ngadalë, me andje të veçantë.

Lezja tha:

— Duket se s'po vijnë sonte. A flemë?

— Të presim edhe pak.

— Unë po shkoj me ramë.

— Mirë. Unë po pres.

Ajo doli. Ai e ndoqi me sy, derisa u largue.

Dom Prendi shikoi orën. Dhjeta kishte kalue. Me sa dukej, atë natë, zor se kishin me ardhë. Ma mirë të shkante të binte.

Uli fitilin, mori llambën në dorë dhe u drejtue nga

dhoma e gjumit. . U zhvesh, u fut ndër shtresa, por gjumi s'e mori.

2

Sa kohë kishte kalue? Nji orë? Me siguri ma shumë. Ai përtonte të ngrihej, të shihte orën, që e kishte vendosë mbi tryezën e vogël. Në fund të fundit ç'i duhej të dinte sa ishte ora?

Po pse s'po vinin? «Miqtë» e tij, këtë herë, po e tepronin. Jo se e hante aq shumë malli për ta, por sepse donte të kishte lajme prej «andej». Dom Prendi s'besonte ma asgja, po urrejtja për pushtetin popullor e kishte shty të lidhej me armiqtë e vendit. Dhe në këtë s'kishin të banin «bindjet» e tij fetare. Ai s'kishte bindje të tilla. Në këtë urrejtje kishte «hesap», llogari: Vërtet kishat s'ishin mbyllë e njerëzit mund të shkonin në to me ndigjue «fjalën e Zotit», por Dom Prendi e kuptonte se koha e dikurshme kishte kalue. Ai s'ishte ma i pari i fshatit. Të tjerë e kishin fuqinë, ata zgjidhnin e lidhnin. E ai s'mund t'ju binte ndesh. Po kështu edhe me fshatarët e tjerë, edhe në qytete, në gjithë Shqipninë. E, në të ardhmen, kushedi se ç'mund të ndodhte... Prandaj, kur një natë ja behën në shtëpi të tij tre «mysafirë» dhe, mbasi hangrën e pinë mirë, ja thanë troç të bashkohej me ta kundër pushtetit popullor, ai pranoi, pa e zgjatë. Diçka të tillë si e kishte dashë, e kishte pritë, megjithëse vetë s'kishte guxue të ndërmerre ndonji veprim.

Atij ju mbush mendja ma tepër dhe u gëzue shumë, sidomos kur i thanë se fijet e kësaj veprimtarie ishin në dorë të Amerikës. Dom Prendi kishte ndigjue për «çeta» diversantësh, i kishte ramë në vesh ndonji fjalë për veprimet e tyne. E, kishte pritë, zemërdridhun, të lidhej në një fare mënyre me to. E, ja, koha kishte ardhë. Ma një i kishin dhanë një detyrë të randësishme, e kishin caktue përgjegjës në zonën përçark. Ai do të kishte lidhje me njerëzit që do të vepronin në atë zonë. E gjith-

shka do të kalonte nëpër duert e tij. Ishin caktue parullat, kundërparullat që, sipas rastit, ndërronin vendet e takimit. Gjithshka e pregatitun me kujdesin ma të madh! Se Dom Prendi s'donte të rrezikohej kot. Për çdo gja duheshin marrë masat e nevojshme, asgja nuk i duhej lanë rastit, nxitim.

Lajmet, që merrte e çonte, tregonin se «çeta» të shumta lëviznin anekand vendit. Madje, mbas 3-4 muajsh, do të fillonte sulmi i përgjithshëm. Do të ishte fundi i komunistëve. Gjithshka do të kthente si ma parë, edhe ma mirë. Se, këtë radhë, do të vinin amerikanët... Italianët, s'kishe ç'të thoshe, ishin njerëz të zot, por prapë s'kishin atë pasuninë e amerikanëve. E, atëhere, Dom Prendi do të kishte ditë si me veprue me këta «kuqaloshët» e fshatit e me të tjerët, atje në N... Le të predikonin pastaj se feja asht opium për popullin!..

E shkundi mendimesh një lëvizje e papritun e Lezes. Ajo u hodh, trembshëm, pastaj u struk e nisi të buzëqeshtë. Kushedi se ç'andërr shihte, kë andërronte... Ndoshta Gjini, një nga pjesëtarët e grupit. Shpesh kishte «kapë» vështrimet, që ata të dy shkëmbenin. Shpesh, kishte vu re si gjallënohej, si eksitohej Lezja, kur vinte Gjini. I kishte ruejtë, por, deri atëhere, s'kishte mundë të pikaste asgja konkrete. Gjini ishte i ri, i pashëm, i fuqishëm. Ai e dinte se Lezes gjithmonë i kishin pëlqye burra të tillë.

Megjithkëtë, te Lezja ai shihte një rrezik të madh. Ajo dinte shumë gjana për të, ishte bashkëpunëtore e të gjitha veprimeve të tij kundër pushtetit, dhe Dom Prendi s'ushqente asnjë iluzion për «moralin e devotshmëninë» e saj; ai ishte i bindun se Lezja, në rast rreziku, po të shihte edhe mundësinë ma të vogël për të shpëtue lëkurën, do t'i kishte paditë të gjithë... .

Gabim, gabim i madh që e kishte futë në «lojë». Veçse ishte detyrue. S'e thoshte për t'u shfajësue, jo. Kjo ishte e vërteta. Që të mos e përziente në këto punë, do të ishte dashë ta largonte. Dhe ai një flijim të tillë s'mund ta duronte. Tue e mbajtë aty, ishte e natyrshme

që ajo do të njihte çdo fshehtësi. S'kishte pasë rrugë tjetër. Sa për t'i besue, në asnji mënyrë.

Në heshtjen e thellë të natës, u ndigjuen britmat e hutinit. E para e zgjatun, dy të tjerat ma të shkurtna.

Dom Prendi u hodh nga shtrati. «Ata» kishin ardhë. Hapi dritaren. U përgjegj edhe ai me të njëjtën britmë dhe zgjoi Lezen të shkonte t'u çilte portën.

Ai shkoi në dhomë të bukës; qëndroi në poltronë, serioz, i përmbajtur. Kështu e gjetën tre burrat, që hynë brenda, të shoqnuem nga Lezja.

— Kjoftë lavdue Jezu Krishti — thanë ata.

— Përgjithmonë e jetës — ua ktheu prifti.

Dhe, pas kësaj «ceremonie», pyeti:

— Ç'u batë? Isha në merak për ju. S'vuna gjumë në

sy.

Njeni nga tre burrat e armatosun u përgjegj:

— E patëm të vështirë ta kalonim kufinin. E ruejnë shumë. Na u desh me pritë për një kohë të gjatë.

— Keni ba shumë mirë. Duhet matë çdo hap. A keni hangër?

Diversanti qeshi:

— Jo. Ndonji gja të thatë, sa me mbajtë frymën gjallë.

Dom Prendi ju suell së mbesës:

— Leze, na sill ndonji send!

Lezja u drejtue nga kuzhina, por diversanti e kapi për dore:

— Lene, Leze! S'kemi kohë. Duhet të nisemi.

Ajo pyeti, trembshëm:

— Prapë do të kaloni përtej?

Ai buzëqeshi:

— Jo, jo, do të shkojmë në një bazë tjetër. Do të qëndrojmë dy ditë. Pasesër, po deshe, na pregatit ndonji darkë të mirë. Si thue?

Vajza s'u përgjegj. Mbante sytë përdhe.

Qe Dom Prendi, që e mori fjalën:

— Mos kij dert, Gjin! Do t'ju shtrojmë një darkë për shtatë palë qejfe.

Dhe, tue ndërrue bisedën:

— Ele, ç'kemi andej?
— Në rregull. Më dhanë këtë letër. Përgjegjen ta kesh gati për pasnesër mbrama. Po ti këndeje?

— Asgja me randësi.

— A janë dukë forca të ndjekjes?

— Jo.

— Në S. kanë vra sekretarin e partisë.

— Luej vendit!

— Mos u çudit. Dhe në K. kanë djegë depon e grumbullimit me gjithë shtallat. Si, s'e paske marrë vesh?

— Ti e di që s'duhet të bie në sy, të pyesja. Askush s'më ka thanë gja.

— S'prish punë. Do të marrësh vesh edhe të tjera. Koha po afron. Dhe atëhere të gjithë «kuqaloshët»...

Gjini s'vazhdoi. Po sheja që bani me dorë e çonte deri në fund mendimin e tij. Ai vuri dorën në revole. Dhe kjo shpjegonte gjithshka.

Dom Prendi tha:

— Merrni të paktën nga një gotë!

Gjini e dy të tjerët lëpinë buzët:

— Nga ajo e mira, veç.

— Nga ma e vjetra — u përgjegj prifti.

Lezja s'pati nevojë ta porositte i ungji. Solli menjëherë katër filxhana raki. Ata uruen edhe një herë:

— Kjoftë lavdue Jezu Krishti!

— Përgjithmonë e jetës!

E rrokullyen menjëherë.

— Edhe nga një tjetër?

— Jo — u përgjegj Gjini — duhet të shkojmë. E, rrugës s'i dihet. Ma mirë ta kemi mendjen esëll.

— Fjalë me vend, lum djali.

Ata u përshëndetën me priftin, duelën nga kuzhina të përcjellun nga Lezja. Prifti ndëgjoi hapat e tyne të largoheshin, derën e jashtme të mbyllej e muer frymë thellë, si i çliruem nga një barrë,

Te dera e jashtme Lezja i tha Gjinit.

— Të pres!

Ai ju përgjegj ledhatues:

— Do të vij — dhe i shtrëngoi fort dorën.

Ata të tre duelën jashtë, çanë terrin e thellë, të bindun se s'do t'i kishte pa njeri.

— Edhe kësaj radhe shkoi mirë — ju drejtue Gjini shokëve.

Por jo shumë larg tyne, dy vetë shkëmbyen këtë bisedë të shkurtën:

— Shko te shokët! Të mos ndërpritet për asnji çast vëzhgimi! Asnji veprim! Të mendojnë se s'janë diktue. Po ti?

— Unë po i baj edhe për pak kohë shoqni priftit... e së mbesës — u përgjegj tue qeshë lehtas tjetri.

3

Tashma s'kishte kohë për të fjetë. Lezja kishte ra. E kotë ta trazonte. Ai vuni xhezven në zjarr.

«Nji kafe e mirë ja kalon çdo gjaje — mendoi tue nuhatë, i kënaqun, aromën e kafes së freskët.

E piu me shije të madhe. Nxuer letrën që i kishte dhanë Gjini e filloi ta lexonte. Rrudhi vetullat, shfreu disa herë. E qortonin se nuk po e zgjanonte veprimtarinë e tij, se, në atë kohë, s'kishte mundë të rekrutonte askend.

E kishin lehtë ata. Kujt t'i drejtohej? Kujt t'i besonte? Ai shkelte mbi një prush përcëllues. Jo, s'ishte punë frike, por kujdesi. E, prapë e ndjente se duhej të bante diçka. Po çfarë? Si?

E kotë. Tani s'i vinte ndër mend asgja. Ma vonë, kushedi...

Ishte ba vonë. Duhej të shkonte në kishë, të çonte meshë. Paloka, ndihmësi i tij, me siguri e priste. Dhe Paloka, edhe pse s'e thoshte, s'ishte nga ata, që e duronte pritjen.

Si sjithnji, e gjeti para portës.

Dom Prendi e përshëndeti. Paloka i ktheu përshëndetjen, si pa qejf.

— A ka ardhë kush? — e pyeti prifti.

— Askush — tha tjetri.

— Njerëzit e kanë lanë udhën e zotit, Palokë.

— Por zoti asht i madh dhe i mëshirshëm, Dom Prend.

Ky i nguli sytë. Çudi me këtë fshatar. Sa besimtar që ishte! E të thuesh që ishte plak! As dyzet vjeç nuk ishte. Të tjerët shkonin punonin, ai jetonte me «lëmoshët» e Dom Prendit. Dhe sa njeri besnik! Fshatarët e kishin «kritikue» shpesh, që shërbente në kishë. Por Paloka kishte qëndrue. Madje, Dom Prendi kishte marrë vesh se Paloka, një natë, për pak kishte qenë tue u vra me një dy prej tyne.

Dom Prendi, për këtë, edhe e kishte falenderue, edhe e kishte qortue:

— Ki mendjen, Palokë — i kishte thanë. — S'ban me u keqë me komunistët. Ua sheh sherrin.

— E çka mund t'u shohësh atyne, veç sherrit? — ja kishte kthye Paloka.

— Megjithkëtë, largoju ngatërresave! Leni të flasin! Dhe, po t'u vunë shumë, s'kemi ç'të bajmë, ikë prej meje! Me qeverinë s'mund të kapemi.

Ndihmësi e kishte shikue me keqardhje e i ishte përgjegjë:

— S'ndahem prej teje, edhe po më vranë. Veç në qoftë se më qet jashtë ti vetë.

Dom Prendi ishte prekë nga kjo besnikëri.

— Ti e di sa të due, Palokë.

— E, mirë, atëhere qoftë mbyllë kjo bisedë, Dom Prend.

Dhe biseda ishte mbyllë. Me gjithë shpotitë e kritikë e fshatarëve, Paloka s'ishte shkitë nga prifti.

Ky, kur kishte hy në «valle» — si shprehej vetë — mendoi një herë ta futte edhe Palokën. Mund t'i sillte shumë shërbime. Por, pastaj, tue e peshue punën ma mirë, e kishte gjetë të udhës mos ta përzinte. Nuk mund të thojshë që Paloka ishte budalla. Jo, madje, ndonjiherë, Dom Prendit i krijohej përshtypja e çuditshme,

e papërcaktueme mirë, se Paloka ishte i zgjuet. Po punët, me të cilat kishte fillue të merrej ai, Dom Prendi, ishin tepër të ngatërrueme e të randësishme. Nji hap i gabuem dhe... A mund t'i besoheshin Palokës punë të tilla?

Bisedoi edhe me Lezen. Ajo ja kishte pritë shkurt:

— A je i marrë, a?

Dom Prendi s'ishte i tillë. Dhe Palokën e la jashtë lojës së nëndheshme, që kishte nisë...

Paloka bani gati gjithshka për meshë. Veç s'u duk njeri. Dom Prendi s'u dëshpëruet. Në mëngjez, tani që ishte «mueji i Zojës», s'kishte randësi. Puna ishte që njerëzit të vinin pasdreke. U suell nga ndihmësi.

— A fillojmë?

Ky u habit:

— Por s'ka ardhë kush, Dom Prend!

— S'ka gja. Do të lutemi për ta.

Dhe filloi meshën, i përshpirtshëm...

...Mbas mbaroi meshën e u nda me Palokën, shkoi menjëherë në shtëpi. Kishte zakon që, mbasi kryente «detyrën e tij të shejtë», mëngjezeve, bante nji shëtitje. Sot e theu rregullin. Donte të takonte, sa ma parë, Lezen.

Ajo ishte ngritë, kishte ba gati mëngjezin. Dom Prendi e gjeti tryezën të shtrueme.

Lezja e priti fytyrëçelun. Pyeti:

— A ishte kush?

— Askush.

— Mos u mërzit — i tha. — Do të vij në mbasdite.

— Edhe ti?

— Edhe unë. Dhe s'do të rri në fund, por në bangë të parë. Githmonë.

— Më vjen shumë mirë.

Ai i lëmoi faqen.

Filluen të hanin.

Dom Prendit se si i erdhi ai mendim, papritë, aty për aty.

— Ndigjo, Leze — tha — ndoshta do të të duhet të shkosh në N...

— Kur?

— S'e di me siguri. Mbas disa ditësh, kushedi. Të vijë njiherë Gjini me shokë. Do të këshillohem me ta.

Lezja u lehtësue. Por s'e tregoi. U përgjegj e qetë e gjithnji fytyrëçelun:

— Jam gati. Kur të duesh.

Pastaj pyeti:

— Pse?

— Do takosh tand vëlla, Pjetrin.

— Pse? — pyeti, prapë ajo.

— Tash për tash, s'di me të ta thanë. Mbas nja dy a tri ditësh do ta marrësh vesh.

— Të lutem, atë lenë të qetë!

— Asgja e veçantë. Do të kryejë një shërbim të vogël.

— Por...

— Duhet.

4

Besim Kreshta ndodhej në zyrën e kryetarit të degës së punëve të brendshme të N. Ata të dy ishin shokë të vjetër, që në kohë të Luftës nacionalçlirimtare. Për një kohë kishin shërbye bashkë. Pastaj, detyra i kishte ndarë. Besimi punonte në ministri, kurse shoku i tij, prej disa vjetësh, në N. Megjithkëtë, shpesh, kishin bashkëpunue në ndjekjen dhe shfarosjen e diversantëve. Po bashkëpunonin edhe kësaj radhe.

Prej disa kohësh Besim Kreshta merrej me këtë çështje. Së bashku me kryetarin e degës kishin hartue planin e operacionit, që ishte aprovue nga eprorët. Nji plan i thjeshtë, i qartë, i guximshëm.

Besimi kishte thanë:

— Ne duhet t'u krijojmë përshtypjen se s'dimë gja, se nuk i kemi ra në erë punës. Kështu, ata do ta ndjejnë veten të qetë; do të fillojnë të shtrihen, të zgjanojnë rrjetën e tyre dhe, me dorë të vet, do të na çojnë edhe te

ato baza e te ata njerëz, që ende nuk i kemi zburue. Si thue?

Kryetari i ishte përgjegjë:

— Mendim i drejtë.

— Sidomos duhet të kemi kujdes me priftin, Dom Prendin. Ai duhet ta ndejë veten fare të sigurt. Vajtjet e ardhjet në qelë të tij do të na i japin edhe ato fije, që s'i kemi. Veçse në fshat duhet të kemi një njeri tonin, që të mos bjerë në sy.

Kryetari kishte buzëqeshë:

— Atë e kemi.

Dhe i kishte shpjegue, fill e për pe, planin e tij. Besim Kresha e kishte pëlqye. Me siguri, do të jepte përfundimin e pritun.

Mbas ngjarjeve që kemi përshkrue në kapitujt e maparshëm, dy shokët bisedonin për zhvillimin e mundshëm të matejshëm të tyre.

Kryetari tha:

— Hollësitë do t'i dimë mbas kthimit të Gjinit te prifti. Ndoshta gaboj, por, me gjasë kanë ndër mend të ndërmarin ndonji aksion të ri.

— Çfarë?

— S'di me thanë. Ende s'kemi ndonji të dhanë. Asht ma tepër një «përshtypje» e papërcaktueme. Do ta shohim. Kryesorja asht që për asnjë çast mos të mbeten të pavëzhguem. Dhe për këtë janë marrë masat.

5

Dom Prendi e kishte mendue e çmendue punën. Pjetri kishte miqësi me Zef J. Ky s'kishte ndonji vend kushedi se çfarë, por kishte mjaft miq komunistë. Tue shfrytëzue këtë miqësi, mund të arrinte, me shumë marrifet, sigurisht, të mblidhte të dhana me randësi, që i kërkonin «ata andej». Duhej ta rekrutonte patjetër. Puna s'ishte e lehtë, por jo edhe e pamundur. Ai kishte një «kleçkë». Nji kushëri i tij i afërm ishte dënue nga pu-

shteti. Duhej manovrue, duhej nxitë ma parë pakënaqësia tek ai e, pastaj, në çastin e duhun, do të kalohej në sulm, që të mos kishte nga t'ja mbante.

Kur «miqtë» erdhën mbas dy ditësh, Dom Prendi u shtroi një darkë vërtet të pasun. E, tue ngranë, biseduen gjatë e gjanë për punën e tyne të ardhshme.

Prifti i shpjegoi Gjinit «planin» lidhë me Zef J. Banditit ju duk i përshtatshëm:

— Fort bukur e paske mendue, Dom Prend — e tue thanë këto fjalë, Gjini i hodhi një vështrim të shpejtë Lezes.

Ajo i nguli sytë. Ishin marrë vesh.

Qe Gjini, ai që i tha:

— Më duket se ka ardhë koha me pushue. Do të nisemi shpejt.

Dom Prendi s'kundërshtoi.

— Punë me mend. Sa ma herët të niseni, aq ma mirë do të jetë. S'duhet me rrezikue kot — dhe u priu në dhomë të miqve, ku kishin fjetë edhe herë të tjera.

Kur u kthye, gjeti Lezen që pò çonte sofrën. Ajo heshte. Prifti hetoi një farë nervozizmi jo vetëm në fytyrën, por në gjithë qëndrimin e saj.

Mbasi kreu punët, Leza tha:

— Po shkoj me fjetë. Natën e mirë!

Ajo duel. Ai ndjeu, mbas pak, të hapej e të mbyllej porta e dhomës së saj.

Pastaj priti. Një pritje e gjatë, gjithë ankth. Dhe, pikërisht në çastin kur po thoshte me vete: «Kot e kam, s'do të ndodhë asgja», ai ndigjoi hapa në korridor, hapa të lehtë, të hedhun me kujdes të madh. Hapat u ndaluen para portës së Lezes. S'duroi ma. Hoqi këpucët e zgjati kokën në korridor. Pati kohë të shihte «hijen» e Gjinit, që u zhduk në dhomën e së mbesës.

I hypi gjaku në kokë. Qenë tue ju ça tamthat. Por s'lëvizi. Shtangu në vend. Gjithë trupin ja përshkoi një dridhërimë e fuqishme, e tmerrshme.

Pra, ajo tani...

Me gjithë zemërimin e madh që e kishte pushtue,

16
Dom Prendi e ndjeu veten të dobët, të pafuqishëm. Fundi i çdo ndërhyrjeje të tij mund të kishte qenë tragjik, prandaj u kthye përsëri në dhomë. E pa ma me vend të bante sikur nuk kishte hetue gja. Veçse... Ah, po të vinte dita...

6

Qëndronin të dy, në «odën e mirë», përballë njeni-tjetrit, motër e vëlla. Shtëpia ishte po ajo, por s'e kishte shkëlqimin e «kohëve të arta» kur kjo familje «reshpërësh» mbahej me të madhe edhe në radhët e vetë borgjezisë tregëtare, se, sa për «zhelemaalët», as që i shihte me sy. Tani kjo shtëpi dukej ma e vjetër, si e braktisun, si e zhveshun. Edhe mobiljet e «odës së mirë» ishin ma të pakta, u vinte si erë myk.

I pari foli Pjetri:

— Si asht puna? — pyeti.

— Më çon daja prift. Të dërgon këtë letër.

E nxori nga gjini, ja zgjati.

Pjetri e mori, shqeu zarfin, filloi të lexonte letrën, pastaj ja zgjati së motrës.

Ajo e lexoi; tha:

— Mendoja se asht ndonji punë ma e vështirë. Ti, Zef J. e ke mik, apo jo?

— Po.

— Atëhere? Ju punoni në një vend. Me pak kopili, mund ta shtiesh në dorë.

— Për ty çdo gja asht e lehtë.

— Lene ironinë! E kam me gjithë mend. Pastaj, ti e din; një fjalë nxjerr tjetrën dhe... Provoje një herë.

— Do ta provoj.

— Vetëm mos e zgjat shumë.

— Këtë s'e kam në dorë. Apo mos don që t'ja them bam e të më padisë?

— Ne të dy s'jemi marrë vesh ndonjiherë. Vepro si të duesh. Unë jam e detyrueme të pres.

Pjetri atë natë, me qëllim, e priti mikun e tij Zef J. në të dalë të portës së madhe. Në dukje qe një takim i rastit.

— Mirë mbrama, shoku Zef! Po del?

— Po. Edhe ti?

— Edhe unë. Për nga, kështu?

— Po më dhemb shumë koka. U lodha. Due të shëtis pak. Kohë e bukur.

— Shumë e bukur. Po s'të shqetësova, po vij edhe unë me ty.

— Përkundrazi. Më bahet qejfi.

Filluen të ecnin nëpër rrugën e gjanë të asfaltueme. Për një kohë s'foli asnjëri. Pjetri s'po dinte si t'ja niste bisedës. Kishte frikë se mos bante ndonji hap të gabuem, që në krye. Prapë s'duhej ta linte t'i shpëtonte ky rast.

Ai që foli i pari qe Zef J.

— Ama, edhe ju të llogarisë mjaft telashe keni.

— Lene mos e pyet. Po edhe dega juej veç...

— S'kemi pse të ankohe mi.

— S'ta them për të të ba qejfin, por asnji s'punon kaq sa ti.

Zefi buzëqeshi.

— Mos e tepro, tani!

— E kam me gjithë mend. U këpute në punë. Dhe s'ka dukë. Të tjerët punojnë ma pak e rrahin gjoksin.

— Unë s'njoh njerëz të tillë, por, edhe po pat... keq e kanë. Ne s'punojmë për t'u dukë.

— Ashtu asht, veç, të thom të drejtën, mue do të më vinte inat... ta baj unë punën e të lavdërohet një tjetër... Por ç'ja nisëm kësaj bisede? A kthejmë?

— Po deshe, shëtisim edhe pak.

— Si të duesh. Koha asht vërtet e bukur.

Mbas një ore u kthyen. Pjetri s'kishte mundë të bante asnji hap përpara në qëllimin e vet. E, prapëse-prapë, s'u dëshpëruë. Duhej vazhdue, duhej ngul kam-

bë. Kur kaluen pranë lulishtes kryesore të qytetit, Pjetri propozoi:

— A kthejmë pimë ndonji birra?

— Pse jo? Mirë e ke. Nji birra e ftohtë...

Hynë. Kamerieri u vonue ca, por birra, që u solli, qe vërtet e mirë. Po ashtu edhe goftet.

— Gjynah që s'kemi aq kohë... Herë pas here do të ishte mirë që njeriu të vinte këtu e të çlodhej, të ndigjon-te pak muzikë — tha Zef J.

— S'mjafton të kesh kohë, duhet të kesh edhe pare — qeshi Pjetri. — E s'po kemi edhe aq shumë...

— Mos u anko. Të gjithë me nji rrogë jemi.

— Po, por ka rroga e rroga.

— Sigurisht, se ka punë e punë... Apo jo?

— Ashtu asht, veçse... Nejse, ma mirë ta lamë këtë bisedë.

Zef J. buzëqeshi.

— Pse?

— Të të them të drejtën, biseda si kjo s'janë edhe aq të përshtatshme... Nuk asht se kam frikë, por... edhe mund të merren për të keq... Ja, të flasim me zemër të hapun... si shokë, si miq... Ti je kaq i zoti, e, megjithkëtë, s'të lanë të qetë... Unë e kuptoj randësinë e kritikës dhe të autokritikës, por çdo gja ka kufi... Ti merre si të dësh, por, për mendjen time, të kanë vu pak në shenjestër...

— Ti gabon. Mue më çmojnë.

— Unë të kuptoj. Ti s'don të flasësh për vete e të ankohesh, se je i thjeshtë, i ndershëm... por atë çështjen e axhës sikur s'duen të ta falin...

— Ai gjeti atë që kërkonte. Unë s'kam punë me të. Mue më çmojnë, më besojnë...

— Ndoshta. Por jo deri në fund.

— Më duket se e tepron.

— Atëhere më fal! Porositim edhe nga nji?

Zef J. pranoi. Porositën disa herë. E, kur u ngritën, Pjetri deshi të paguente patjetër...

Mbas tri ditësh, Lezja e pyeti përsëri të vëllanë:

— Si duken punët?

— Jo keq. Mbramë ndejtëm prapë bashkë. Dhe... në s'gabohem, po fillon të lëshojë pe.

— Shiko se mos të padit.

— S'jam aq budallë. Për çfarë të më paditë? Unë them gjithshka dhe s'them asgja. Çdo gja e la pezull, si një përshtypje, si një mendim të çastit...

— Po ai?

— Edhe ai kështu. Megjithatë, mendoj se kam për t'u marrë vesh... Nuk di a do ta bind dot të vijë te daja prift... Këtu asht çështja, sa për të tjerat...

Por ai gabonte.

Të nesërmen në mëngjez, kur Pjetri, në zyrë të vet, po vriste mendjen si ta bante atë hap të domosdoshëm, që do ta futte në grackë, Zef J. erdhi në zyrë të tij.

Pjetri u habit, por e mblodhi veten shpejt, dhe, me nderim e ftoi të ulej.

Zef. J. hyni menjherë në temë. Tha:

— A do të kishe mundësi të largoheshe disa ditë?

— S'kuptoj, shoku Zef.

— Desha të di, a prish punë largimi yt.

— Si të thuesh... S'besoj.

— Projektbuxheti mbaroi, apo jo?

— Po, shoku Zef.

— Mirë, atëhere. Do të të marr me vete. Do të hapim disa dyqane të reja fshatrave. Do të fillojmë nga lokaliteti i D.

— Shumë mirë, shoku Zef.

— Ishtë koha. Prandaj due të shkoj vetë. Ti, si llogaritar me përvojë, do të më ndihmosh mjaft aty në vend. Si thue?

— Patjetër, shoku Zef!

— Mirë. Dyqanin e parë, me artikuj të përziem, do ta hapim në L., të dytin në T. Janë fshatra të mëdhenj. Kanë nevojë. I njeh?

— Po, shoku Zef. Madje, në T. kam... kam edhe një njeri timin... dajën...

Zefi u habit:

— Po ai ç'kërkon aty?

— Asht prift — u përgjegj Pjetri, tue u përtypë.

— Prift? — pyeti Zefi.

Tjetri e vështroi me ankth. Po e merrte dreqi punën. Por ankthi i tij nuk zgjati. Zefi pyeti përsëri.

— Mos e quejnë Prend?

— Po, shoku Zef. E njihni?

— Jo, jo, s'e njoh, por kam ndëgjue për të.

— Për të mirë, besoj...

— Për të mirë, për të mirë...

Pjetri u lehtësue. Mori frymë thellë. Zefi s'e vuni re. Tha:

— Me siguri ka ndonji bibliotekë të pasun.

— Kush? — pyeti djali, që s'e kishte mendjen aty.

— Ai, de, Dom Prendi.

— A, ka, posi, shumë të pasun, madje sidomos me libra të vjetër.

— Bash ato që më interesojnë ma shumë. E dini, Pjetër, se dikur kam pasë andërrue të bahesha shkrimtar? Kam pasë botue edhe disa vjersha... Punë rinie... Gjana pa vlerë.

— Në qoftë se doni, mund t'i hidhni një sy bibliotekës së tij, kur të shkojmë atje... — guxoi të thoshte Pjetri, tue pritë përgjegjen si në gjemba.

— Do të më pëlqente sikur ta dija se nuk e shqetësoj.

— Oh, sa për këtë...

— Mirë, atëhere... do të shohim, kur të jemi atje... A mund të më bash për 3-4 ditë një preventiv për 4 dyqane?

— Do ta keni për dy ditë.

— Aq ma mirë. Më kanë kritikue se nuk po e ndihmojmë fshatin. Ka ardhë koha të shkundemi një herë e mirë. Atëhere, të pres pas dy ditësh. Mirë u pafshim!

Pjetri duel jashtë. S'e mbante dot gëzimin. U kthye në

zyrë të tij i kënaqun deri ku s'vente ma. Gjysmë ore përpara as që do të kishte guxue të andërronte një zgjidhje kaq të shpejtë të problemit, që e mundonte. Dhe ja...

Lezen e gjeti në shtëpi. S'priti që ajo ta pyeste. I tha gjithshka me një frymë, e porositi që t'ja transmetonte Dom Prendit gjithë bisedën me Zefin, fill e për pe. Në mbramje do t'i jepte edhe një letër për priftin.

9

Ishte një nga ato shtëpitë tipike të qytetit të vjetër të N., rrethue me mure, me oborr e me pus. Natë. Vonë.

Në një dhomë të kësaj shtëpie qëndronte Besim Kresha me një tjetër, një burrë rreth të dyzetave, me trup mesatar, jo shumë të bashëm, por të lidhun e të fuqishëm. Kjo ishte hera e dytë që takoheshin. Të parën herë bashkëbiseduesi e kishte informue Besimin për çfarë i kishte ngja. Tani Besimi e kishte thirrë për t'i dhanë udhëzimet, mbasi ishte këshillue e kishte vendosë me shokët.

Besimi pyeti:

— Si mendon?

— Ideja asht e mirë, veçse...

Ai u përmbajt. Besimi e nxiti:

— Veçse? Folë, folë pa rezerva!

— Veçse ka një rrezik... Mund edhe të kujtohen...

— S'ka sesi. «Ata», me ç'më tregove, vetë e duen një gja të tillë.

— E di. Por nëse i bien në erë punës...

— Edhe kjo asht parashikue. Do të hyjë në veprim një plan tjetër, që do të kërkojë — ç'asht e vërteta — ma shumë kohë. Prandaj duem të vemë në zbatim këtë. Ty po të besojmë një detyrë delikate...

— Edhe unë do ta meritoj besimin tuej. Unë vetë erdha.

— Dhe ne e vlerësuem drejt veprimin tand. Por le të kthejmë te çështja që na intereson. Ti po hyn në skenë bash kur duhet. Madje, kur ata vetë e duen. E s'asht

fjala për «ata». Na i njohim mirë. Kemi shumë fakte e prova kundër tyne, për t'ua dërgue gjyqit e për t'i dënue. Ne duhet të zbulojmë gjithë rrjetën, gjithë fijet e saj, duhet të zbulojmë gjithë mekanizmin e saj, pa ra në sy. Në qytet kanë një rezident që s'e njohim. Ruhet shumë. Tue hy në lojën e tyne, ti mund të na çosh tek ai.

— Po në qoftë se do të kërkojnë nga unë veprime konkrete?

— Do t'i kryesh.

Tjetri e vështroi Besimin me habi.

— S'e kuptoj. Të sabotoj, të djeg, të..?

Besimi qeshi:

— Jo. Ata s'do të kërkojnë asgja të tillë nga ti. Ta kanë nevojën për tjetër gja. Ti ke shokë e miq me pozitë. Në radhë të parë, do të duen të dhana ekonomike, ushtarake e politike. Dhe ti do t'ua japësh.

— Shoku Besim!..

— Mos u ngut. Do t'ju japësh të dhana... të padamshme, por të besueshme. Po qe nevoja, madje, edhe të arratisesh..

— Të arratisem?

— Mos u tut. S'do të vijë puna deri këtu. Por, nëse ata do të të propozojnë, ti prano. Ta thashë, që të të mos vijë e beftë e të mos dish si të veprosh. Sigurisht që s'do të arratisesh. Do ta rregullojmë ne çështjen.

— Por po të kem nevojë atje, të vij në kontakt me ju, të ju njoftoj diçka, si do të baj?

— Ti i dole para punës. Do ta hapja vetë këtë bisedë. Ti do të hysh në lidhje me... — dhe i tha një emën.

Bashkëbiseduesi i Besimit u habit së tepërmi:

— Ai?

Besimi qeshi:

— Më vjen mirë që po habite. Kjo tregon se kemi veprue drejt. Saherë që do ta shohësh të nevojshme, do të takohesh me të. Parulla: — A ke shkrepse? Kundërparulla: — Jo, kam çakmak. E thjeshtë, jo?

— Fare e thjeshtë.

— Gjanat e thjeshta janë ma të sigurta. Përsa i për-

ket qytetit, asnji takim në rrugë, në zyrë, në degë me mue ose me kryetarin. Ka mundësi që të të vëzhgojnë. Lidhjen do ta mbash në këtë adresë.

Ja tha. Tjetri u habit për të dytën herë.

— S'do të më kishte shkue ndër mend.

— Prapë më vjen mirë. Dhe diçka tjetër: përpicu të jesh sa ma i qetë, sa ma i natyrshëm. Mos u ngut, mos prano çdo propozim të tyne menjherë, por edhe mos ngurro e mos vono tepër. E randësishme asht që në rrethanat ma të ndërlikueme të ruesh gjakftohtësinë e kthjelltësinë e nevojshme.

— Kur të filloj?

— Nesër do të jetë tepër shpejt. Duhet t'u japim kohë. Edhe pasnesër jo. Mbas tri ditësh. Mirë?

— Mirë, shoku Besim! Të shkoj?

— Jo, jo, po kaloj unë ma parë. Ti dil mbas gjysmë ore.

10

Dom Prendi u përgatit me zell të veçantë. Letra e Pjetrit i kishte dhanë zemër. Tani sikur s'e ndjente ma atë mllëfin kundër Lezes. Madje, do të kishte dashë ta kishte pranë edhe Gjinin, për çdo rast. Peshku ishte tepër i majmë. Për ta mbajtë në rrjetë, përveç një mendjeje të mprehtë, do të duhej edhe një dorë e fortë...

E mbesa ishte ba ma e shtrueme. Çdo mbasdite e kishe në bangë të parë, gjithnji e gjunjëzume, e devotshme, tue ba kryq e tue thanë, uratë...

Nji mëngjez, Paloka i tha Dom Prendit:

— Mbesa ka ndërrue.

Prifti buzëqeshi. Përgjegji:

— S'kishte si mos ta gjente rrugën e zotit.

E mendoj: «Kushedi ku e ka mendjen, kur vjen në kishë, kur ban sikur lutet... Mund t'ua hedhë Palokës të tjerëve, por jo mue...

Nuk u shty gjatë në këto arësytetime. Tjetërkund i

rrihte çekiçi. A thue ishte pregatitë si duhej? Mos kishte lanë gja mangut?

Jo, çdo gja ishte gati. Zef J. mirë se të vinte.

Dhe Zef J. e Pjetri erdhën në një muzg të gjysmës së majit. Dom Prendi porsa kishte mbaruar sakramentin e po shkëmbente disa fjalë me Palokën që, si zakonisht, po i ankohej për fshatarët, të cilët kishin braktisë «shtëpinë e zotit». Lezja, e cila kishte kaluar përpara, ishte kthye e i kishte pëshpëritë disa fjalë në vesh të ungjit. Ai u fal shpejt me Palokën dhe u largue.

Hyni në qelë, tue i dhanë fytyrës një shprehje sa serioze, aq edhe të qetë. Në «odën e miqve» pa të nipin me drejtorin e tij, Zef J. Nuk i përshëndeti me shprehjen e zakonshme e të detyrueshme për të: «qoftë lëvdue Jezu Krishti». S'donte ta vinte në pozitë të vështirë Zefin. As edhe të nipin. U tha, i gëzuem:

— Mirë se keni ardhë, burra!

Ata u çuen në kambë.

— Mirë se ju gjetëm!

Pjetri i tha të ungjit:

— Shoku asht Zef J.

E, tue u sjellë nga drejtori, i paraqiti priftin:

— Daja im.

Dom Prendi buzëqeshi:

— Sa mirë ja paski ba! Do të jeni lodhë. Leze!

— Urdhno, daja prift!

— Na piq nga një kafe të mirë!

— Kafja asht gati, daja prift.

Ky buzëqeshi i kënaqun. Tha përkëdhelës:

— Kam një mbesë, që s'e ka kush.

Kafja ishte vërtet shumë e shijshme. Zefi uroi «për të mirë» e i tha Lezes:

— Rrallë kam pi kafe si kjo.

— Po ma bani qejfin.

— Jo, e kam me të vërtetë. Unë jam terjaqi kafje.

— Edhe ju qenki si daja prift. Por u kënaqki ma shpejt. Ai hera-herës, s'ma pëlqen kafen.

Ajo qeshi. Qeshën dhe dy të tjerët. Edhe Zef J. vuni buzën në gaz.

Lezja solli rakinë, që ishte vërtet e shkëlqyeshme, kushedi sa vjeçe. Dom Prendi, në punë të rakisë e të venës, ishte edhe ma «terjaqi».

Prapë urime, lavdërime, komplimenta. Dhe, si mbaroi kjo ceremoni, Zef J. ju drejtue priftit:

— Më ka thanë Pjetri se keni një bibliotekë të pasun, sidomos me libra të moçëm.

— Jo dhe aq. Pjetri do ta ketë teprue pak. Doni ta shihni?

— Po s'ju bezdisëm!

— Çfarë bezdie, he burrë! Përkundrazi, asht kënaqësi e veçantë për mue. Urdhnoni!

I çoi në një dhomë të vogël mbushë me rafte të vjetra, me xhame. Tha, me një shprehje thjeshtësie:

— Kjo asht gjithë pasunia ime...

Zef J. filloi të shqyrtonte librat, ngadalë, me kujdes. Nxori nga rafti një libër të vogël, me kapakë lëkure e thirri:

— Budi! Sa gëzohem! Asht e para herë, që e shoh... Por ky ç'asht?

— Fjalori latinisht-shqip i Bardhit — u përgjegj prifti me një ndjenjë krenie.

— Ju paski një bibliotekë të mrekullueshme. Ja, botime të gjysmës së parë të shekullit XIX... Jua kam zili...

Dom Prendi e la të shprehte gëzimin e tij. Pastaj pyeti:

— Keni kohë që interesoheni për... libra të tillë?

Zef J. qeshi:

— Ju çuditeni, ë?

— Jo, jo — u ngut të kundërshtonte prifti.

— Kot e keni, që kundërshtoni. Juve ju duket, të paktën e pazakonshme, që një njeri si unë të interesohet për botime të tilla. Por çdo gja asht e shpjgueshme. Unë kam krye mësimet në degën klasike të gjimnazit E...

Qeshi, si të tallej me vetëveten, pastaj vazhdoi:

— ...E, kur isha nxanës, pata nisë të shkarravisjsja edhe ndonji vjershë...

— Tani po kuptoj — tha Dom Prendi — shumë interesant.

— Në të vërtetë, s'ka asgja interesante. Mëkate rnie...

— Pse s'vazhduet?

— Mund të përgjigjesha: «S'kam kohë». Por, megjithëse jam i mbytur me punë, prapë do të gënjeja. E vërteta asht se s'kam talent.

— Jeni tepër i thjeshtë, zotni... shoku Zef.

— S'asht punë thjeshtësie... Unë jam realist. Dhe tani më falni se ju mbajtëm kaq gjatë. Na lejoni të shkojmë... Pjetër!

— Urdhënoni, shoku Zef!

Dom Prendi ndërhyri:

— Kjo fjalë s'asht gja. S'keni si shkoni. Sonte do të qëndroni këtu.

Zefi kundërshtoi, me mirësjellje:

— Ju falem nderit, por, edhe me kaq u vonuem... Duhet të takojmë shokët e këshillit të fshatit... Puna, para së gjithash...

— Nuk them se jo, zotni... shoku Zef, por tashma u ba natë. Nesër keni gjithë ditën përpara...

— Mos ja prishni qejfin dajës prift — tha, joshëse, edhe Lezja.

— T'ju them të drejtën, më keni zanë ngushtë... Me punë jemi mbrapa, por, edhe me jua prishë, s'më bahet...

— Kjo asht fjalë burrash! — shprehu gëzimin e vet Dom Prendi dhe shtoi: — Urdhnoni, urdhnoni të shkojmë në odë të bukës — dhe, pa pritë përgjegje, u drejtue për atje...

Lezja shkruini gjithë mjeshtërinë e saj në përgatitjen e mezeve e të darkës. Përsa u përkiste pijeve, s'kishe veçse të zgjidhje.

Biseda u hap e kandshme, e natyrshme, dhe, mbas disa gotash, e përzemët, sidomos midis Zefit e Pjetrit, që u përpoq ta çonte fjalën aty ku duhej. Dom Prendi sillej si një zot shtëpie e mikpritës, por i përmbajtun, serioz. E me seriozitetin ma të madh tha:

— Ju keni edhe një axhë, më duket, Mhill J. E kam njohtë.

— Mirë thatë. Për mue ai asht i vdekun.

— Kjo s'asht e drejtë — ndërhyri Pjetri, që këtë kishte pritë — gjaku asht gjak. Dhe ti...

— Të lutem, Pjetër...

— S'thashë asgja të keqe. Mos të të vijë keq. Ti vetë më ke thanë se...

— Unë s'të kam thanë asgja.

Dom Prendi ndërhyri. Mori gotën e rakisë, e përplasi me mikun e tha:

— Hajde, për të mirë!

Pjetri, mbasi shprazën gotat e i mbushën prapë, kaloi sërish në sulm:

— Këtu jemi midis nesh... S'ke pse të zemërohesh... Ne veç të mirën të duem... Hajde, me fund!

Gotat u boshatisën përsëri e prapë u mbushën.

Zefi tha:

— Mjaft ma. S'mundem. Më turbulloi fare.

Pjetri ja pat:

— Kaq shpejt? Kot e ke. Rakia mbyt hallet.

— Unë s'kam halle.

— Ke, ke... edhe ti, por s'don t'i thuësh...

— Çfarë, për shembull?

— E din vetë... Ja, ajo çështja e axhës të ka mbetë në fyt, edhe pse s'e thue... se ke frikë, që mos të mendojnë se je i pakënaqun...

Zefi pyeti ironik:

— Ke tjetër?

— Kam, posi... Ti e din për çfarë kemi bisedue... Dhe, nëse po flas sonte, këtë e baj se të kam mik, të due të mirën, ti e din, besoj...

— Më duket se po filloj të kuptoj...

— Aq ma mirë...

— Por jo ashtu si mendon ti... Kjo darkë, kjo ardhje këtu... sikur janë të përgatituna...

— Ndoshta.

— Pohoje ma mirë...

— Thashë, ndoshta... E pastaj?

— Pastaj? Ja, unë do të ngrihem e...

— Do të na kallëzosh, ë? — tha, tallës Pjetri. — Po sikur të baj unë, ma parë të njejtën gja...

— E kush të beson ty?

— Ndoshta, mue ma shumë se ty... Unë s'kam ndonji axhë të...

Zefi i ndërpreu fjalën:

— Atë punë e dinë të gjithë...

— Por pakënaqësitë, që më shprehe mue natën e fundit, jo... E, pastaj këtë ardhje këtu si do ta gjykojnë?..

Në këtë çast ndërhyri Dom Prendi:

— Pse thërrisni? A s'mund të bisedoni ma shtruve?

— S'kam ç'bisedoj me të.

— As me mue?

— As me ju.

Prifti buzëqeshi:

— Ndoshta, po. Mue pushteti më njeh për njeri të ndershëm, që s'asht përzie kurrë me politikë. Këtë mund ta dëshmojë edhe fshati. Ç'do të ndodhte sikur unë të shkoja e të thosha ku duhet se, në praninë time, keni folë kundër pushtetit?

— S'do t'ju besonin.

— As edhe sikur të thosha se keni ardhë tek unë e më jeni lutë t'ju ndihmoj të arratiseni? Këtu kufini s'asht larg.

— Prapë s'do t'ju besonin.

— Jeni shumë i sigurt?

— Po.

— Mund të mos më besonin plotësisht, por për të dyshue do të dyshonin... Ju keni edhe një kushëri të arratisun...

— Lulin? S'e kam kushëri, por nun.

— Njisoj asht. Madje, ma keq... Do të banit mirë ta merrni punën me gjak ma të ftohtë... Ju jeni vetëm... Ne jemi tre. Dëshmia jonë vlen ma shumë se ajo jueja... Për këtë të jeni të bindun...

— Ta zamë se asht kështu. Ç'kërkoni nga unë?

— Çdo gja në kohë të vet. Hajde, hajde të pimë.

Pjetri, tash që «drejtimin» e kishte marrë i ungji, s'fliste ma. Priste si do ta vërtitte Dom Prendi. Por ky s'ngutej. Vështronte me bisht të synit Zefin.

Për do kohë s'foli njeri. E theu heshtjen Lezja, që tha:

— Darka asht gati.

Prifti pyeti Zefin:

— A pimë ma, apo shtrojmë darkën?

— Ma mirë darkën. S'më pihet ma. Më ra në krye.

— Raki e mirë — e lavdëroi Dom Prendi.

— Por e fortë — tha Zefi.

— Raki burrash.

Pastaj pyeti:

— Atëhere?

— Si atëhere?

— Ç'thoni për ç'biseduem?

— S'kam për të thanë gja...

— Ndoshta keni për të thanë. Indirekt sonte ju ba një propozim. Mund t'jua bajmë edhe ma haptas... Ne s'kërkojmë ndonji gja të madhe nga ju.

— Kush «ne»?

— Të themi, për tani, unë.

— Mos doni të më bani prift? — qeshi Zefi.

— Shoh se s'ju mungon humori. Por mos bani sikur s'kuptoni. Ju e merrni vesh fare mirë se ç'due të them me atë «ne».

— Ta zamë se e kuptoj. Pastaj?

— Ma parë duhet të biem dakord, në parim — si i thonë fjalës — mandej mund të hyjmë në hollësinë...

— Kjo s'asht punë për mue.

— Mos u bani kokëfortë. T'ju them të drejtën, ne erdhëm në këtë bisedë ma parë se kisha mendue, por,

tani s'kemi si kthehemi ma mbrapa... As ne, as ju...

— Më duket se po më kërcënoni...

— Vetëm po ju paralajmëroj.

— Po në qoftë se s'do të pranoj?

— Kot pyesni. Ju thashë si do të veproj.

E shtoi, pajtues:

— Megjithkëtë, edhe pse asht e kotë, do të ju la pak kohë të mendoheni... Të themi deri pasnesër në mbramje. Mirë?

— S'kam ç'mendoj.

— Mendohuni, mendohuni... Nji fjalë e huej thotë: «nata sjell këshillë»...

Darka kaloi në nji atmosferë të randë, të ftohtë.

Prifti s'e hapi ma atë bisedë...

12

Zef J. erdhi mbas dy ditësh, në mbramje, vonë, bash atëhere, kur Dom Prendi kishte fillue të shqetësohej.

Prifti e priti buzëgaz, si mik të dashun, të hershëm, por Zefi qëndroi randë.

Dom Prendi, mbasi miku piu kafen e rakinë, që ja suell Lezja, kur ajo u largue, pyeti:

— Atëhere, vendosët?

— Po — u përgjegj i ngrysët tjetri.

— Më vjen shumë mirë.

— Mue jo aq shumë, por...

— Sikur e keni marrë tepër në mënyrë tragjike.

— E kam të vështirë... për kaq vjet kam punue, jam lodhë... e ju...

— S'keni për t'u pendue, zotni Zef.

— S'kam ç'të pendohem, tashma...

— Çdo gja do të shkojë mirë. Jua thashë edhe par-mbramë... S'kërkojmë ndonji gja të madhe... Prej jush kërkojmë që, simbas mundësive, të na paraqitni me shkrim nji raport me të dhana ekonomike nga qendra juej e punës e sidomos me të dhana ushtarake... Ju

njihni mjaft ushtarakë... Këtu një takim, atje një bisedë... Përpiguni të mblidhni sa ma shumë hollësi lidhë me pajisjet ushtarakë, vendosjen e trupave, kuadrin... Si e shihni, asgja të veçantë. E kotë të shtoj, se për këtë do të shpërbleheni mirë...

— Me kë do t'i dërgoj raportet? Besoj se s'do të ishte e përshtatshme të vija këtu... Do të binte tepër në sy...

— Do t'ja dorëzoni Pjetrit.

— Keni gja tjetër?

— Për tani, jo.

— Atëhere, po shkoj.

— S'po qëndroni sonte këtu?

— Jo. Do të binte tepër në sy. Natën e mirë!

— Natën e mirë, zotni Zef!

13

Kaloi koha. Zefi i dërgonte raportet e parapregatituna rregullisht. Përgëzimet nuk munguen, qoftë nga prifti, qoftë andej. Tashma gjithë rrjeta, që kishte të bante me Dom Prendin, ishte zbulue.

Këtë ja tha vetë Besim Kreshta një natë. Dhe shtoi:

— Tani ka ardhë koha të hysh në veprim në një plan tjetër. Kur do ta dorëzosh raportin?

— Pjetri më tha nga e shtuna.

— Shumë mirë. Kjo don të thotë se shpejt do të vijë Gjini me bandën e tij.

— S'kuptoj se ç'lidhje ka kjo me...

— Asht fare e thjeshtë... Gjini s'na duhet ma. Deri tash e kemi lanë të hvjë e të dalë, se donim të zbulonim gjithë fijet. Kjo u arrit. Ka ardhë koha t'i «përkëdhelim».

— Do t'i asgjësoni?

— Jo vetëm sepse e meritojnë, por duhet... E kjo ka të bajë me ty. Prifti do të mbetet pa lidhje. Ai asht më-sue të marrë udhëzime. Raportet e tua s'ka me pasë se me kë me i nisë. Kështu që... do të hyjë në kontakt me

rezidentin në N., të cilin ende s'e njohim dhe i cili — duhet ta pranoj — asht tepër i rafinuem. Prifti me gjasë e njeh. Kontaktin do ta marrë me anë të Pjetrit. Kështu ma pret mendja. E, mbas kësaj, s'asht çudi të hysh edhe ti në lojë...

— Jam gati për çdo gja, shoku Besim.

— Për këtë jam i bindun. Ne do të na kesh gjithnji pranë, edhe pse s'ke për të na pa... Dhe, tani, mirë u pafshim... — Asht mirë të flesh këtu sonte. — Njeriu mund të kalojë një natë në njerëzit e vet, kurse unë... s'kam si ta zgjas ma shumë «vizitën». Natën e mirë!

— Natën e mirë!

14

Besim Kreshtës i doli parashikimi. Gjini me shokët e bandës erdhi te Dom Prendi të shtunën në darkë. Prifti atë ditë kishte marrë raportin e Zef J.

Gjini i tha priftit:

— Do të më pëlqente ta takoja...

— S'ta këshilloj. Ai s'duhet të duket shumë këndej...

— E di. Prandaj thashë: «do të më pëlqente...» S'më duhet gja. Me të ke punë ti. Gjithsecili të vetën.

— Kur do të nisesh?

— Mbas pak.

Prifti u drodh nga gëzimi. S'do ta kishte durue dot një natë tjetër si ajo e pak kohë më parë, kur Gjini e Lezja... Megjithatë tha:

— Më vjen keq.

— S'ke ç'i ban. Kam urdhën të premë nga koloneli. I ke gati të gjitha?

— Gati.

— M'i jep.

Dom Prendi ja zgjati. Gjini i futi në çantën e vogël.

— Kur do të vish prapë? — pyeti prifti.

— S'e di. Të them të drejtën, m'u mërzi të kjo puna

e postierit. S'jam ba për këtë. Unë due të shkreh, të djeg, të vras. .

— Edhe ajo kohë do të vijë. Sa të mbledhim forcat. Gjini qeshi, tallës:

— Ka kohë që i dëgjoj këto fjalë. Nejse. S'ke ç'i ban. Urdhnat janë urdhna. Dhe, tash, mirë u pafshim, Dom Prend! Jo, mos luej. Ma mirë kështu.

U drejtuen nga porta. Lezja u shkoi mbas, doli me ta.

Kur u kthye, prifti s'i tha gja. Ishte e kotë ta qortonte. Ai ishte i kënaqun që Gjini s'ishte ndalë aty atë natë. Të tjerat s'kishin randësi.

15

Lezja flinte. Dom Prendin s'e kishte kapë gjumi. Mendonte për letrën që i kishte dërgue koloneli me anë të Gjinit. Nji letër e shkurtën, e preme, «ushtarake». Ai kërkonte jo fjalë, por «veprime konkrete». E, në krye, vendoste hedhjen në erë të fabrikës së çimentos. Këtë duhej ta kryenin njerëzit e tij, ata që vareshin nga ai.

Prifti e ndjente veten keq, tepër keq. E s'kishte mundë me ja hekë mërzinë as Lezja. . . Me ata njerëz që kishte, s'ishte në gjendje të bante pothuëjse asgja. . . Si të depërtonin në fabrikë?

E, ja, mendimi që i erdh e bani të hidhej përpjetë nga gëzimi. Lezja u zgjue, trembshëm.

— Ç'ka ndodhë? — pyeti.

— Asgja, asgja, fli.

Ajo u kthye në anën tjetër. Ai u kap mbas mendimit të ri. Po, kështu do të vepronte. Do të kërkonte ndihmën e Zef J. Ishte e qartë. . . Dhe. . .

Krisma të vazhdueshme shungulluen në qetësinë e thellë të natës. Prifti u drodh. Lezja kërceu nga shtrati.

— Ç'janë këto pushkë? — thirri.

— Pusho! — urdhnoi Dom Prendi.

Vunë veshin. Të shtimet vazhduen për një kohë të gjatë. U ndigjuen edhe shpërthime bombash.

Lezja ishte zbe fare. Dukej si e vdekun. Një parandjenjë dërmuese e kishte pushtue.

I ungji kundronte hetues. E i vinte të pëlciste. Ajo edhe tani mendonte për «të». Midis atyne të dyve qëndronte «ai». Sa mirë do të ishte ta vrisnin... Por jo, ç'po mendonte kështu? Do t'i gjenin raportin e Zefit, letrën e tij dhe atëhere...

Krismat, ma në fund, pushuen.

Lezes s'ju durue pa pyetë:

— Ç'do të kenë qenë?

— Ku ta dish? Do ta marrim vesh nesër.

— Kush duron deri nesër!..

— Po ti ç'ke? Pse e vret kaq shumë mendjen? Ne, shyqyr, jemi këtu...

Ajo s'foli, por i hodhi një shikim të egër.

— Unë po bie — tha ai — kjo asht puna ma e mirë.

Lezja priti agimin, zemërdridhun...

Në mëngjez, Dom Prendi takoi Palokën, si zakonisht.

Paloka i tha:

— I ndigjove pushkët mbramë, Dom Prend?

— Isha tue fjetë. Më zgjuen nga gjumi.

— Forcat e ndjekjes kishin ra në gjurmë të disa diversantëve.

— Ashtu?

— Po. Thonë se dy i kanë vra, e njanin e kanë plagosë.

— Mirë ua kanë ba qenavet.

— I plagosuni, me sa më treguen, shpëtoi. Të vramët janë një farë Lekë nga S... dhe një tjetër... prit... një farë Mhilli.

Prifti u qetësue. Pra, s'ishte Gjini. Sa për Lekën e Mhillin s'kishin ndonji randësi. Palokës i tha:

— S'i njoh.

— Ka një dy vjet që janë arratisë.

— Gjetën çka kërkuen.

— Ashtu, Dom Prend.

— A shkojmë, Palokë?

— Shkojmë.

Kur mbaroi punë në kishë, prifti u kthye në qelë.
Lezja priste me ankh.

— A more vesh gja? — pyeti.

— Kanë vra Lekën e Mhillin.

— Vetëm ata?

— Po. Mos ki merak. Vetëm ata.

Lezja duel me rrëmbim. Dom Prendi pëshpëriti nëpër dhambë: «Me sa duket, e don shumë, shtriga».

16

Ditët kaluen. Tani, për priftin, gjithshka ishte e qartë. «Çeta» e Gjinit kishte ra në përpjekje me forcat e ndjekjes. Pra, i kishin diktue. Ai filloi të kishte frikë. Për një kohë jetoi në ankh. Priti. Aëgja. Askush s'erdhi tek ai. Asnjëri s'e thirri. Me sa dukej, s'dyshonin për të. Ç'ishte e vërteta, ai gjithmonë ishte përpjekë të mos binte në sy, madje, me marifet, të krijonte përshtypjen se ishte «me pushtetin». Edhe atë ditë, kur u muer vesh vrasja e dy diversantëve, në predkun e pasdrekes shfreu kundër atyne që donin të turbullonin qetësinë e popullit... Siç i thanë disa fshatarë, fjala e tij ishte pëlqye...

Rreziku, si dukej, kishte kalue... Vecëse, prita që i kishin vu «çetës» së Gjinit e vrasja e atyne të dyve i ngatërronte punët... Ai kishte mbetë pa lidhje me ata andej, përtej kufinit... E s'dinte nga t'ja mbante... Por tash, as që mund të bahej fjalë ma për ardhjen e Gjinit përsëri... Hedhja në erë e fabrikës do të mbetej për një kohë ma të vonë...

Dom Prendi ishte njeri i veprimit, por ishte mësue gjithnji të merrte udhëzime. Pa këtë, s'dinte nga t'ja mbante. Mbetej si peshku në zall. Do të priste dhe pak dhe pastaj do t'i drejtohej rezidentit në N. Ai, me siguri, do të kishte lidhje të tjera, do ta ndihmonte...

Priti dhe ca ditë. Gjini s'erdhi. Prifti ju drejtue së mbesës:

— Do të të duhet të shkosh përsëri në N., të takosh Pjetrin.

— Kur?

— Që nesër.

— Mirë.

— S'po më pyet pse?

— S'ka randësi. Tashma u mësova.

— Kjo më pëlqen. Atëhere, ndigjo. Do t'i japësh Pjetrit një letër. Dhe këtë — e i lëshoi në dorë një gjysmë fotografie...

— Pastaj, do të kthehem?

— Jo. Do të qëndrosh derisa të të thotë ai.

— Do të zgjatë shumë?

— S'besoj. Dy-tri ditë.

Të nesërmen Lezja u nis. Pjetrin s'e gjeti në shtëpi. E priti një kohë të gjatë. Kur erdh e u takue me të, i tha:

— Po ti pse u vonove kaq shumë?

— Kishim mbledhje — qeshi ai. — Ç'të solli? Apo të mori malli për mue.

— S'hoqe dorë nga budallallëqet. Ke një letër nga... daja prift.

— Me siguri, prapë ndonji nga ato të tija.

Muer letrën, e lexoi me një frymë, fishkëlloi:

— E pabesueshme!

— Çfarë?

— Sekret!

— Leni përrallat!

— E kam me gjithë mend. Porosi nga vetë daja prift. Asht diçka fantastike!

— S'kam për të vdekë, edhe po s'e mora vesh. Ma mirë ma thuej, sa duhet të qëndroj këtu.

— Deri pasnesër.

— Ka ndonji film të bukur?

— Filma «të kuq» Po të pat marrë malli...

— Mbaj për vete. Unë po pushoj pak...

- S'po han me mue?
- Hangra me të tjerët.
- Më vjen keq. Sonte ç'do të bash?
- Do të shkoj te Gjystina...
- S'e harron shoqen e vjetër, ë? Hala mbahet dreqi.
- Të pëlqen, ë?
- Të them të drejtën, po. S'ban keq ta sjellësh sonte këndej...
- Nji herë tjetër... sonte e due për vete... — ja ktheu ajo me nji buzëqeshje shprehëse...

17

Ishte vonë. Dhjetë e mbramjes. Pjetri ecte nëpër nji rrugicë të vetëmueme, në periferi të qytetit. Kambë njeriu. Aq ma mirë. Sonte s'donte të takonte askend.

U ndal. Po, shtëpia duhej të ishte ajo. Nr. 23. Nji portë e madhe, gjysmë e kalbun. I ra tri herë, me intervale. Priti. Në ankth. Pse ishte kaq i shqetësuem? E pse s'po dilte njeri? Jo, s'ishte e mundun të kishte gabue! Numri ishte ai, porta ajo, rrugica ajo. Por, ja, dikush po del, po ecën, me hap të randë, nëpër kall dram, po afrohet. Nji za pyet:

— Kush asht?

— Më kanë zanë nata në rrugë. Në hotel s'ka vend. A pranoni miq?

Priti i shqetësuem përgjigjen, që s'vonoi:

— A vjen prej larg, a?

— Prej Durrësi.

— Hajde, buj rëm — tha zani.

Porta u hap. Pjetri u gjend brenda në oborrin me kall dram. Përballë tij dukej nji burrë ma i ri, me rrobe të vjetra, me shprehje të mendueme. S'mbante mënd ta kishte pa ndonjiherë. E, në dukje, s'ta mbushte mendjen. Kurse, në të vërtetë... Ai ishte rezidenti në N.

Tjetri e ftoi mbrenda. Hynë në nji dhomë gati të

zhveshun, të ndriçueme keq nga një kandil gjysmë i fikun.

Pjetri i tregoi gjysmën e fotografisë. Rezidenti u çue, dhe, mbas pak, solli gjysmën tjetër, i bashkoi.

Djali u lehtësue. Tha:

— Dom Prendi ka mbetë pa lidhje.

— E di — tha rezidenti, i qetë. — Më kanë njoftue.

— Asht shqetësue — tha Pjetri.

— Kot e ka. Dhe ka ba gabim që të ka dërgue.

— Por ai...

— S'ka asnjë por. Të jesh i guximshëm asht e nevojshme. Të rrezikosh kot, asht budallallëk. Po sikur të të kenë ndjekë?

— Unë u rrejta. Rrugës s'kishte njeri.

— Ti mendon se do të të shoqnojnë me bandë? Duket se je i ri në këtë punë. Nejse. Kjo u ba. Ma mirë më thuej, ç'kërkon ai.

— Sipas udhëzimeve, që ka marrë prej andej, ka rekrutue një njeri që...

— Zef J. E di.

— Ju ditkeni gjithshka.

— Kjo asht detyra ime. Vazhdoni.

— Ai ishte zotue të përgatitë raporte, që i çonte matanë kufinit...

— Çeta e Gjinit. Edhe këtë e di.

— Atëhere, do të dini se...

— Forcat e ndjekjes ranë në përpjekje me çetën e mbetën të vra Leka e Mhilli. Gjini asht plagosë randë. Gjindet «përtej».

— Kjo ma lehtëson detyrën time. Dom Prendi don të dijë si do të dërgohen raportet atje.

— I thuej të mos shqetësohet. Këtë punë do ta rregulloj unë. Raportet do t'i nis unë, përdërisa t'i krijoj një lidhje tjetër Dom Prendit.

— Pra, do t'jua sjell juve tani e tutje?

— Po, por jo këtu.

— Po ku?

— Do t'ju njoftoj unë me një njeri timin. Parulla do

të jetë kjo: — Keni të fala nga daja. Kundërparulla: «Të fala patsh. Po tezja si asht?» E mban mend?

— Po.

— Ka edhe një mundësi tjetër. A shkon në ndonji lokal?

— Çdo pasdreke, pothuej.

— Tani e tutje do të shkosh në kafe A... Po të kem nevojë, mund të të çoj fjalë aty... Tani, më thuej, ç'përshtypje ke për Zef J.

— Si njeri?

— Jo. Lidhë me punën tonë. A ka mundësi të na tradhëtojë?

— S'besoj.

— Si sillet me ty?

— Shumë mirë.

— Përpiqu t'i hysh në zemër. Informatat, që ai jep, kanë randësinë e tyne, por do të duhet për një punë edhe ma të madhe.

— Për të hedhë në erë fabrikën e çimentos.

Rezidenti qeshi.

— E ç'asht një fabrikë? Sigurisht, s'do të ishte keq, por ata do të ngrinin një tjetër, edhe ma të mirë. Jo, jo, ai ka për të na u dashë për një çështje tjetër. Do të shohim. Do ta pleqnojmë, do të bisedojmë... Dhe, tani, mos ma merr për të keq, por duhet të shkosh... Këtu mos eja ma, kam me të njoftue unë, kur të jetë nevoja.

Duelën në oborr. Pjetri u drejtue nga porta. Rezidenti i tha:

— Jo, jo këndej. Ma mirë dil nga kopshti.

Ju suellën shtëpisë rrotull. Prapa ishte një kopsht i vogël. Mbas tij, qipshte të tjera.

Pjetri u largue. U përpoq të hetonte se mos e ndiqnin, por s'vuni re njeri.

Zef. J i dorëzoi Pjetrit raportin. Djaloshi, nga ana e tij, i dha zarfin me të holla, simbas porosisë së Dom Prendit.

Nga zyra në shtëpi, ai raport sikur i digjte xhepin. I dukej sikur të gjithë e shikonin, e dinin se ç'kishte futë aty mbrenda. Hangri drekë pa qejf. Nxitoi të shkonte në kafe A...

Zuni një vend të veçuem. Kishte pak njerëz. Kamerieri ju afrue:

— Nji kafe — porositi Pjetri.

— Si urdhnon!

Kafja qe e mirë. S'i rrihej. Thirri:

— Kamerier!

Ai erdhi tue buzëqeshë. Pjetri i dha një njiqindleshë. Kamerieri i ktheu kusurin dhe diçka tjetër. Si një pusullë. Tani e kuptoi pse rezidenti kishte kërkue të shkonte çdo mbasdreke në atë lokal.

Duel jashtë. Hyni në një rrugicë, nxori pusullën, e lexoi. Në të thuhej: «Ble dy bileta për shfaqjen e fundit të kinemasë. Do të vijë, pak minuta para fillimit të filmit, një vajzë, do të të pyesë në ke një biletë ma tepër. Do t'ja shesësh. Gjatë filmit, po pate për t'i dhanë gja, lëshoja në dorë me kujdes. Asnji fjalë me të. Po qe i zanë sonte, nesër mbrama. Kështu, çdo natë, derisa të mundesh...»

Ishte shpejt, por Pjetri, për siguri, shkoi e bleu dy bileta. Dhe, kur shkoi para kinemasë, çdo gja u zhvillue simbas udhëzimeve të letrës. Në çastin ma të përshtatshëm, i dha vajzës zarfin. E, pak ma vonë, ajo i lëshoi në dorë një letër.

Për herë të parë, ndoshta, në jetë të tij, Pjetri as që kuptoi gja nga filmi. Ishte tepër i tronditun, që të kishte mendjen aty. S'deshi të ngrihej, se s'donte të bin-te në sy. Kur mbaroi filmi, nxitoi të dilte jashtë. Nuk u ndal kund të lexonte letrën. Ishte e rrezikshme. E hapi, posa arriti në shtëpi. Përmbante pak fjalë: «Kjo mënyrë

komunikimi do të përdoret dhe dy herë të tjera. Mbetet në fuqi tjetra. Takimi i ardhshëm të mërkurën që vjen».

Pjetri mori frymë lirshëm. I mbeteshin edhe disa ditë... qetësie. Dita, që po mbyllej, kishte qenë ma e tmerrshmja për te. Shërbimet e atëhershme s'i ishin dukë gja, në krahasim me këtë. E s'ishte për të luejt: të qëndroje gjithë ditën me raportin e Zef J. në xhep, të mos dije kujt e kur t'ja jepje, të kaloje nga një e papritun te tjetra — tani kamerieri, pastaj vajza e kinemasë — ishte jo vetëm tepër emocionuese, por edhe tepër e rrezikshme. Ky rezidenti i N. s'bante shaka. Kishte edhe njerëz, me sa dukej, e dinte edhe si të vepronte, me mënyrat ma të thjeshta e të sigurta. Të gjithë e njihnin për një ish-tregëtar jo shumë të madh, që, mbas çlirimit, s'ishte përzie fare me politikë e shikonte punën e vet... Edhe pamjen të tillë e kishte. Ta shihje rrugës, tek ecte ashtu si i trulllosun, si keqotë, fare i lanun, do të të vinte keq për të, por kurrë e për të gjallë s'do të të shkonte ndër mend se ai ishte rezidenti i N. Kësaj i thoshin të dije të punoje. Dom Prendi ishte tepër ma i pamatun...

Lezja flinte. Mirë që e kishte mbajtë. Përndryshe do t'i ishte dashë të shkonte vetë te Dom Prendi. Pregatiti një letër për te. Të nesërmen do t'ja dorëzonte së motrës.

19

Pjetri të mërkurën bleu biletat, priti, por vajza s'erdhi. As të enjten. U duk vetëm të premtën. Gjatë filmit i dha një letër, si herën e kalueme. Edhe kësaj radhe, ai s'pati guximin ta lexonte në rrugë, por në shtëpi, në dhomë të vet. Në të thuhej: «Organizo një takim të Zef J. me një njeri me randësi. Asht e domosdoshme. Përgjigjen të hanën në darkë, në A.»

Këto fjalë e çuditën. Ç'donte rezidenti nga Zef J.? Dhe pse rrezikohej kështu?

Zef J. e priti ftohët propozimin për një takim me një «njeri me randësi».

— Unë s'mund të rrezikohem kështu — tha. — Do të bie në sy dhe atëhere...

S'e mbaroi frazën. Pjetri nguli kambë.

— Duhet. S'ka rrugë tjetër.

— Veç të jetë i fundit. S'më pëlqejnë «lojnat». Njofto mirë, ku duhet, për këto që po të them.

— Mirë, mirë — u ngut të pranonte Pjetri. — Për takimin do të njoftoj unë.

— Shiko se mos të shkoj me shërbim.

— Javën tjetër asnji shërbim. Duhet të qëndrosh në N.

Pjetri të hanën në mbramje shkoi në A. Porositi një çaj. Bashkë me të hollat i lëshoi në dorë kamerierit edhe përgjigjen. Ai tha me za të naltë: «Falem nderit» — e murmuriti lehtë: «Nesër mbrama».

Të nesërmen u përsërit e njëjta skenë. Këtë radhë, që kamerieri që i lëshoi në dorë, me kusurin, një pusullë. Në të thuhej «porosit njeriun tonë që të enjten mbrama të ndodhet në krye të rrugës B. në orën 9 të mbramjes, fiks. Të ndjekë një grue që do të jetë e veshun me ferexhe e të hyjë, ku të futet ajo».

Kur Pjetri vuni në dijeni Zef J. për përmbajtjen e pusullës, ky u nevikos:

— A janë në vete, apo jo? Unë jam njeri që bie në sy. U dashka të shkoj edhe mbrapa grave, tani!

— Kot e ke që nxehe. S'ka asnji rrezik.

— Do të doja të dija a do të nxeheshe ti, po të ishe në vend tim.

— Po të ishte një grue e bukur!.. — u përpoq të bënte shaka Pjetri.

— Ti gjithmonë te gratë e ke mendjen!

— E ku ta kem? Por t'i lamë këto fjalë. Atëhere, u muerëm vesh, besoj.

Zef J. pohoi, tue murmurue mërzitshëm.

Duhej njoftue Besimi, pa e takue, pa ra në sy. Zefi e dinte se do ta ndiqnin, do të vëzhgonin çdo lëvizje të tij. Sot nuk ishte as dita e ardhjes së «postierit». Duhej përdorë «shitësi i cigareve». Prgatiti pusullën, doli.

Në qoshkun e cigareshitësit kishte njerëz. Zef J. priti sa të largoheshin. U afrue. Bleu një diamant. I dha një njiqindlekshe, në të cilën ishte mbështjellë pusulla e vogël. Cigareshitësi i ktheu kusurin e tha: — Falem nderit!

Përgjegjen do ta merrte të nesërmen në mëngjez. Do të shkonte përsëri të blente cigare. Besim Kreshta, në pusullën që i dorëzoi të nesërmen cigareshitësit, e porositte të shkonte në takim, të tregohej i matun, mos të refuzonte propozimet që mund t'i baheshin, por edhe mos të pranonte menjihërë. Të përgatitë edhe një raport, që do ta merrte pas një dite, «postieri».

Zef J. s'kishte frikë. Dhe, prapëseprapë, s'ishte i qetë. Duhej matë çdo lëvizje, çdo dridhje qerpiku, çdo fjalë. Kurrë, asnjihërë, një fjalë ma shumë, as edhe një ma pak. Gjithmonë me nerva të ndeme, në çdo takim.

Koha e pritun po vinte. U ba gati, u largue nga dhoma. E shoqja e pyeti:

— Po del?

— Po. Kam pak punë. Mos më prit.

— Mirë. Natën e mirë!

— Natën e mirë!

E shkreta. Asnji pyetje, asnji qortim. Asgja lidhë me këto dalje të tija nga shtëpia, kohë e pa kohë. Ajo kishte besim të plotë tek ai. Dhe ai e ndjeu se ky besim i plotë reciprok ishte, ndoshta, gjaja ma e bukur në martesën e tyne.

Në rrugë bante fresk. Ai ngriti jakën e pardesysë. Shikoi orën. Edhe dhjetë minuta. Mjaftonin.

Kur u ndodh në krye të rrugës B., ora ra nandë. Vu re menjihërë gruen me ferexhe, që erdhi nga ana tjetër. Shumë e përpiktë.

Ajo filloi të ecte. Ai e ndoqi. Ku do të hynte?
Grueja ecte ngadalë, e shkujdesun. Zefi ishte më-
sue të ecte shpejt. Dhe kjo i duhej... Por s'kishte ç'të
bante. Ishte e nevojshme të shkonte simbas hapit të saj.

Ma në fund ajo hyni në një rrugicë të pandriçuese.
Të vetmen llambë elektrike dukej se e kishin thye fë-
mijët. Gruaja u ndal përpara një porte të vogël. Ai u
afërue. Ajo hapi portën me çelës e i tha:

— Hyni.

Zefi u fut mbrenda. Një oborr i vogël, një jerevi e
një shtëpi përdhese, pak si majtas.

Grueja hapi portën e shtëpisë... E ftoi të futej. U
ndodhën në një çardak të vogël. Poshtë kishte vetëm
një dhomë. Ajo u drejtue atje, çeli derën.

— Prisni këtu — tha.

Dhoma ndriçohej nga një llambë elektrike pak qi-
rinjsh. Kishte fare pak orendi. Zefi u ul në një minder.
Ndigjoi kambët e grues, që ngjitej nëpër shkallë. Priti.
Sekonda, që dukeshin orë. Minuta, që ishin ditë.

Me të vërtetë priti pak. Ai ndjeu hapa që zbrisnin.
S' shkoi shumë e u hap porta. Hyni një burrë. Zefi e njohu.
Pra ky... Veçse s'bani asnjë lëvizje, s'dha asnjë shenjë,
që e njihte. U çue në kambë.

Burri përsëndeti:

— Mirë mbrama, zotni Zef!

I zgjati dorën. Një dorë të vogël, të lëmuet, që ishte
në kundërshtim me zhelet e tij.

— Mirë mbrama — u përgjegj Zefi, tue i shtrën-
gue dorën.

— Ju lutem, uluni — tha i zoti i shtëpisë.

Zefi u ul. Tjetri zuni vend në një karrigë, përballë
tij, tue i zgjatë një paketë cigare.

— Falem nderit, zotni...

— S'më njihni?

— Sikur ju kam pa, por s'më kujtohet...

— Ç'asht e vërteta, s'para dal shumë. Mandej, kështu
si jam ba unë... Por ju keni pasë ardhë në dyqanin tim

para «çlirimit» — tha, tue i buzëqeshë, ironik e shtoi — keni ble ndonjiherë ndonji stofë...

— Ah, po, tash po më bie ndër mend... Ju jeni...

— Rakip D.

— Po, po, tani më kujtoheni ma mirë...

— Kisha dëshirë të njihesha me ju... për së afërmi, tani... S'besoj se ju kam shqetësue...

— Jo, jo. Asnji shqetësim.

— Kam ndigjue fjalë të mira për ju... Prifti, ndoshta, e teproi me veprimin e tij, por... ju më kuptoni...

— Ju kuptoj plotësisht.

— Dhe, me të vërtetë, raportet tueja janë shumë të vlefshme. Si e shihni, unë po ju flas haptas... Prej jush s'kam asnji të fshehtë. Madje, jam i gëzuem t'ju them se jam, se jemi shumë të kënaqun...

— S'mendoj se kam ba ndonji gja kaq të madhe...

Unë kam shfrytëzue vetëm mundësitë, lidhjet e mia...

— Por, por ne kishim kohë që e kërkonim diçka të tillë... Jo gjithnji mund të gjesh njerëz, me të cilët të merresh vesh...

«Pse po i bie kaq shumë anës e anës? — mendoi Zefi. — Ai don të thotë diçka, por s'don të zbulohet menjihërë. Të shohim».

Biseda u ndërpre. Zefi priste. Rakipi s'dinte si ta niste. Zefi deshi të merrte inisiativën, por ju kujtuen fjalët e Besimit. Asnji ngut, asnji veprim i pamatun. Duhej të kishte durim. Rakipi s'e kishte thirrë kot. Dhe, ja, më në fund, ai ju drejtue:

— Ndigjoni, zotni Zef. Unë jam mësue, gjithnji, t'u bie punëve shkurt. Si ju thashë, na keni sjellë mjaft shërbime. Por... por ka ardhë koha të bani diçka tjetër, shumë, shumë të randësishme, që do të ketë një efekt të madh politik...

Tani mund të ndërhynte. Pyeti, i qetë:

— Mos asht fjala për fabrikën e çimentos? Dom Prendi ma ka ba një kërkesë të tillë...

Rakipi qeshi.

— Jo, jo... Asht një sabotim i mirë, por kjo për të

cilën do t'ju flas ka shumë ma randësi... Dhe njeriu që do ta kryejë jeni ju... Mbas pak ditësh do të jenë festat e 28 e 29 Nandorit...

— S'kuptoj.

— Do të kuptoni menjherë. Komiteti ekzekutiv jep çdo vit një pritje apo jo?

— Po.

— Me siguri do të japë edhe simjet.

— Patjetër.

— Shumë mirë. Në këtë pritje mblidhen funksionarët ma të naltë të qytetit e të rrethit. Kështu?

— Kështu.

— Edhe ju?

— Edhe unë. Dje mora ftesën. Mbramja bahet më 28 Nandor.

— Mrekulli. Ju do të kryeni një shërbim...

— S'po marr vesh... Ç'mund të bahet në një pritje të tillë?

— Shumë, mund të bahet shumë... Për shembull, të vendoset një bombë me sahat...

— Çfarë?

— Pse habiteni kështu? Një bombë me sahat, që do të shpërthejë në kohën e duhur.

— Por... por do të vriten gjithë ata njerëz...

— Pse, «ata» pak vrasin? A s'e sheh si kam përfundue? E, me mue, gjithë të tjerët. Të kisha mundësi t'i mblidhja komunistët në një fushë të madhe e ta minoja, do t'i hidhja në erë me duert e mia.

Sytë e Rakipit ndrisnin me një mënyrë të çuditshme, të ekzaltueme e të egër.

— Ç'thue? — pyeti.

— Tepër e rrezikshme.

— S'pranoni?

— S'thashë që s'pranoj. Por asht me rrezik të madh.

— Asnjë rrezik. Mjafton të vendosësh bombën dhe të ikësh dy minuta përpara...

— Kjo do të bjerë në sy... Ndonji do të mbesë i gjallë dhe...

— Edhe për këte kam mendue. Po të doni, mund të arratiseni. . . Atje do të jetoni shumë ma mirë.

— Këtë s'e baj dot, Kam familje, grue, fëmijë. Por. . . mund të gjendet, ndoshta, një zgjidhje. . . të qëndroj edhe unë. . .

— Nuk jua kërkoj një therori të tillë.

— Ju s'më kuptuet. Unë do të qëndroj në sallë, por sa ma larg. Në çastin e duhun, do të shkoj, të themi, në banjë. . .

— Edhe kjo mund të bjerë në sy. . .

— S'besoj. Të shkosh në banjë asht diçka e zakonshme. . .

— Si të doni. Atëhere, pranoni?

— Si të them? . . . S'asht punë me luejtë. . .

— Në ju duket e pamundur. . . e lamë. Do të gjejmë diçka tjetër. . . Megjithëkëtë, unë besoja. . .

— . . . Se jam ma trim, apo jo?

— S'desha ta them këtë. . .

— Edhe po s'e thatë, e mendoni. . . Sidoqoftë, zotni Rakip, ndonji trim i madh mund të mos jem, por frikacak s'jam. Dhe, nëse ngurroj, dinie mirë, se nuk asht punë frike, por vështirësie. . . Më shqetëson vendosja e bombës. . . Do të ndigjohet. . .

— Kur fillon mbramja?

— Në orën tetë.

— Ju vendosnie shpërthimin në orën tetë e pesë minuta. . .

— Po ku ta la?

Rakipi s'u përgjegj. Rrudhi ballin, mendoi:

— Vërtet, duhet gjetë një vend i përshtatshëm. Ndoshta, në dritare, mbështjellë me ndonji pallto, që njerëzit i lanë andej e këndeje. . .

— Për këtë duhet mendue mirë. . . Duhet gjetë diçka e sigurt. . . dhe pa rrezik. Ka kohë. . . Do të më bjerë në mend ndonji send. . . S'besoj se ka për të qenë e madhe. . .

— Jo, jo, fare e vogël, por e fuqishme, shumë e fuqishme. Pastaj, le të vrasë sa të vrasë. Randësi ka akti. Po vrau sa ma shumë aq ma mirë. . .

— Këtë ma leni mue... Kur do ta marr?

— Më 27 nandor.

Rakipi buzëqeshi:

— S'ma kanë sjellë ende.

— Mirë. Do të vij këtu?

— Jo, jo. Do t'jua dërgoj unë, me një njeri besnik e të zotin. Do t'ju thotë vetëm: «Të fala nga baba».

— Ku do ta takoj?

— Mos u merakosni. Çdo gja me kohë. Më 28 do ta keni në dorë. Për tani, s'besoj se do të shihemi ma. Ndoshta, mbas aksionit...

I zgjati dorën:

— Ju uroj sukses!

— Falemnderit. Natën e mirë!

— Natën e mirë!

E përcolli grueja me ferexhe. Kur doli në rrugë, s'e ndjeu ma freskun e përparshëm. I vlonte gjaku. Rezi-denti i N. s'bante shaka. Vepronte «në stil të gjanë». Duhej takue Besimi patjetër. Koha s'priste... Me këtë mendim ra të flinte...

21

Kryetari i degës së punëve të brendshme, Besim Kreshta dhe Zef J. qëndronin pranë e pranë.

Zefi u tregoi me hollësi bisedën me Rakip D.

— Ç'të baj? — pyeti.

— Do të marrësh bombën — u përgjegj, buzëgaz kryetari i degës.

— Dhe?..

— Dhe do ta çosh në shtëpi tande... Do të të dërgojmë një nga tanët ta marrë. Ka për të shërbye si provë...

— Me kaq do të marrë fund edhe «misioni» yt — tha Besimi, e shtoi:

— Besoj se do të çlirohesh nga një barrë e randë. Merr ca ditë leje e shko në «Ujë të Ftohtë».

- S'do të keni nevojë ma për mue?
 — Më duket se ka fillue me të pëlqye detyra jonë
 — qeshi Besimi.
 — E kisha fjalën tjetërkund. Me siguri, kanë mbetë
 pa u zbulue të tjerë...
 — Vogëlsina. Çelësi ishte rezidenti.
 — E, të thuesh të drejtën, ishte kamuflue bukur —
 tha kryetari. — Për të, s'kishim ndonji të dhanë.
 — Po grueja me çarçaf?
 — Atë e zbuluem që atë natë...
 — E ndoqët?
 — S'ka randësi. Ka ardhë koha të veprojmë.
 Para se të ndaheshin, Besimi e porositi prapë:
 — Asht veprimi yt i fundit. Kushedi se me kë do ta
 dërgojë bombën. Mos u çudit për asgja. E, sidomos, ruej
 gjakftohtësinë!

22

Ishte mëngjezi i 27 nandorit. Zef J. qëndronte në
 zyrën e tij. Rakipi ende s'kishte dërgue njeri. Zefi, një
 ditë ma parë, ishte sjellë nëpër rrugët e qytetit, kishte
 hy nëpër kafe, kishte shëtite nëpër rrugica të vetëmue-
 me. S'i ishte afrue askush. Mos rezidenti ishte pendue?
 Mos dyshonte për gja?

Kishte mundësi. Rakipi i ishte dukë njeri i shkathët,
 dinak. Ndoshta, kishte vu re ndonji gabim të bamun
 nga ana e tij. Por ç'gabim kishte ba?

Ora po shkonte dhjetë. Zefit i dhimbte kryet. Po ba-
 hej gati të dilte, të merrte pak ajër, kur u fut portieri:

— Ju kërkon një shok. Thotë se ka ardhë nga Ti-
 rana.

— Le të vijë.

Hyni një djalë i ri, i veshun mirë. Zefi s'e njihte.

— Urdhnoni? — pyeti.

Djaloshi tha:

— «Të fala nga baba».

Sytë e Zefit shkrepëtinë. Dha kundërparullën e tha:

— Sa mirë. Ju prisja.

— Dhe, si e shihni, unë erdha.

— Uluni, ju lutem!

— S'kam kohë. Kam punë... Ju kam sjellë një peshqesh. Do të jua jap sonte në orën 8.

— Ku?

— Në agjencinë e autobusave. Sa të më shihni, ecni në drejtimin tim. Do ta kem mbledhë në një pako. A do të më mbani mend?

Zefi buzëqeshi:

— Patjetër.

— Atëherë, mirë u pafshim!

— Mirë u pafshim!

E përcolli deri te dera, që e hapi e i tha portierit:

— Shoqnoje këtë shokun tim!

Ndërsa bisedonte me te, Zefi formoi bindjen se djaloshi s'ishte vendas, e se, me siguri, vinte nga diku. Ishte një fije tjetër e një rrjete ma të gjanë.

S'po i rrihej në zyrë. Por duhej. «Ata» mund të vëzhgonin lëvizjet e tij. U përpoq të punonte. E kotë. S'duroi ma. Mbas një ore, duel, mbasi bani gati pusullën për Besimin.

«Cigareshitësi» kishte punë. Prak feste. Priti ma shumë se dhjetë minuta. Pastaj u afrue, i dha pusullën të mbështjellë me njëqindlekshen, mori cigaret, kusurin dhe «falënderimet» e cigareshitësit.

Tani ishte i qetë. Duhej vetëm durim, deri në orën 8 të mbramjes. Orë, që s'do të kalonin kurrë.

...Por koha ban punën e vet. Edhe ato orë kaluen. Zefi u drejtue nga agjencia. Djaloshi priste. Mbas pa Zefin, ju hodh në qafë e, në atë çast nga e nxori? — i dha pakon. Pastaj e kapi për krahu, bani ca hapa me të i shtriu dorën e i tha:

— Mirë u pafshim!

Mbas pak u zhduk. Zefi, simbas porosisë së Besimit, u drejtue nga shtëpia...

Pjetri doli vonë nga mbramja e vallëzimit. Kishte kërcye, kishte pi, ishte ba në qejf. Jeta i dukej e bukur. S'kishte gja, se, për tani, ishte një «copë» llogaritar. Do të vinin ditë ma të bukura... Veç për një gja i ishte prishë qejfi atë natë... I kishte propozue një vajze, me të cilën kishte vallëzue, disa herë, ta shoqnonte në shtëpi e ajo... s'kishte pranue.

«Punë e madhe» — mendoi — «Ka boll të tjera!»

U fut në rrugicë të vet. As ai s'e kuptoi si ju afruen ata dy vetë, që e futën në mes, dhe e kapën për krahu.

— Por... — deshi të kundërshtonte.

— Mos ban zhurmë! Je i arrestuem. Eja me ne!

* * *

Arrestimi i Rakipit qe pak ma i ngatërruem. Ai mbahej në vëzhgim të pandërpemë. Kishte disa baza. Por atë natë shkoi të flinte në shtëpi të vet. Sapo hapte portën, dikush e preku në sup. Ai hodhi sytë, kuptoi e mbylli derën. Vrapoi nga kopshti. Po t'u ikte atë mbramje nga duert, ndoshta do të mund të shpëtonte. Kapërceu gardhin e... u gjet përpara tre vetëve. Njani i drejtoi revolen e i tha:

— Për ku kështu, zoti **rezident**?

— Unë... unë s'ju kuptoj.

— Do të kuptoni ma vonë. Për tani, ecni me ne...

* * *

Kur krisi porta, Dom Prendi ishte ba gati të binte. Lezja kishte kohë në shtrat.

Ajo u ngrit. Pyeti:

— Kush do të jetë në këtë orë?

— Dil e shih!

— Jam e zhveshun — tha ajo.

— Mirë. Mos luej vendit. Po shoh unë.

Zbriti shkallët, duel në oborr, pyeti:

— Kush asht?

— Unë, Paloka, Dom Prend.

— Ç'dreqin don kaq vonë? A s'ka ditë nesër, a?

— Ashtu e kam punën, Dom Prend. Mos bërtit.

— Mirë. Prit.

Prifti hapi derën. Hyni Paloka. Por, menjherë mbas tij edhe dy të tjerë.

Besim Kreshta ju drejtue ndihmësit të tij:

— Ti shko merru me mbesën!

Dom Prendi tha:

— Më falni, por unë s'ju njoh...

— Sigurimi i Shtetit — u përgjegj Besimi. — Ne kemi kohë që ju njohim...

— Ju lutem, unë s'po kuptoj... Unë... Mue më njëh gjithë fshati... Ja ku asht Paloka. Folë, Palokë!..

— Ma mirë mos të flas, Dom Prend. Se, po nisa e kallëzova shka kam pa me këta sy e kam ndigjue me këta veshë, kam frikë se s'ka me të ardhë për shtat... Por ecë mbrenda e vish ma mirë veladonin, se do të ftohesh...

— Mirë e ka Paloka — tha Besimi. — Mos na vononi. S'kemi kohë...

24

Besim Kreshta qëndronte përballë kryetarit të degës.

— Kur do të nisësh? — e pyeti ky.

— Sot mbasadreke.

— Më vjen keq. U mësova me ty.

— Këtë më tha edhe Zef J. Njeri interesant. Kur po ndaheshim, më pyeti ç'u ba me djaln, që i solli bombën... Më erdhi keq që s'ju përgjegja dot. S'kisha si t'i thosha se e kemi lanë të lirë, sepse...

Kryetari buzëqeshi:

— Kurse nga unë deshi të dinte për Palokën...

FUNDI I NJI UDHËTIMI

1

Për Dritën që një goditje e randë. I fejuemi, Bestari, në prak të martesës, ishte arratisë.

Në fillim s'deshi ta besonte. I dukej e pamundur. Por ishte e vërtetë.

Drita kishte ndigjue të thuej se dashunia mund të kthehet në një ndjenjë urrejtjeje edhe ma të thellë, edhe ma të fuqishme. Tani, po e provonte vetë. Ishte bash ashtu: ajo e urrente Bestarin dhe, në të njëjtën kohë, ndjente për të neveri, si për një kërmë.

Koha kaloi. Jeta, me rrjedhën e saj, bani të vetën. Drita ishte e re, kishte të ardhmen përpara...

2

Natë. Drita po kthehej në shtëpi. Ishte tue hy në rrugicë të saj, kur papritë i doli përpara një burrë i ri, mjaft tërhekës në pamje. Ai ju drejtue me një theks të sigurt:

— Mirë mbrama, Dritë!

Vajza u skuq. I erdhi inat. Me siguri, do të ishte një nga ata rijoshët, që të viheshin prapa dhe...

I tha, e vranët:

— Unë nuk ju njoh.

Ai buzëqeshi, dashamirës, i qetë:

— Por unë ju njoh. Dhe, ma shumë se unë, dikush tjetër. Nji njeri i afërt, shumë i afërt për ju, që, për disa rrethana të caktueme, qe i detyrue të largohej. Më kuptoni?

Vajza u drodh. Aluzioni ishte i qartë. Njiherë, deshi ta përzente, me zemërim. Pastaj, e përmbajti veten. Atë e kishte dërgue Bestari. Ndoshta. . .

Burri i ri vuni re ngurrimin, shqetësimin e saj:

— Mos u tronditni. E shoh që më kuptuet. «Ai» më ka dhanë nji letër për ju. Ja. Nesër mbrama, më shtatë, ju pres para stacionit të autobusave, te Banka. Ecni! Asht në të mirën tuej — dhe u largue, tue e lanë të ngujueme.

Drita, e trullosun, hyni në shtëpi. E ama po merrej ende me darkën. Vajza e përshëndeti dhe u fut në dhomë të vet.

Kjo që kishte ndodhë, ishte diçka e beftë. E ndjente veten si të hutueme. Deshi ta griste letrën, ta bante copa-copa, të mos i mbetej gjurmë. Por, edhe kësaj radhe, u përmbajt. Arësyeja qe ma e fortë se sa mllef i saj. Ajo letër mund të shërbente si nji provë, që duhej ruejtë.

E hapi. Përmbante pak fjalë. Ai i kërkonte të falun, që kishte ikë, ashtu, në mënyrë të shpejtueme, pa mundë me u takue me të dhe shtonte: «Mendjen e zemrën e kam te ti. Ti je imja, duhet të jesh imja. Ma në fund, gjeta rastin të të dërgoj këtë letër. Njeriu, që ta sjell, asht i sigurt. Zbato ato, që do të të thotë ai dhe përpiqu ta ndihmosh. Edhe nji shërbim i vogël do t'i ndihmonte lumturisë sonë të ardhme. Të puth me mall Yti: Bestari».

Ajo palosi letrën me kujdes, e vendosi mbi tryezë. Edhe vetë habitej me gjakftohtësinë e saj.

Sa do të donte ta kishte pranë të vëllanë! Ai ishte ma i pjekun, ai do të dinte ta drejtonte. Bash sonte, që kishte nevojë për të, po vonohej.

E ama hyni në dhomë. Pyeti:

— Do të vish të hash?

— Po Agimi?

— Më tha se do të vonohet. Ka nji mbledhje.

Hangrën pothuejse në heshtje. E ama vuni re se Drita kishte një farë shqetësimi. Pyeti, e kujdesshme:

— Ç'ke kështu? Të ka ndodhë gja?

— Asgja, nanë.

— Të shoh ca si të mërzitun.

— Më dhemb shumë koka.

— Shko e bjerë, atëherë!

— Asht tepër shpejt. S'do të më zezë gjumi.

Dhe, megjithëse s'donte të ngjallte asnjë dyshim tek e ama, s'u përmbajt pa pyetë:

— Po Agimi ç'ka që po vonohet?

— Ta thashë një herë: asht në mbledhje. Po pse po më pyet prapë për të? Se ç'ke sonte...

— S'kam gja.

— Jo, jo. S'ma fsheh dot.

E ama vunte nga zemra. Drita s'donte t'i shkaktonte as tronditjen ma të vogël. Por, edhe kështu, mbyllë në vetëvete, s'i rrihej. Kishte nevojë të fliste, të shfrente:

— Nanë. Vërtet ka ndodhë diçka, veç, të lutem, mos u trondit!

— Në zyrë?

— Jo. Tjetër gja. Kam marrë një letër nga... nga «Ai». — dhe ja zgjati.

Nanë Kimetja vuni syzet, mori letrën me dorë të dridhshme dhe, kur e mbaroi së lexuemi, tha:

— I poshtri! S'mjafton ajo që na bani, por kërkon edhe të na ngatërrojë.

— S'asht çështja këtu. Ne na njohin mirë. Mendjen e kam gjetiu: ç'të bajmë me këtë letër?

— Të shkosh e ta çosh në Sigurim.

— Edhe unë kështu mendoj. Për të presim të vijë Agimi. Ai do të dijë t'i japë udhë ma mirë.

— S'thue keq. Ai që e ka sjellë, me siguri do të jetë spiun, ndonjë i arratisun.

— S'do mend. Dhe s'duhet të shpëtojë. Kushedi ka edhe të tjerë.

Biseduen gjatë. E shoshitën punën fill e për pe, dhe prapë në fund vendosën të prisnin Agimin.

Ai erdhi një orë para mesit të natës. U habit së tepërmi, kur i gjeti në kuzhinë:

— Po ju, pse kaq vonë?

— Të pritëm — ju përgjegj e motra dhe i dha letrën.

Ai e lexoi me një frymë:

— Kur kështu, Dritë?

— Sonte, kur po kthehesha në shtëpi.

— Asnji fjalë, me asnjëri! Edhe ti, nanë!

— Ç'ke ndër mend të bash?

— A të la takim?

— Po, nesër në ora shtatë, në mbramje.

Drita i tregoi edhe vendin. Agimi tha:

— Letrën po e mbaj unë. Ju shkoni e flini. Me këtë çështje do të merrem vetë.

U drejtue nga porta.

— Do të lajmërosh Sigurimin? — pyeti Drita.

— Patjetër. Kam një shok. Ai do të më drejtojë. Shkoni, shkoni e bini tani...

3

Të nesërmen në mëngjes, Agimi e zgjoi shpejt të motrën. Drita e pyeti menjherë:

— E takove?

— Po. Duhet të shkosh në këtë adresë.

Ja tha. Vajza u çudit:

— S'po kuptoj.

— Ka me ta shpjegue ai shoku.

— Por, prapë, s'po marr vesh.

Po njerëzit kanë të drejtë të sëmuhën, apo jo?

Drita qeshi:

— Tani po kuptoj.

— Nxito, atëherë!

— Ika.

Ajo hyni e ndrojtun. Por ndrojtja e saj u zhduk menjherë, sa pa fytyrën e çiltër e shprehjen dashamirëse të syve të Dritanit, që i shtrëngoi dorën me ngrohtësi dhe e ftoi të ulej.

Dritani tha:

— Agimi m'i tregoi të gjitha. Sidoqoftë, ju lutem ma kallëzoni edhe ju gjithë ngjarjen, pa harrue asnji hollësi!

Drita i përshkroi çdo gja.

— Shumë mirë. Tani, ju lutem, të më bani, po me kaq hollësi, edhe përshkrimin e dukjes së tij.

Vajza ja plotësoi edhe këtë kërkesë. Pastaj, ju drejtue Dritanit:

— Si... si duhet të veproj?

— Ma parë më thoni: a jeni e gatshme të na ndihmoni?

— Me të gjitha fuqitë e mia!

— Ju falënderoj! Detyra që do të merrni përsipër asht sa delikate, aq dhe e randësishme. «Ai» strehohet diku, ka një bazë. Nji hap i gabuem dhe i papeshuem mirë mund të na prishë shumë punë. Takimi asht për në orën shtatë, apo jo?

— Po. Të shkoj?

— Jo. Sonte, jo.

— Po, atëherë, ai do të dyshojë ose do të zhduket.

— Sa për t'u zhdukë, s'ka mundësi ma. Do ta njo-him. Përsa u takon dyshimeve, që mund të lindin, s'besoj. Përkundrazi. Po të mos shkoni sonte, ka mundësi të dyshojë ma pak. Pse? Sepse, po të shkoni sonte, gati-shmënia juej mund ta bënte të mendonte për të keq. Jo, jo, s'besoj se do të largohet. Ai nuk ka ardhë vetëm për ju. Do të bajë, në të njejtën kohë, çdo përpjekje për t'ju takue. Po të mos shkoni ju tek ai, do të mundohet, me çdo mënyrë, të vijë ai te ju. Ose do të dërgojë ndonji njeri të tij, sidomos po t'ju kenë ndjekë sot. Këto punë nuk lihen kurrë në mes të rrugës.

— Po sikur të vijë në zyrë?

— S'ka për të ardhë.

Drita i hodhi një shikim pyetës. Dritani e sqaroi:

— Them kështu, sepse, së pari, s'ma merr mendja se nuk do ta ketë këtë guxim; së dyti, sot, ju s'keni për të shkue në punë. Mjeku ju ka këshillue të pushoni...

Vajza buzëqeshi. Dritani foli përsëri:

— Nëse vjen njeri t'ju takojë, telefononi në këtë numër. Mos përmendi emna!

— Po në rast se s'ndodheni ju?

— S'ka randësi. Dhe qëndroni e qetë, në çdo rrethanë, sido që të venë punët. Ne do të na keni gjithmonë pranë, edhe kur s'do të na shihni.

— A nuk do të ishte mirë sikur edhe Agimi?..

— Mos u shqetësoni për këtë. Sot pushoni. Nesër mbrama me sa parashoh, do të keni nevojë të jeni e qetë dhe e çlodhun. Tani, dilni. Merrni autobusin. Mirë u pafshim!

— Mirë u pafshim!

5.

Ashtu si Drita, edhe «shoku» i Bestarit nuk shkoi në takim. Megjithëse i ri në moshë, ai ishte agjent i regjun. Si i tillë, nuk përjashtonte mundësinë që Drita të kishte vu në dijëni Sigurimin shqiptar. Për këtë arsye, e kishte vëzhgë me njerëzit e tij. Fotografitë e vajzës, që i kishte dhanë Bestari, e banin të mundun ndjekjen e saj. Gjurmimi i Dritës s'kishte dhanë asnjë përfundim. Ajo s'kishte takue asnjëri të «dyshimtë». Me sa dukej, ishte e sëmënë, sepse kishte shkue për t'u vizitue. Po sikur të ishte një «maskim?» Po sikur atje të kishte takue ndonjë nga «ata»?

Nexhati — kështu quhej «shoku» i Bestarit — tundi kokën — Jo. Ishte një veprim tepër i hollë për një vajzë të zakonshme si Drita, që, veç bukurisë, s'kishte asgja të

veçantë, me sa ua kishte prezantue Bestari, që edhe ua kishte rekomandue ta afronin.

Sido të ishte, për atë natë, edhe sikur të vinte, asnjë takim. Nën vëzhgim do ta mbante numri 3, që e njihte fare mirë, në bazë të fotografisë. Po të mos vinte, numri 3 kishte marrë udhëzime si të vepronte.

Mosardhja e Dritës donte të thoshte dy gjana: ose ajo s'kishte tradhëtue — dhe kjo ishte kryesorja. Atëherë duhej bindun të kalonte kufinin bashkë me të. Shoqërimi i saj do t'i shërbente Nexhatit edhe për t'u maskue, edhe për me përgatitë terrenin e rekrutimit të mavonshëm. Buzë kufinit nuk do të ishte vështirë ta kthente vajzën nga kishte ardhë të shoqueme prej një njeriu të tyne, duke gjetë një shkak të çfarëdoshëm dhe duke i premtue se kishte për ta marrë një herë tjetër.

Ai ishte i bindun që Drita e donte marrëzisht dhe viente për të, prandaj edhe ishte i sigurt, që ajo do të gëzohej, kur të kishte rast me u takue e me e ndihmue një mikun e tij. Kurse Nexhati, simbas porosisë që kishte marrë, në çastin e fundit, do t'i kërkonte vajzës një shënim për të fejuemin e saj. Kjo do të mjaftonte sa për ta komprometue dhe, ma vonë, për me e futë edhe atë në rrjetën e tyne.

Kur agjenti numër 3 pa se Drita s'erdhi, mbasi e priti edhe një orë, simbas porosisë së Nexhatit, u drejtue nga shtëpia e saj. Ai që do ta takonte në rrugë, edhe sikur ta vëzhgonte me kujdes, do ta merrte për një grue të vorfën, pak si të hutueme, të lodhun nga hallet e jetës e gati-gati si lypse. Një lypse, që, me dukjen e me sjelljen e vet, përpiquej të fshihte gjendjen e saj të mjerueme.

Mundësitë ishin dy: ose do t'ja hapte portën Drita dhe, atëherë, do t'i lëshonte pusullën në dorë e do të largohej, pa i dhanë rast vajzës as ta shihte mirë; ose do t'ja hapte portën tjetërkush, dhe, atëherë, do të detyrohej të futej brenda. Zgjidhja e dytë s'i pëlqente fare. Ajo s'donte të binte në sy, donte të qëndronte në hije, si kaq vjet me radhë, po s'kishte ç'të bante. Ishte në dorë

të Nexhatit. Dhe ai i kishte dhanë urdhën të kryente me doemos detyrën.

I ra portës. Priti me zemër të dridhun. Kush do t'ja hapte?

U ndigjuen hapa. Porta u çel. U duk një grue në moshë. Agjenti numër 3 mori një pamje të përvujtun, e përshëndeti:

— Mirë mbrama!

— Mirë mbrama — ja ktheu përshëndetjen nana e Dritës, tue e kundruar me kërshtëri.

— A asht këtu shoqja Dritë?

— Po, por s'para ndjehet mirë.

— Prandaj s'paska ardhë në zyrë... Unë jam korrierja. Shefi më ka dhanë një letër për të.

Agjenti numër 3, në këtë çast, mendoi: «do të ishte mirë t'ja jepja letrën plakës dhe të ikja. S'besoj se do ta mbajë mend fytyrën time. Natë asht. Kurse, po të hyj brenda...»

Nanë Kimetja s'e la të mendohej gjatë. E ftoi:

— Hyn, hyn mbrenda! Po të çoj te Drita.

Tjetra u përpoq të kundërshtonte:

— S'ka gja, s'ka gja... Ndoshta asht e lodhun...

— Ç'asht kjo fjalë? Shoqe pune jeni. Ajo do të gëzohet kur të të shohë — dhe i priu mbrenda.

Agjentit numër 3 se si i erdhi një e përqethun, pat si një parandjenjë se kjo punë s'do të përfundonte mirë... Do të kishte dashë të largohej, por ishte tepër vonë. Pastaj, ju kujtue Nexhati...

Kimetja, ndoshta sepse e mori me të vërtetë për shoqen e zyrës së Dritës, ndoshta sepse hetoi një shejë, që i bani e bija, u largue, mbasi e futi Viktoren në dhomën e vajzës.

Drita e pa me vëmendje. «Korrierja» përshëndeti dhe tha:

— Kam një letër për ju.

Vajza sikur u habit:

— Për mue?... Nga kush?

— Lexonie e do ta kuptoni vetë.

Drita mori letrën, e lexoi e qetë.

— Mirë — tha — mund të shkoni.

«Korrierja» pyeti:

— S'keni përgjegje?

— S'ka nevojë.

Tjetra s'e zgjati. Në fund të fundit, ajo e kishte krye «detyrën» e saj.

Kur ndjeu se u mbyll dera e jashtme, Drita ngriti receptorin e telefonit, formoi një numër. Dikush tha:

— Urdhënoni!

— Jam mbesa.

— Flet daja. Si je me shëndet, moj mbesë? A të vizitoi «doktori»?

— Jo, ishte një «doktoreshë».

— Të dha ilaçe?

— Po. Jam ca e sëmunë, po them se do të shkoj t'i blej nesër mbrama aty nga ora shtatë.

— Mirë e ke. Një shetitje s'do të të bante keq. Si-
doqoftë, s'do të ishte keq të vije të më shihje. Njoh një
doktor të mirë. Do ta thërras të të shohë edhe ai një herë.
Pastaj, më ka marrë malli.

— Falem nderit, dajë! Do të vij.

— Të pres. Dhe tani pusho! Mos u lodh! Natën e
mirë!

— Natën e mirë!

6

— Ja dhe letrën?

— Po.

— Ç'tha?

— Asgja.

— Si mendon, a do të vijë?

— Ndoshta, po.

— Të pa njeri?

— Askush. Vuna re me kujdes.

— Po të tjerët t'i dhanë raportet?

— Po. Ja ku i ke.

— Të lumtë! Merri të hollat.

Ai i zgjati tri zarfe me pare. Ajo mori zarfin e vet, e hapi, preku me lakmi paret, i numroi e kënaqun. Pyeti:

— Kur do të vish prapë?

— S'e di. Mundet unë, mundet ndonji tjetër. Baza duhet të jetë gjithmonë e gatshme, e sigurt.

Ajo qeshi:

— Ma e sigurt se kështu... Po mue kur do të më marrësh atje?

— Do të vijë edhe ajo kohë. Për tani, je e nevojshme këtu.

— Kam fillue ta humb durimin.

— Shumë keq. Durimi, në punën tonë, asht i domosdoshëm. Ti ke qejf të vish atje, unë s'kam qejf të vij këtu. Por duhet. Do të vijë koha të çlodhemi ca...

Nexhati heshti. Ajo e shikoi për një kohë andërruese.

— Ç'ke kështu?

Ajo erdhi në vete.

— Po shihja një andërr të bukur, me sy çelë...

— Leni andërrimet. S'të çojnë larg.

Grueja belbëzoi:

— Mos ma prish. Kjo më ka mbetë... Nexhat!

— Folë, Sara!

— Do të të baj një pyetje, por mos u tall me mue: vërtet më dashunon?

— Sa herë duhet të ta them?

— Kjo s'asht përgjegje.

— Të dashunoj!

— Dhe... dhe, kur të vij atje, do të jetosh me mue?

— S'do mend — u përgjegj ai dhe mendoi: «Ç'bibë! Për këtu, s'kam ç'të baj! Sa për «atje», as që do të kem kohë t'i hedh sytë. Jo që, kush ka ndër mend ta marrë atje?» E, me za të naltë:

— Sara, ecë pranë meje!

Drita u afrue me hap të matun. Hodhi sytë rreth e rrotull. S'pa asnjëri, që t'i shembëllente atij burri të ri, i cili e kishte ndalë dy net përpara. . . Por, bash në çastin kur po mendonte se ai s'kishte ardhë, ndjeu një za nga mbrapa:

— Mos folë! Më ndiq!

Ajo njohu zanin e tij. S'do ta kishte harrue kurrë. U kthye. E pa tue ecë ngadalë. I shkoi pas.

S'kishte frikë. Ishte e sigurt se «daja» i kishte marrë të gjitha masat.

Nexhati hyni në park, u fut në errësinë. Ajo e dalloi tue u ulë në një stol. Shkoi e u vendos pranë tij.

— Mirë mbrama!

— Mirë mbrama, Dritë! Erdhe, ma në fund?

— S'jam mirë.

— Prandaj s'u duke mbramë?

— Po.

— Ç'të tha doktori?

— Nga e di se u vizitova?

— S'ka randësi. Unë di shumë gjana të tjera. Ç'të tha?

— Jam ftohë ca.

— Shpresoj se s'do të jetë ndonji gja me randësi.

— Edhe unë ashtu mendoj. Do të kalojë shpejt..

— Aq ma mirë. Bestari më ka ngarkue me një barrë të randë, dhe ti e kupton, se në punët tona s'mbetet kohë me u marrë me halle të tilla. Po e kam mik dhe m'u dhimbs fort, prandaj edhe të takova. . .

— Si asht puna?

— A e don Bestarin?

— Ai e din vetë. . . Unë u prisha me familjen për hatër të tij. . .

— Po me e pa, a do të dëshiroje?

Dritës ju drodh zemra, po e mblodhi veten. Pyeti:

— Ka ardhë?

Nexhati buzëqeshi:

— Jo. Duhet me shkue nusja te dhandrri. Kështu asht zakoni, apo jo?

Drita heshti, si e mendueme.

— Nuk të pëlqen?

— Kam frikë. Kufini...

— Për atë jam kujdesun vetë. Kam me të çue si kokrrën e mollës... Vecse nuk ka kohë. Sonte due përgjegje.

Drita heshti prapë.

— He, si thue?

— Si me thanë... Zemra ma don...

— Do të vish?

— Mirë, pra — tha ajo me vendosmëni. — Për dashuninë...

— Tani ma bane qejfin. Duhet të përgatitesh.

— E ç'të përgatis? Unë gati jam, që nesër.

— Nesër asht shpejt. Pasnesër. Do t'i rregulloj të gjitha vetë.

Drita tha:

— Se mos biem në sy...

— Flije mendjen! I kam peshue mirë punët.

Ajo s'u shty ma gjatë me pyetje. Porosia e Dritanit ishte e preme: duhej të mos ngjallte dyshimin ma të vogël. Në do të mund të merrte vesh planet e tij, mirë, përndryshe, të mos bante asnjë hap të gabuem. Nexhati, Sara, agjentët e tjerë mbaheshin në vëzhgim të pandërpemë. Simbas Dritanit, detyra kryesore e Dritës ishte të luente deri në fund rolin e një të fejuemje zemërzhuritun, që ka mall për të fejuemin dhe asht gati me sakrifikue për të. Për vajzën ishte e vështirë, e randë, të shtirej sikur të vazhdonte të dashunonte një njeri, që ajo e urrente aq fort. Por duhej...

Pyeti Nexhatin:

— Po «Ai» ç'ban? S'më the gja për të.

— Mendon gjithnjë për ty.

Drita tha si me trishtim:

— Po më çudit. Atje vajzat s'mungojnë.

— Për të pasë ka boll, por atij i asht kapë mendja

keq me ty. Asht ba si i çmendun. Vetëm për ty flet. Donte të vinte vetë, por shefi s'e la.

— Ta dish ti sa kam vujtë në këtë kohë...

— E marr me mend! E ai grihej me vete nga dyshimi se ti do ta kishe harrue...

— S'më paska njohë mirë. Fjala një herë jepet. Të thuesh të drejtën, ma bani pak keq, por...

— Ju desh të largohej në çast. Do ta kishin arrestue... Kishin kapë një nga njerëzit tanë, me të cilin Bestari mbante lidhje... S'pati rrugë tjetër... Por këto shkuen e mbaruen. Keni të ardhmen përpara... Dhe, tani, të bisedojmë pak për nisjen tonë. Duhet të vazhdosh të mos shkosh në punë. Lajmëro në zyrë se je e sëmune. Them se s'do ta keshh të vështirë...

— Besoj se jo.

— Aq ma mirë. Pasnesër në mëngjez, në orën shtatë, eja përpara sahatit. Natyrisht, ne s'njihemi. Merr me vete edhe dokumentat. S'duhet të më flasësh, vetëm të më ndjekësh kudo që të vete. Diçka tjetër: vishu sa ma thjesht. Mos merr me vete asnjë valixhe!

— Kështu do të baj.

— Dhe mos u trondit për asgja. Gjithshka do të shkojë për bukuri. Tani largohu! Ecë e qetë sikur ke qenë në shetitje e po kthehe në shtëpi. Natën e mirë e mirë u pafshim!

— Mirë u pafshim!

8

Nexhati u kthye vonë, por i gëzuem. Bestari nuk ishte gënive, kur i kishte thanë se Drita linte kokën për të.

Ai i ra portës dy herë, tue ba një pushim të gjatë në mes të goditjeve. Sara ja hapi dhe:

— Më shkoi mendja për të keq! — i tha.

— Ssst!

— S'ka njeri.

— S'i dihet. Hajde të shkojmë mbrenda.

U futën në dhomë.

Ai pyeti:

— E ndoqe vogëlushen, kur u nda nga unë?

— E ndoqa. S'u takue me askend.

— Ndoshta ka dalë ma vonë.

— Jo. As ajo, as njeri tjetër. Qëndrova dhe ca e prita derisa erdhi Pjetri. Po pat gja, do të më lajmërojë.

— Duhet të vëzhgojmë pa ndërpreme, deri pasnesër në mëngjez. Pastaj e marr unë në dorëzim...

— Ti do të ikësh, kurse unë do të mbejë këtu, si shërbëtoreshë, do të vazhdoj të pastroj «zyrat e tyne».

— Të thashë: kur të vij një herë tjetër, kam me të marrë edhe ty me vete.

— Në ardhsh!..

— Sigurisht që do të vij. S'ka budallenj që të paguejnë kot.

Sara buzëqeshi idhtë:

— Këto pare të mallëkueme... Sikur të ishin çdo gja në botë..

— Pa pare s'bahet gja... Pastaj, ne s'punojmë vetëm për pare. Ne kemi idealin tonë...

— Ama, ideal të bukur! Jemi futë si minjtë ndër brima.

— Do të vijë edhe koha jonë, të dalim ballëhapët, ditën për diell.

— Kur kështu? Kur të vdesim? U banë kaq vjet, që dëgjoj përralla të tilla!

— Të thashë se sonte s'je mirë...

— Se mos vetëm sonte? M'u mërzi kjo jetë...

— S'ta ka njeri fajin. Vetë e zgjodhe.

— Dreqi e di a e zgjodha vetë apo s'pata si të baja ndryshe. Nejse... Tani asht tepër vonë. Dhe, meqë ja hymë kësaj valleje, do ta hedhim deri në fund.

— Këto janë të vetmet fjalë me mend që ke thanë deri tani... Mos kujto se edhe unë e kam të lehtë, por s'kemi rrugë tjetër... Kështu e ka kjo puna jonë. Me gjithë pesimizmin tand, ndoshta do të vijnë ditë ma të mira edhe për ne.

Sara tha tallëse:

— Po të besoja, do të uroja: «fjala jote shkoftë në vesh të perëndisë!» Por unë s'besoj as në drejt, as në zot. S'besoj ma në asgjë... E shoh që të mërzhita. Të bisedojmë për çka na intereson. Kur do të niseshe?

— Pasesër në mëngjes.

— Me se?

— Me autobusin e N.

— Paskë ndërrue rrugë?

— Asht ma mirë mos ta bash dy herë një rrugë. Nesër më ble tri bileta. Ja paret.

— Qëkur je ba kaq i rregullt?.. Pastaj, pse tri?

— Hesapi asht hesap — u përgjegj ai tue qeshë dhe shtoi: — Këto hyjnë në kapitullin «shpenzime udhëtimi». Vetëm rregullo që të mos ndërpritet vëzhgimi i vajzës. Sa për biletat, mos pyet pse janë tri. Ti merru me ç'të thashë!

— Këtë punë ma len mue. Pjetri do të kujdeset për çdo gjë. Ka një nuhatje të çuditshme. Zagar i vërtetë... .

— Po paret po i merr kot, ama. Në gjithë këtë kohë ka rekrutue vetëm një njeri. Të paktën kështu thotë ai.

— Puna asht ba shumë e vështirë... .

— S'ka qenë ndonjiherë e lehtë. Sa për Pjetrin, mund të jetë një zagar i mirë, por edhe një kokërr frikacaku, që zor se ja gjen shokun. Të tjerët kanë çalltisë. Ja, merr Beqirin. Ai ka krijue një grup bash buzë kufinit. Me anë të tij do të kaloj lumin... .

Sara e porositi:

— Shiko mos të bish në ndonji grackë!

— Kurrfarë gracke. Pa mbërri në N., në fshatin K., një dyqind metra mbasi kalon Klubin, do të më presin tre fshatarë me biçikleta... . Do të kenë qëndrue tue ba se gjoja po rregullojnë një biçikletë. Ata e dinë rrugën. Kanë gati dhe një varkë. Sa të erret, do të hidhem përtej lumit, që ndan kufinin. Pastaj kam edhe mbesën me vete... .

— Plani asht i menduem mirë. Veçse a janë një-rëz të sigurt?

- Beqiri garantohet me kokë për ta.
 — Tepër po e lavdëron.
 — Beqiri asht i zoti. Ka mendje të hollë... Njerëz
 si ai të rekrutosh!
 — Kush e pat futë në valle? — pyeti Sara.
 — Limani.
 — Ah, po...
 — Beqiri din të punojë... Askujt në zyrë të tij s'i
 vete mendja që asht i lidhun me ne. Prapë më dha disa
 informata ekonomike me shumë interes. Do ta propozoj
 për një shpërblim të veçantë.
 Sarës s'para i pëlqeu ky mendim:
 — Tani sikur po e tepron.
 — Mos u merakos. Edhe Beqiri s'merr as gjysmën
 tande...
 — Por dalëngadalë do të ma kalojë edhe mue...
 — Kjo s'ka për të ngja kurrë... Ti ha bukë veç.
 Shërbimet e tua s'kanë të pagueme.
 — Mirë që po e thue.
 — Flet puna vetë.
 Ajo ju afrue. Por ai, tue u përpjekë mos ta lëndonte,
 i tha:
 — Ç'na ke përgatitë për darkë?
 Sara i hodhi një shikim qortues:
 — Gjellë që të pëlqejnë. Ecë, të shkojmë në ku-
 zhinë!

9

- S'ndigjohet ma gja — tha Skënderi.
 Dritani ja priti:
 — Tani do të kenë ra. Sara s'heq dorë lehtë. Sido-
 qoftë, ju qëndroni. Po muerët vesh ndonji të re, e dini
 ku të më lajmëroni. Mue më duhet të shkoj.
 Doli. Planin e largimit të Nexhatit ai e dinte me
 imtësi që ma parë. Megjithkëtë, masa që kishte marrë
 për ndigjimin e vazhdueshëm të bisedave në shtëpi të

Sarës mund të sillte dobinë e vet. Nexhati, në çastin e fundit, mund të bante ndonji ndryshim. Për tani, asgja.

Drita ishte e përgatitun si duhej të sillej e të vepronte. Duhej të lajmërohej vetëm për nisjen.

Mbas pak kohe i telefonoi. Pyetjes së saj ju përgjegj:

— Jam daja. Si je me shëndet?

— Mirë.

— Gëzohem. Kam marrë vesh se pasnesër do të shkosh me pushime.

— Kështu them.

— Shko, shko se të ban mirë. Dhe ndigjoje doktorin për të gjitha ato që do të të thotë. Andej nga N. asht klima e mirë. Kam ca miq të mirë atje. Mirë u pafshim, mbesolle!

— Mirë u pafshim, dajë!

11

Pranë fshatit K., në rrugën automobilistike, që çonte në N., jo shumë larg Klubit të mbyllun, qëndronin tre fshatarë me biçikleta. Vendi vinte menjherë mbas një kthese dhe ishte i vetëmuem.

Njani nga fshatarët kishte hekë rrotën e biçikletës dhe përpiqej të gjente se ku ishte shpue. Kishte kohë që rrekej, po s'po e gjente dot atë brimë.

Ishte një burrë i fuqishëm, shpatullgjanë, me trup të bashëm, fytyrëmprehtë dhe zeshkan.

— Mjaft, o Ndue, se u lodhe — ja pat si me të tallun njani nga shokët e tij.

— Për t'u lodhë s'u lodha, po duhet luejtë pjesa deri në fund. S'e pe atë, që u ndal pak më parë? Unë thuej se s'kam nevojë; ai: «prit se po të jap një dorë.»

— Kushedi ku e kishte hallin! — tha fshatari i tretë.

— S'besoj se kishte gja, por neve shpesh kështu na duket, se kemi «hallin» tonë. Ai donte vërtet të na ndih-

monte... S'do të vonohen. Jo ma tepër se një gjysmë ore Erdhi koha të gjej «brimën».

12

Nexhati pa Dritën. U largue nga sahati dhe u drejtue nga agjencia e autobusave. Ajo, mbas tij.

Hypën në maqinë pothuejse në të njëjtën kohë. U ulën pranë e pranë, simbas numrit të biletave. Mbas pak, autobusi i madh u nis.

Nexhati ishte veshë me një xhaketë lëkure, me pantallona vendi. Dukej gjysmë fshatar, gjysmë qytetar. Kishte marrë shprehjen e një njeriu fare të rëndomtë. Edhe Drita, simbas porosisë, ishte veshë fare thjesht, me një fustan të zakonshëm e pak si të vjetëruem.

Maqina doli nga qyteti. Në të dyja anët e rrugës gjelbëronte gruni.

Një burrë i thyem në moshë, që qëndronte pranë Nexhatit, tha:

— Sivjet do të kemi të korra të mbara.

Nexhati ja ushqeu fjalën:

— Ashtu duket. S'do mend, se, si thotë populli: «ç'të mbjellësh, do të korrësh!» Sot bahet punë, or vëlla, jo shaka...

Nga fundi i maqinës dikush ja mori një kange partizane. E pasuen edhe disa të tjerë. Pak e nga pak u formue një si kor.

Nexhati u suell nga Drita dhe, tue i buzëqeshë, e nxiti:

— Jepi, mbesë!

Pastaj vetë, me zanin e tij të trashë, ndoqi të tjerët:

...Se atje, o shok', kemi foletë
ne shqiponjat partizane...

Drita habitej me gjakftohtësinë e tij. Ai ja kishte marrë kangës e sillej sikur kishte qenë partizan e tani përma-llohej për atë kohë të lavdishme. Asaj i shembëllente me një aktor, që interpretonte rolin e tij me mjeshtëri të rrallë. Dhe, tue e pa ashtu, me atë shprehje babaxhani, ndërsa këndonte me «pasion» ate kangë partizane, kush do të mendonte se ndodhej përpara një diversanti e agjenti të rrezikshëm? Por, në autobus kishte, me siguri, një-rëz që e njihnin cili ishte.

Porosia e Dritanit kishte qenë e preme: të ndiqte, pa asnjë kundërshtim, çdo veprim të Nexhatit. Nji nga bashkëpunëtorët e tij, «postieri», i kishte sjellë letrën, në fund të së cilës thuhej se «ata» do t'i kishte pranë.

Kanga kishte pushue. Njani uroi ate, që ja kishte marrë i pari:

— Të këndoftë zemra gjithmonë!

Drita nisi të vëzhgonte udhëtarët. Ajo dhe Nexhati kishin zanë vend nga mesi i autobusit. U nguli sytë atyne, që ishin përpara. Në vendet e radhës së parë, ishin ulë një burrë e grue me dy fëmijë.

Në radhë të dytë ishin katër burra. Njani prej tyne, një oficer i ri, lexonte me ngulm «Zërin e popullit». Pranë tij ndodhej një fshatar plak. Dy të tjerët dukeshin si punëtorë. Kishin me vete ca fletore, që i shfletësonin tue bisedue vazhdimisht. Drita mendoi: «Ndoshta ndjekin mësimet me korrespondencë.»

Në radhë të tretë kishte dy gra plaka që, për çudi, qëndronin të heshtuna. Afër tyne kishin zanë vend dy malësorë, që kishin mbështjellë kokët me shamitë e tyne karakteristike laramane. Se për çfarë flisnin! Drita u përpoq të kapte ndonji fjalë. Ju duk se njani nga malësorët tha: «S'kam nge të fejojhem. Duhet pare e madhe!»

Ktheu kokën mbrapa dhe rroku me një vështrim të shpejtë të gjithë udhëtarët. Ma shumë se gjysma ishin gra. Nji pjesë tjetër — fshatarë. Nja dy dukeshin si studentë. Dritës i ra në sy një burrë ende i ri, tërhekës.

Nexhati qëndronte i qetë, me atë shprehje prej babaxhani.

Hera-herës, autobusin e tyne e kalonte ndonji veturë a ndonji gaz, që rrëshqisnin me shpejtësi nëpër rrugën e asfaltueme.

Ndalesën e parë e banë në një qendër lokaliteti, ku kryqëzoheshin dy rrugë. Nexhati i tha Dritës me za të naltë:

— E, mbesë, a dalim e shpijmë pak kambët?

Jashtë kishte erë. Vajza mbërtheu një triko të lehtë, që e kishte marrë me vete.

— Ke ftohtë? — pyeti Nexhati, i kujdesshëm.

— Pak.

— Prapë, ma mirë këtu. Atje sikur na u muer fryma.

Drita pa se në autobus kishin mbetë ca gra, oficeri i ri, që s'e lëshonte gazetën nga dora, e ai burri me të shoqen e fëmijët. Të tjerët ishin shpërnda, tue u përpjekë t'i shfrytëzonin sa ma mirë e ma shpejt ato dhjetë minuta pushim.

Dy punëtorët e radhës së dytë nxituen të ndiznin cigaret. Dy malësorët kishin nxjerrë kutitë e duhanit. Burri i ri kishte qenë ma i shpejtë: rrazë një peme, anës rrugës, thithte me rreshk cigaren.

Shoferi thirri:

— Ecni, shokë! Do të nisemi!

Kur hypën të gjithë, ndihmësi i shoferit mbylli portën e tha:

— Jepi!

Tani rruga kishte shumë dredha. Dritës filloi t'i përzihej.

Nexhati i hapi dritaren. Ajo nxori kokën jashtë. Shoqnesi i saj e porositi:

— Kujdes nga maqinat.

Mbas pak, Drita u ul përsëri:

— Si ndjehe? — e pyeti Nexhati.

— Ma mirë.

— Mbaje veten. Mos shiko anësh, por vetëm drejt! Sikur të kishin pritë atë, që i ndodhi Dritës, udhë-

tarët filluen të bisedonin mbi masat që duhet të marrin ata, të cilët i ze maqina. Të shumtë qenë ata, që treguen për «përvojën» e tyre vetjake. Episodet për të qeshë nuk munguen. Ishte edhe kjo një mënyrë për të kalue kohën.

Ndalesën e dytë e banë në M., një lokalitet pothuajse në gjysmë të rrugës nga Tirana për në N.

«Terjaqinjte» e kafes — bashkë me ta edhe Nexhati — nxituen drejt një lokali të vogël të njohun për kafen e shijshme që mund të pije aty. Drita u detyrue ta ndiqte. Pastaj prapë në udhë.

Dritës se si i erdhi, kur ndigjoi Nexhatin, pas një copë rruge, t'i drejtohej shoferit:

— O shofer, mbaje pak këtu, se do të zbresim!

Maqina u ndal. Nexhati përshëndeti udhëtarët:

— Udhë e mbarë, ju qoftë! —

Disa u përgjegjën:

— Të mbarë e të mira patsh!

Autobusi u largue. Drita mendoi se do të zbriste edhe ndokush tjetër, por asnjë s'kishte ba kambë. Çudi!.. E, pra, Shpendi i kishte thanë...

Ndodhej fare vetëm me Nexhatin. U shqetësue.

Ai e nxiti:

— Ecë, se na presin!

Në kthesë u dukën tre fshatarët me biçikleta. Nexhatit i ndritën sytë. Eci drejt tyre i ndjekun nga Drita. U afrue, i përshëndeti:

— Mirë se rrini, burra!

— Mirë se vjen — tha njani prej tyre.

Nexhati s'e kishte dhanë menjherë parullën. Donte ma parë t'i shihte. Duhej të ishin «ata». Ai vuni re se po qëndronin si në pritje, sidomos ai, që i kishte kthye përshëndetjen. S'kishte kohë me e zgjatë. Tha:

— A ka ra shi ndër këto ana?

— Jo aq shumë. Po andej nga ju?

— Na mbyti fare!

Parulla e kundërparulla ishin në rregull. Beqiri, edhe kësaj herë, e kishte tregue veten.

Nexhati pyeti:

— Keni kohë që prisni?

— Kemi ca. Tani, të shkojmë. Ju të dy më ndiqni mue. Këta të tjerët do të kalojnë ma përpara. Puna asht sa të mbërrimë në pyll.

— S'ndodhi gja.

Në pyll gjetën dy fshatarët e tjerë. Pylli s'ishte i madh, por ishte tepër i dendun. Aty mund të qëndroje me ditë të tana pa të pa njeri.

U ulën.

Nexhati pyeti atë, që i kishte shoqnue deri në pyll.

— Ti je Ndou?

— Po. Unë jam.

— Kur do të kalojmë përtej?

— Sonte, aty nga ora nandë.

— Ku gjenden njerëzit që do të na shoqnojnë?

— Jo larg, në bazë. Gjithshka asht në rregull. Me ta asht marrë vesh Beqiri.

— E di.

— Duhet të presim sa të bjerë nata — tha Ndou.

— S'kemi ç'të bajmë, po të paktën të kishim marrë diçka për të ngranë — u ankue Nexhati.

— Për këte kemi mendue ne — qeshi Ndou dhe hapi një shami të madhe, ku kishte futë ca ushqime.

Nexhati s'priti ta ftonin...

13

Erdhi nata.

Ndou foli:

— Duhet të nisemi.

Nexhati pyeti:

— A nuk jemi pak si tepër?

Ndou buzëqeshi:

— Paskemi qenë të dy në një mendje. Ka rrezik të na shohë kush e të dyshojë. Unë po vij me ju. Këta do të qëndrojnë mbrapa, larg nesh. Edhe na ruejnë, edhe duken se janë në punë të vet.

— Mendim i mirë. Po biçikletat?

— Po i lamë këtu. Vijnë e i marrim, kur të kryeni punë ju.

Qetësia ishte e plotë. Ndou u printe. Kishte një hap të shkathët e të lehtë. S'bante fare zhurmë.

Mbas një ore u duk një shtëpi.

— Këtu — tha Ndou, — por pa fjalë.

— S'qenka afër lumit — tha Nexhati. — Po varka ku asht?

— Nga e majta, nja një gjysmë ore prej këtu. Më ndiqni.

Kaloi gardhin, shkoi te porta, i ra lehtë tri herë me radhë, pa ndërpreme. Një za pyeti:

— Kush asht?

— Jam unë, Ndou.

Porta u hap. Ata të tre hynë mbrenda.

Ishte një dhomë zjarri me pak orendi. Drita vëzhgoi të zotin e shtëpisë. Mund t'i jepje nja pesëdhjetë vjet. Kishte trup të vogël, fytyrë thatime e pak flokë. Vajzës i banë përshtypje sytë e tij; ishin të vegjël e kishin një shikim rrëshqitës.

U përsëndetën. I zoti i shtëpisë i ftoi të uleshin.

Nexhati i tha:

— Beqiri më ka folë shumë mirë për ty.

— Ka nderue vedin, lum zotnia.

Ndou mori pjesë në bisedë:

— Unë tani jam njohë me të, por baca Llesh i ka të rrallë shokët. Besnik i madh! S'ka të shpërblyem.

— S'më duhen gja paret. Mjaft të këputin qafën «këta»... Zemra ma don me ju ndalë, me ju qitë diçka; por s'ka kohë. Prenga na pret te varka.

— Po varkën ç'ta bajmë?

— Mbanie andej. Na pastë marrë të keqen! Kam me thanë se ma kanë vjedhë. Tani të çohemi.

Jashtë s'pipëtinte gja. Veç, larg, ndjehej lehja e ndonji qeni.

Në krye ecte Lleshi. Në një largësi pak hapash vinin Nexhati e Drita. Vargun e mbyllte Ndou.

Nexhati ishte nga ata, që dinte t'i mbante mbyllë në vete edhe emocionet ma të fuqishme. Në ato çaste ai s'ishte i qetë. E dinte se të gjitha përpjekjet e të gjitha atyne ditëve ose do të plotësoheshin me sukses mbas pak ose... Ç'ishte e vërteta, Beqiri e kishte përgatitë planin e arratisjes me hollësi. Ata e kishin shoshitë së bashku, kur ishin takue në Tiranë në shtëpi të Beqirit. Ky kishte ardhë vetë këndej, kishte rregullue edhe çështjen e tre fshatarëve me biçikleta, që do t'i prisnin, kishte vendosë natën e orën e kalimit të lumit me Varkë. Nji punë e shkëlqyeshme e nji agjenti, që dinte t'i lëvizte në hije të tana fijet. Megjithkëte, ma e randësishmja, vendimtarja, vinte tani. Bregu i përtejshëm mund të mbërrihej në pak çaste ose asnjherë...

Përpara tyne shtrihej lumi.

Lleshi tha:

— Përkulni trupin! Mund të na shohin.

Ata vepruen si tha ai. Bregu i lumit s'ishte as njiqind metra larg. Nexhati mendoi: «Më duket se e holha,» dhe ngadalësoi hapin. Ishte çasti që kishte mendue me u nda nga Drita dhe kërkoi në xhep pusullën që ajodo të nënshkruente për Bestarin. Tani nuk kishte asnji dyshim se ajo do ta nënshkruente atë «letër dashunie» dhe kishte me ju nënshtrua fatit të përgatitur me zgjuarësi prej tij; kishte me u kthye në shtëpi për me pritë të dërguem të tjerë. Po, ndërsa ai përgatitej për këtë formalitet të fundit, papritun, nga errësina, u ndigjue nji thirrje e fuqishme:

— Ndal!

— Na zbuluen — thirri Nexhati, tue shikue majtas e djathtas, me sy të zgurdulluem, pa ditë se ç'të bante.

— Të tërhiqemi — tha Lleshi — s'kemi nga të shkojmë.

Tani as që mund të bahej fjalë për të kalue kufinin. Duhej shpëtue koka. Nexhati filloi të vraponte me sa fuqi kishte në atë drejtim nga kishin ardhë. Lleshi tërhoqi me vete Dritën. Ndou u përpoq të çante pak ma tutje.

Zani buçiti prapë:

— Ndal, se do të qëlloj!

Ata vazhduen të tërhiqeshin. E s'deshën t'ja dinin as për thirrjen e tretë që i kërcënonte për t'u ndalë. Nexhati rendte me fuqinë e dëshpërimit. Po largohehin. Edhe pak e do të dilnin jashtë rrezes së...

Krisi një breshni automatiku. Qëlluen edhe nga anë të tjera.

Nexhati klithi në errësinë.

Ndou thirri:

— E vranë! Të shkojmë ta tërheqim.

Lleshi ju gërmush:

— Mos u çmende? Ai e pat. Të shpëtojmë ne të tjerët. Edhe pak e s'kanë mundësi të na shohin ma. Drejt e në shtëpi...

14

Ka një gjysmë ore që qëndrojnë të ngujuem, të dërmuem në atë dhomë zjarri, prej së cilës ishin largue disa orë ma parë aq të sigurt.

Lleshi thith papra duhan nga llulla e vjetër. I dridhen duert. Ndou duket ma i qetë. Drita pret. As ajo s'e di se çfarë. Gjithshka i duket kaq e çuditshme!

— A thue do të vijnë? — theu heshtjen Ndou.

— Kam frikë se po.

— A s'do të ishte mirë të shkonim ne të dy në odë të gjumit?

— Ishalla s'kontrollojnë, se, kudo të futeni, njisoj kanë me ju gjete.

Krejt papritë, dikush thirri nga jashtë:

— Llesh, o Llesh, bre!

Agjentit ju përqeth i gjithë trupi, i hypi gjaku në kokë. Me mundim të madh mblodhi forcat e pyeti:

— Ç'asht ai za?

— Jam unë, Leka! Dil pak jashtë!

Lleshi mori zemër. Pra, s'do të hynin. U drejtue nga Ndou e Drita:

— Mos bani za. Rrini këtu. S'keni si shkoni në odën tjetër.

Doli. Përballë tij qëndronte një oficer i ri i shoqnuem nga disa kufitarë. Lleshi s'e la të fliste. Pyeti menjëherë:

— Ç'qenë këto pushkë? Isha në kokërr të gjumit.

— Diversantë. Donin të kalonin kufinin. Njanin e vranë. Kishte edhe të tjerë, po s'dimë nga shkuen. Po kontrollojmë gjithë vendin. A ke pa kend këndeje?

— Askend. Do të kisha ardhë vetë...

Leka i vuni dorën në shpatull:

— Sa për këtë, të njohim mirë, por thashë se mos ke ndigjue ndonji zhurmë a gja...

— Këndeje s'ka kalue kush.

— Atëhere po shkojmë. Po pe gja të dyshimtë, s'kam ç'ka me të porositë. Ti e di vetë.

— Mos u bani merak. A vij edhe unë me ju?

— S'asht nevoja. Ne jemi boll. Ti hap sytë këndeje.

— Do të ruej gjithë natën.

— Të lumtë. Lamtumirë.

— Udhë e mbarë.

Gjatë kësaj bisede, që e kishin ndigjue edhe ata mbrenda, Drita u ndje si në gjemba. **Shpend Sokoli** i kishte thanë të ndiqte çdo veprim e të plotësonte çdo kërkesë të Nexhatit. Tash ishte vra. Pra, ishte e lirë. Mjaftonte të bërtiste dhe ata jashtë do ta ndigjonin, do të vinin e do ta shpëtonin nga thonjtë e atyne të dyve, madje ata t'i kapnin. Prapë, u përmbajt. Ndou, patjetër, do të ishte i armatosun. Mund të kishte ndonji thikë. Dhe kjo s'bante zhurmë. Spiuni do ta qëllonte përpara se ajo të mund të hapte gojën, të bërtiste. Kur po mendonte kështu, Ndou i shtrëngoi krahun e i pëshpëriti:

— Asnji fjalë.

Në tingullin e zanit të tij s'kishte asgja kërcënuese. Madje, ajo vuni re se ai i buzëqeshte në një mënyrë të habitshme.

Lleshi u kthye. Dukej mjaft i çelët. I lehtësuem tha:

— Shkuen. Më duket se ua hodhëm. S'janë kujtue për asgja. S'na kanë njohë. Pale për mue që s'kanë dyshue kurrë! Kot u trembëm. Veçse, po ta kishin futë kryet këtu!.. Uf! Më erdhi fryma në vend.

— Edhe mue, besa — ja pat Ndou. — Le ma kjo çika. Por, prapë, jemi në rrezik. S'kemi si mbetemi këtu.

— Sonte s'keni ku shkoni. Këndeje rrotull i kemi. Po qëndruet, s'vijne ma këtu, ndërsa, nëse ju shohin tue dalë...

— Ke të drejtë, veç kam hallin e kësaj...

— Pse, si asht puna?

— S'ka si mbetet gjatë këndeje. Ma mirë të kthehet andej nga erdhi.

Lleshi u suell nga Drita:

— A ka rrezik se të diktojnë?

— Askush s'e din që kam dashë të arratisem. Nanës i kam thanë se po shkoj me bujtë te një shoqe. Nga zyra kam leje. Vëllai asht me shërbim.

Spiuni u gëzue:

— Pse s'thue që paske shpëtue. Askush s'ka për t'u kujtue. Nesër mbrama mund të kthehesh fare mirë në shtëpi. Po ti, Ndue?

— Mue më duhet me takue patjetër Beqirin, sa ma shpejt.

— Po s'ke si e len vetëm vajzën. Duhet ta përcjellësh. Do ta kisha ba unë, por, si shkuen punët, ma mirë mos të largohem.

— Jo, jo, ti mos luej këndeje. Sa për çikën, do ta shoqnoj vetë deri te rruga e automobil. S'ma ka qejfi të na shohin bashkë. Unë një copë rrugë do ta baj në kambë, mandej do t'i luej rrotën ndonji shoferi... Puna e të gjallëve zen vend në një farë mënyrë. Mjerë ai, të cilit i han shpina dhë. I shkreti Nexhat! Dritë i pastë shpirti!..

Lleshi tundi kokën me trishtim:

— Duhet të ketë qenë i zoti dhe trim. Beqiri ekishte fort për zemër.

— Sa keq ka me i ardhë, kur t'i kallëzoj se u vra!
Na mbetet neve t'ja marrim gjakun. Të shtrëngojmë raddhët ne që kemi mbetë.

— Bukur je kah flet! Ne do të luftojmë edhe për të.

Ndou e pyeti:

— A ke fjalë a gja për Beqirin?

— I thuej vetëm se Lleshin e ka gjithmonë gati!

— Do t'ja them, patjetër — dhe Ndou i ra shpatullave me përzemërsi e miratim. . .

Drita e ndoqi me kureshtje këtë bisedë, po kurrë nuk po merrte vesh. Kishte mbetë atje në mes dy anmiqve dhe nuk po u jepte dot rrugë mendimeve. E, megjithatë, duhej të bante ashtu siç vendosi Ndou. Shpendi nuk do ta kishte harrue, veçse po ndodhte diçka që mendja e saj nuk e kapte dot.

15

Ndou e Drita ju afruen rrugës automobilistike. Ata ishin përpjekë të kalonin nëpër shtigje të parrahuna, t'u shpëtonin syve të kureshtarëve.

Porsa ishin largue ca nga fshati, Ndou e kishte pyetë vajzën:

— Më thoni të drejtën, a patët frikë?

Vajza nuk diti si t'i përgjigjej. Ajo ecte me frikë përkrah atij burri të panjohun dhe mendja i punonte në shumë prapësi e të paprituna, që mund t'i ndodhnin, prandaj pyetja ju duk e çuditshme. Për herë të parë ajo e shikoi bashkatdhetarin në sy. Ai i buzëqeshi.

— Të pyeta a u trembe — përsëriti ai. — Mos u frikëso prej meje. . . Midis nesh s'ka pse të ketë ma sekrete. Unë jam ngarkue me të ruejtë — dhe i shkeli synin.

Dritës i qeshi fytyra, po nuk deshë t'i japë besë, ndaj ju përgjigj pyetjes së parë të tij:

— Unë jam mësue të flas gjithmonë haptas. Po,

pata. Sidomos në dy raste: kur zbrita me Nexhatin nga automobili e mbeta vetëm me të.

— Mbas pak, do t'ju merrja unë në dorëzim — e qetësoi dhe e sqaroi Ndou.

— Po ju kush jeni? — deshi të sigurohej edhe ma mirë Drita.

— Një oficer. Gjini ma thonë emnin...

— Atëherë, edhe dy fshatarët e tjerë, që ishin me ju?..

— Po, ishin shokë të mi.

— Po në autobus sa kishte?

— Unë s'jam marrë me çështjen e autobusit në mënyrë të veçantë. Për atë Dritani kishte ngarkue një shok tjetër. Di vetëm t'ju them se për ju s'kishte as rrezikun ma të vogël dhe...

— Dhe?

— Dhe se shokët e autobusit do të kujdeseshin deri në fund të udhëtimit për një tjetër... Më thoni: cili asht rasti i dytë, kur patët ma shumë frikë?

— Mbramë, kur filluen të qëllonin kufitarët... — foli Drita ma e sigurt se ma parë.

Gjini qeshi. Drita gati u zemëruë:

— S'keni pse talleni!

— As që më shkon ndër mend. E dini pse qesha? Sepse, ndoshta, kurrë ma tepër se në atë çast s'keni qenë kaq e sigurtë.

— Nji plumb mund të të godasë, gjithnji, sado të ruhen e të jenë të porositun ata që shtijnë.

— Arësytimi asht i drejtë. Por asnji nga plumbat s'ishte i drejtuem nga ne. Qëllonin në erë...

— Po, atëherë... Nexhati... s'kuptoj.

Ajo e shikoi me ngulm. Priti se mos po thoshte diçka tjetër, por Gjini ndërroi bisedë:

— Tani, për ju, mori fund çdo gja. Do të shkoni sonte në shtëpi, do të qetësoheni...

— A mund t'ju baj edhe një pyetje?

— Ju lutem — tha Gjini.

— Sigurisht unë s'kuptoj, por... ja, edhe mbramë

vonë, rrija e mendoja: Pse s'e arrestuet menjihërë Nexhatin, por vepruet në një mënyrë kaq... kaq...

— Të ngatërrueme, doni të thoni?

— Po, pikërisht kështu.

— Dritani, që e drejtoi gjithë operacionin, do t'jua shpjegonte ma mirë. Megjithkëtë, meqë e kemi nërpunue bashkarisht, do të përpiqem t'ju jap ato shpjegime, që mund të jepen... Kur ndodhemi përballë bandash, që vijnë vetëm për sabotime, diversion, vrasje e të tjera, zakonisht i asgjasojmë, me përjashtim të ndonji rasti, kur na duhen për tjetër gjë... Por, kur asht fjala për agjentë të tipit të Nexhatit, nuk ngutemi. Ata, në përgjithësi, vijnë ose për t'u vu në kontakt me rrjeta informative të shërbimeve të hueja të spiunazhit të krijueme ma parë, ose për t'u përpjekë që të krijojnë të reja. Në të dyja rastet, arrestimi i menjihershëm i tyne s'ka kuptim. Madje, shpesh, u lihet një liri e tillë e jashtme veprimi saqë ata fillojnë ta ndjejnë veten të sigurt e të bajnë... sa ma shumë gabime. Nexhati ishte i tillë... Kuptoni?

— Më duket se po.

— Rrjeta ka mbetë tanima, krejtësisht e zbulueme prej nesh, por «ata» s'e dinë. Madje, më kujtojnë edhe mue, edhe dy të tjerët, që na shoqnuen dje, si pjesëtarë të saj.

— Po Beqiri?

— Beqiri asht si nyja në mes të një litari. Edhe i ndan, edhe i lidh të dyja skajet.

— Unë desha të dija se cili asht.

— Një ndër sa të tjerë... Por, të dalim në rrugë më mirë. Aty paska një hije.

Ishte hera e dytë, që ai ndërronte bisedën. E kjo donte të thoshte se ajo s'mund t'i dinte të gjitha.

S'i erdhi keq. Ai kishte të drejtë. Gjatë kësaj kohe ajo kishte fillue të kuptonte shumë gjana, të cilat, ma parë se të hynte në këtë «lojë» as që i shkonin ndër mend.

I tha:

— Nuk ka rrezik se mos na sheh ndokush, që s'duhet?

— Tani s'ka kush na sheh. Ata që mund të interesoheshin për ju, janë larg prej këndeje.

Qëndruen për një kohë në hije.

Ajo do të kishte dashë të bante dhe pyetje të tjera, por ai sikur ja kishte pre vullin.

Nji gaz, që vinte në drejtim të Tiranës, u duk në largësi.

Gjini u ngrit në kambë.

— Kot e keni. S'ka për të na marrë! — tha Drita.

— S'dihet. Kushedi i mbushet mendja shoferit.

Maqina u ndal. Ai shikoi vajzën:

— A nuk ju thashë?

Shoferi i ftoi:

— Hypni, shpejt!

Gjini hapi portën e pasme. U drejtue nga Drita:

— Hyni! — dhe vetë shkoi e u ul te shoferi.

Drita, për një çast u tromaks. Mbrenda ndodhej një burrë. Hutimi i saj u zhduk aty për aty: Thirri e gëzueme:

— Shoku Dritan!

Ky i shtrëngoi dorën e buzëgaz i tha:

— Po ju prisnim.

16

Udhëtimi po i afrohej fundit.

Ngjarjet ishin rrokullisë me shpejtësi. E kishin marrë kthesa kaq të paprituna. Dy ditë ma parë ajo kishte udhëtue me autobus, në drejtim të kundërt, së bashku me Nexhatin.

Çdo gja kishte marrë fund. Nexhati, Bestari, Lleshi, ajo grueja, që i kishte ardhë në shtëpi si «korriere» ishin si një ankth, që i përkisnin së kaluemes. Nji e kalueme, për të cilën ajo s'donte të mendonte. I kuj-

tonte një gabim të randë, të pafalshëm: fejesën me Bestarin.

Ajo ishte tërhekë nga pamja e tij e jashtme, nga sjellja e tij delikate, nga fjalët e tija të bukura. E s'kishte dashë të ndigjonte këshillat e së amës, s'ishte përkulë as para kambënguljes së Agimit, që i thoshte:

— Ai nuk asht për ty. Ne jemi familje lufte.

Ajo i kundërshtonte:

— Po ai s'ka ba gja. Ka qenë tepër i vogël. As familja e tij s'asht përzie. Ka qenë asnjansë.

— S'më pëlqejnë asnjansëtë. Pastaj, gjithë rrethi i tij asht i përlyem.

— Unë do të marthem me të, jo me rrethin e tij.

Dhe ishte fejuë, e bindun se do të ndikonte për të mirë tek ai, do ta bante për vete. Ai ishte i ri, kishte të ardhmen përpara... Por kishte ndodhë ajo që kishte ndodhë... E kishte pague shtrenjtë nxitimin, papjekuninë e saj. Sa të drejtë kishte pasë i vëllai!..

Kishte marrë një mësim, që s'do ta harronte kurrë. E nga përvoja vetjake kishte kuptue se lufta e klasave nuk asht një nocion abstrakt, që mësohet përmendsh. Zbatimin konkret e kishte pa mirë ato ditë.

Në të afruem të qytetit, Dritani i tha:

— Tani, Dritë, asht mirë të zbrisni. Merrni autobusin, pak ma tutje.

I shtrëngoi dorën:

— Edhe një herë ju falënderoj.

Drita u skuq. As që qe në gjendje të përgjigjej. Vetëm i shtrëngoi dorën fort Dritanit dhe zbriti.

Ky, tue qeshë, ju drejtue përsëri:

— Po me **Ndoun** nuk po përshëndeteni?

Ajo u skuq edhe ma tepër. Shtriu dorën nga ai e bëlbëzoi:

— Më falni!

— Mirë u pafshim, Dritë! — e përshëndeti ai i pari.

Gazi u largue. Ajo, e hutueme, e ndoqi me sy derisa u zhduk në kthesën e parë. E ndjente veten të rilindun. Por, në të njëjtin çast, një ndjenjë gëzimi e shqetësimi ngrinte krye në zemrën e saj...

Udhëtari elegant, që Drita kishte kundrue me aq interes gjatë udhëtimit me autobus dhe që e kishte marrë për njanin nga shokët e Dritanit, qëndronte vetëm në një tryezë të veçume të kafenesë ma të madhe të qytetit N.

Ishte e katërta ditë që priste në orën e caktueme dhe njeriu, me të cilin do të takohej, nuk po vinte. Dhe atë ditë kishin kalue dhjetë minuta. Do të qëndronte dhe njizet të tjera, pastaj do të ikte. Diçka e kishte të qartë: punët nuk kishin shkue mirë. Përndryshe ai do të kishte ardhë që të nesërmen, të shumtën që të pasnesërmen.

Tue pritë, bante sikur lexonte gazetën. I shërbente për të vëzhgue, pothuajse pa u vu re nga të tjerët, të gjithë ata që hynin në lokal.

Kishin kalue vetëm pesë minuta të tjerë, kur njeriu aq tepër i kërkueu u duk. Udhëtari s'bani asnjë lëvizje të jashtme. Tjetri dinte ku ta gjente.

I porsambërrituni u drejtue nga tryeza e udhëtarit, u ul, pa i kërkue leje. Udhëtari bani një gjest mërzie, që, për ata të cilët mund ta kishin pa, donte të thoshte: «Ç'njeri i paedukuem! Më zuni taksirati!»

Udhëtari, mbasi u sigurue se askush s'e kishte mendjen tek ata, pyeti me za të ulët, por të vrazhdë:

— Pse u vonove?

— Ashtu qe puna, zotni Robert.

— Ule zanin. Mos përmend emnin tim. Nxirr kutinë e duhanit. Folë tue dredhë cigaren. Ma vonë porosit dhe një kafe.

— Na diktuen, kur po i afrohemim varkës. Nexhatin e vranë. E goditën, kur po ikte.

— Po vajza?

— Shpëtoi.

— Mos pat ndonji kurth? Ndoshta ai Ndou? Ose ajo vajza?

— Jo, jo. Ata na qëlluen të gjithë. Nexhati u vra,

se s'diti të ruhej. M'u dhimbs fort! Pastaj thirri kamerierin:

— Nji kafe!

— Ekspres?

— Jo, jo, kafe!

Kamerieri u largue tue përmbajtë gazin. Klientët e tryezave më të afërta qeshën. Lleshi drodhi dhe një cigare dhe filloi të pinte kafën që i sollën. Pyeti Robertin:

— Ç'duhet të baj!

— Asgja. Qëndro në pritje. Do të të njoftoj ma vonë. Për tani, rri urtë.

— Prandaj s'u nguta. Ndejta sa të qetësoheshin ujnata.

— Kështu duhej. Unë po ngrihem. Do të kthehem në Tiranë. Po të kesh gja, më ç'o fjalë. Parulla: po ajo. Edhe unë, nëse do të ketë ndonji të re, kam me të çue fjalë. Por njëherëpërnjëherë, as një lëvizje të panevojëshme. Ti qëndro.

Duel, pa e përshëndetë. Kafën e vet e kishte pague, porsa ja kishin pru. Kështu vepronte gjithënjë, për të qenë i lirë të ngrihej kur të ishte nevoja.

Mori rrugën nga agjencia. Po të gjente biletë, do të nisej që atë masdreke. Kishte marrë vesh ç'i lypsej.

Ju kujtue Nexhati. Një buzëqeshje ironike, gati për-buzëse, ju vijëzue. Mirë t'i bëhej atij gjeli, që kujton-te se kishte kapë qiellin me dorë vetëm e vetëm pse vinte i dërguem nga «ata». Punë e madhe! Ai e të tjerë si ai vinin e ikinin, por kokën në rrezik, çdo ditë, çdo çast, e vinin ai, Roberti, shokët e tij, që punonin «në grykën e ujkut», si u pëlqente të shpreheshin shpesh.

— Jo. Me vrasjen e Nexhatit s'kishte humbë kush gja. Ai madje kishte arësye të gëzohej.

Bileta kishte. Roberti bleu një. Kishte kohë të han-te drekë...

Atë mënyrë të trokituni Sara kishte ca që nuk e ndigjonte. E njohu menjëherë. Hapi portën. Roberti e përshëndeti:

- Mirë mbrama, Sara! S'më prisje?
- Mirë mbrama. Edhe të prisja, edhe jo...
- U çmësove me mue, tashma...
- Nuk asht e lehtë të çmësohesh, por nganjherë duhet...

Ai tha thumbues:

- Sidomos, kur kemi «mysafirë» prej andej.
 - Mos u ban i keq. Ti e di, se...
 - E di, e di, po, sa qe ai këtu, ma mbylle derën.
 - Mos u ban si çilimi. Ai na ka të gjithë në dorë.
- Roberti nënqeshi:
- Na kishte...
 - Ç'don të thuesh?
 - Më vjen keq që të ta them, po komunistët e qëruen, kur po i afrohej varkës për të kalue matanë...

Ajo e shikoi me mosbesim:

- S'janë shaka këto!
- Kurrë s'kam folë ma seriozisht. Ma tha një nga njerëzit tanë, që e shoqnonte dhe e pa vetë me sy, të vdekun. I diktuen dhe i qëlluen.

— Po i vdekun mbeti vetëm ai, ama... Këtu ka diçka.

— Atë e zunë plumbat, se s'diti të ruhej. U lëshue në pikë të vrapit nëpër një shesh të pambrojtun. Jo, jo, s'ka asgja të paqartë. E shoshita mirë punën. Tue folë me zemër të hapun, Nexhatin s'e doja. Shiste tepër mend, dhe, pastaj, edhe kjo puna jote... Ti më kupton. Por antipatitë personale s'më kanë pengue kurrë ta kryej detyrën si duhet. Të siguroj se në vrasjen e tij s'ka gisht njeri, s'ka asnjë mister. Tani duhen lajmërue «miqtë» tanë. S'po më gostit me gja?

Sara i nguli në sy vështrimin e saj depërtues, si të donte të zbulonte ndonji të fshehtë. Ai e kundroi i qetë, i sigurtë, pa i ulë sytë.

- Ç'ke kështu?
 - Asgja. Kam vetëm raki.
 - Sille. Më pëlqen.
- Ajo pruni dy gota:

— Për shëndetin tonë! — uroi ai, tue afrue gotën e tij te ajo e saj.

Sara s'i ktheu urimin. Pyeti:

— Po tani?

— Jeta do të vazhdojë. Dhe ne do të vazhdojmë punën tonë, deri në fund, tue pritë një ditë që, me sa duket, s'ka për të ardhë kurrë.

— Po, atëherë, pse vijon?

Robertit ju vijëzue në fytyrë një shprehje trishtimi:

— E ç'të bajmë tjetër? Ne s'kemi «zanat» tjetër.

— Mund të kishim pasë...

— Përralla! Biri i tregëtarit grosist të vdekun në burg e të cilit komunistët i morën të gjitha dhe Sara e bukur, dashnore virtuoze e ish-mbretit dhe e sa...

— Pusho! — thirri ajo me zemërim.

Ai vazhdoi, cinik:

— Pse çirre? Ne njihemi mirë. Unë s'desha të të fyeja. Pata për qëllim vetëm të të kujtoj se, sado e pashpresë të jetë rruga jonë, prapë, me këta, jo vetëm që s'na lidh asgja, por na ndan gjithshka. Deri në fund. Edhe sikur ta di se do të përfundoj si Nexhati.

— Unë s'due të mbaroj ashtu.

— Nuk ta uroj. As ty, as vetes. Por ma mirë si Nexhati se sa ta çosh gjithë jetën si një nëpunës mikroskopik qesharak, që pret me zemër të dridhun çastin, kur do ta flakin fare nga puna si element të padëshiruem...

— Pak ma parë më qortove mue, po edhe ti s'qenke në rregull.

— Mos ma ven re. Qëllon që më hypën kështu nganjherë. Por kalon shpejt. Erdha me tjetër mendje. Doja të të tregoja për Nexhatin e të të porosit të jesh shumë e kujdesshme për ca kohë.

Në zyrë ndodheshin Dritani, Luani e Gjini. Prisinin.

Mbas pak minutash, dikush trokiti në portë.

— Hyni — tha Dritani.

U duk njani nga «punëtorët», që Drita, gjatë udhëtimit me autobus, i kishte marrë si studentë me korrespondencë. Ai përshëndeti:

— Mirë mbrama!

— Mirë se erdhe, Sotir! Tani u ktheve?

— Tani.

— Po Hilmiu?

— Po «shoqnon» Robertin.

— Ç'bani «miku» ynë ndër këto ditë në N!?

— Asgja të veçantë. Priti Lleshin. U takuen sot në mëngjez, në kafene. Ne «përsëritnim» mësimet në një tavolinë aty pranë. Simbas nesh, s'dyshon për asgja. Nexhatin edhe ai e ka futun në listën e të vdekurve dhe kjo ja ka shtue sigurinë.

— Kjo bindje i duhet përforcue. Ti, Luan, porosit Beqirin t'i qëndrojë sa ma pranë këto ditë. Njerëzit e tjerë, që kanë mbetë nga rrjeta, duhet ta ndjejnë veten sa ma të qetë, të bindun se s'dyshon kush për ta. Veçanërisht Sara. Kam përshtypjen se «ata» s'do të vonojnë të dërgojnë ndonji emisar tjetër. Dhe ne duhet të jemi gati ta presim si duhet...

Ata kërkuen leje të largoheshin. Dritani u shtrëngoi duert me ate ngrohtësinë e thjeshtësinë e tij të çiltër, që e banin aq të afërt për vartësit e tij, pastaj shoi cigaren e u afrue te njana nga dritaret e zyrës. Në shetitoren e gjanë njerëzit vijonin të shetisnin. Atij, shpesh, sidomos mbas një lodhjeje e tensioni të gjatë, i pëlqente të kundronte kalimtarët, për qetësinë e sigurinë e të cilëve ai e gjithë shokët e tij punonin, lodheshin, vinin kokën

në rrezik, pa u ndie, në heshtje... E, edhe ma shumë, i pëlqente të përzihej me ta, të shetiste midis tyre, tue provue atë kënaqësi të thellë, intime, që të jep mendimi se popullin e ke gjithnji pranë, të gatshëm të të ndihmojë...

Zbriti poshtë, hapi portën e madhe, duel në shetitore. Thithi me dëshirë ajrin e freskët, që të përtërinte. Mbas pak u zhduk në grumbullin e kalimtarëve...

ENDJA E NJI PËLHURE...

1

Ai ecte ngadalë, me një të ecun të matun, të ngeshme, a thue se kishte dalë të shetitte. Në vështrimin e parë, të linte mbresën e një mesoburri të ngjallun, që s'kishte asgjë të veçantë. Fshatarë të tillë mund të takosh shpesh nëpër rrugët e qytetit.

Herë ndalej para një vitrine dhe herë para një tjetre. Vetëm ndokush, që do të ishte marrë seriozisht me të, do të kishte hetue se të gjitha këto ndalesa baheshin me qëllim. Fshatari përpiqej të diktonte se mos i ishte vu njëri mbrapa. Tue ba sikur po vërente me kujdes mallnat nëpër vitrina, ai sillte me marifet kryet e vëzhgonte me ata sytë e tij të mprehtë dhe aq të lëvizshëm.

Hyni në një rrugë jo shumë larg nga qendra e qytetit e, mbas një njëqind metrash, u fut në një rrugicë. Qëndroi përpara një porte. Ishte bash ajo që kërkonte. I ra. Mbas pak, u ndigjue një krismë nallanesh nëpër kall dram. Përpara fshatarit qëndronte një grue ende e re. Fshatari e kundroi me vërejte dhe e përshëndeti:

— Mirë se të gjej, moj motër!

— Mirë se erdhe!

— A asht këtu shoku Ahmet?

Grueja e shikoi me ngulm dhe u përgjegj si me ngurrim:

— Po, këtu asht.

— Due të takohem pak me të.

Ajo u mat të pyeste për diçka, por fshatari i doli punës përpara dhe, në mënyrë të qetë, por të preme, i tha:

— Ai më pret.

Grues i bani përshtypje ky fshatar. Megjithëse përpigjej të dukej si i tillë, s'para ta mbushte mendjen. Por s'e zgjati. Përderisa e priste, i shoqi e dinte vetë atë punë.

I priu në shtëpi. U futën në një hajat. Pastaj grueja hapi një portë e i tha të shoqit, që ndodhej në dhomë:

— Të ka ardhë një mik.

Ajo u tërhoq mënjanë. Fshatari hyni dhe tërhoqi portën mbas vetes.

Ahmeti qëndronte më kambë. Ishte i gjatë e i dobët. I hodhi një shikim pyetës fshatarit, i cili, nga ana e tij rrinte tue e hetue.

— Keni ndonji punë me mue?

Fshatari s'foli menjihërë. Bante vapë. Nxori një shami të madhe e fshiu disa pika djerse. Ahmeti e shihte dhe i vinte inat. Priste si ndër gjemba. Kësaj radhe i foli me ti. Përsëriti pyetjen:

— Ke ndonji punë me mue?

Fshatari mendoj: «Kot ma kanë lavdërue. Më duket një hajvan i vërtetë.» — Prapë, s'duhej zgjatë. I duhej dhanë parulla. Tha:

— Më dhemb shumë koka. A keni aspirina?

Ahmeti u drodh. Pra... U përgjegj:

— Kam nga të vendit.

— Edhe të vendit të mira janë — tha fshatari tue buzëqeshë.

Ishte e qartë. Sytë e Ahmetit shkëlqyen. Ju drejtue fshatarit:

— Kam kohë që po ju pres.

Tjetri u ul në minder.

— S'qe e lehtë. Këtyne s'ua hedh kollaj. Mund të kishe pritë edhe ma tepër. Nejsë, randësi ka që erdha. Tani të shohim si qëndrojnë punët...

Arben Çeliku ndigjoi me vërejtje raportin e Luanit. Si gjithmonë e la të fliste deri në fund. Kur ndihmësi i tij mbaroi, pyeti:

- Po ndjekja?
- E pandërpreme.
- Dyshoi gja?
- Jo.

— Më duket se ka ardhë koha të veprojmë. E, ndoshta, do të ndahemi prapë.

Luan i s'foli. E shikoi, pyetës. Arbeni vazhdoi me një ton hokatar:

— Ajri i pastër do të të bajë mirë. Vetë më the dje se je mërzitë në zyrë, se kjo jetë s'asht ba për ty...

- Kështu asht.
- Aq ma mirë. Atëherë, ndigjo...

Fshatari s'deshi ta kalonte këtë natë te Ahmeti, megjithëse ky ju lut.

— Nuk mund të qëndroj. Kam punë.

— Punët s'mbarojnë kurrë.

— Më vjen keq, që ma thue ti, zotni Ahmet. Punët tona s'presin dhe ti e di se janë me rrezik koke. Detyra para së gjithash!

— Ashtu, ashtu asht.

— Merri këto trakte dhe shpërndaji ndër njerëz të besueshëm!

— Patjetër — e siguroi Ahmeti.

— Merri dhe këto — dhe i lëshoi në dorë disa napolona flori. — Janë dhjetë copë. Ma vonë, do të marrësh edhe të tjerë. Veçse duhet t'i meritosh.

— Jam gati për çdo gja!

— Do ta shohim. Do të vij pasnesër mbrama. Atëherë do të bisedojmë gjatë e gjanë. Tani, natën e mirë!

4

Fshatari erdhi pas dy netësh, ashtu si i kishte thanë. Ahmeti e priti me përzemërsi të madhe.

«Mysafiri» tani sillej ma lirshëm, ma i sigurtë. Ajo farë ndrojtjeje, që Ahmeti kishte vu re tek ai në takimin e parë, tani ishte zhdukë. Dhe «Mysafiri» kishte të drejtë ta ndjente veten të qetë. Kishte qarkullue dy ditë nëpër qytet, kishte takue të njohun, kishte shkue edhe në një «bazë» tjetër, pa i hy ferrë në kambë. E, kulmi kishte qenë, kur kishte shkue në hotel. I kishte dhanë sportelistit letërnjoftimin fals e ai s'ishte kujtue për asgja. Kishte fjetë dy net në mes të qytetit.

Kur Ahmeti e ftoi të qëndronte për darkë e për të fjetë, ai s'e zgjati: — Qoftë ba! — tha dashamirës. E shtoi: — Më ka marrë malli të ha gjellë shtëpie.

— S'due ta lavdëroj, po, sa për të gatue, ç'asht e drejta, ime shoqe s'ja lëshon vendin kujt. E, meqë të paska marrë malli për gjellë shtëpie, po hamë rreth sofrës.

— Mrekulli! — u gëzue fshatari.

Ahmeti mbushi gotat me raki:

— Për shëndetin tand, zotni Dajti!

— Për tandin, Ahmet!

Rrëkëlleu gotën e rakisë, zgjati pirunin e mori një copë mëlçi të fërgueme. E hangri me shije, ndërsa Ahmeti mbushi prapë gotat.

Grueja e Ahmetit e tregoi veten atë natë. Zotni Dajti filloi të lironte ushkuret e benebrekëve sa kishin mbarue mezet e ishte shtrue darka.

Kafja i vuni kapakun. Ishte ndër ato kafe hake, që ta ka qejfi ta sjellësh nëpër gojë, mos ta gëlltitësh shpejt, për ta shijue kështu ma gjatë. Zotni Dajti pranoi me kënaqësi edhe një filxhan tjetër.

Aq i pëlqyen mezet, rakia, darka, saqë, vetëm kur mbaroi së pimi filxhanin e dytë të kafes, tha:

— Tani të bisedojmë për punën tonë. I shpërndave?

— Të gjitha.

— Fole me njeri?

— Me disa. Janë gati të na ndihmojnë. Presin vetëm shejën tonë.

— Edhe kjo kohë do të vijë, madje mjaft shpejt — u krekos Dajti.

— Patjetër — i mëshoi zanit Ahmeti.

— E sa ma shpejt të vijë, aq ma mirë do të jetë edhe për ty. Apo jo?

— S'do mend.

Dajti e pa me keqardhje:

— Komunistët të katandisën në një copë nëpunës të humbun. Po ne, ama, do të të shpërblejmë. Do të të bajmë të paktën drejtor. Po, po, drejtor. Dhe, kur të them unë, ka marrë fund.

— Të falem nderit, zotni Dajti!

— S'ke pse më falënderon. Do ta kesh me hak. Por ndigjo: ti s'duhet të kufizohesh vetëm me shpërndamjen e trakteve. Duhet të bash që ndonjani nga të njohurit e tu të arratiset. Ne kemi mjaft njerëz maleve, por... puna asht gjetiu... Do të na ngrejë nga ana politike. Kupton?

— Kuptoj.

— Veç të jetë ndonji për të qenë. Si thue?

— Të mendohem. Këto punë s'bahen në kambë e në dorë.

— Se mos të thashë unë, që bahen. Po ti, prapë, mos e hiq zvarrë.

Kur vuni re se tjetri po bëhej gati të kundërshtonte, nxitoi të shtonte:

— Jam i bindun se do të bash ç'mos. E di dhe që s'e ban për pare, por, të themi të drejtën, edhe paret duhen. E ti do të kesh leverdi.

— Ti e di, që s'kursehem...

— Dhe unë kam besim që do t'ja dalësh në krye detyrës që po të ngarkoj. Vetëm hap sytë mirë.

Ahmeti tha me ton të sigurt:

— Mos ki gajle, se s'shkel në dërrasë të kalbët unë!

— Prapë, të ruhesh asht mirë. Ka njerëz, që u ka shkue koka për pakujdesinë ma të vogël.

— Do të kem kujdesin ma të madh, zotni Dajti.

— Dhe mos ju hap të gjithëve. Dalëngadalë, mbasi t'ua kesh ble mendjen njiherë. Unë kam për të ardhë prapë. Ti gjindu në shtëpi, ditën e pazarit, mbasadreke, dhe, në darkë, mos lëviz! Po kështu, edhe në bark të javës, çdo të mërkurë në darkë. Mundesh?

— Mundem.

— Në rregull. Dhe diçka tjetër. Ndoshta ka me qëllue që kam me të dërgue ndonjanin nga njerëzit e mi. Parulla ka për të qenë po ajo. Ti zbato çdo gja që të thonë. Dhe tani, sikur shkoi vonë. A biem?

— Si të duesh.

— Biem, ma mirë. Sikur po më flihet...

5

Pak kohë përpara këtyne ngjarjeve, koloneli Riçard e kishte thirrë Dajtin në një ndërtesë, që shembëllente me një vilë të ndonji milioneri të ngeshëm e qejfli.

Kushdo që s'e dinte me se merrej ai njeri, kur e shihte për herë të parë, mendonte se kishte të bante me një mesoburrë pasanik, që kishte ardhë të dëfrente në atë qytet të vjetër e të bukur, të ndërtuem ndër kordinë. Ai ishte ngaherë gazmor e të linte, deri në një farë shkalle, mbresën e një njeriu ca të lehtë. Kishte trup të gjatë e të shkathët, fytyrë të mprehtë e tërhekëse. Një bashkëbisedues i kandshëm. Vështirë se do t'i kishte shkue ndokujt ndër mend se kishte të bante me njanin prej drejtuesve të CIA-s për Ballkanin.

Dajti shkoi tek ai natën, vonë. Koloneli Riçard po

shfletësonte një ndër dosjet ma interesante, që përbante «thesarin» e tij, si i pëlqente shpesh të shprehej, jo pa mburrje.

«Portieri» e lajmëroi për ardhjen e vizitorit.

— Le të vijë — urdhënoi koloneli.

Dajti hyni pak si i tulatun. Megjithëse Riçardi kishte një pamje aq dashamirëse, Dajti provonte gjithmonë një ndjenjë shqetësimi, kur ndodhej përpara tij. Si skile e vjetër që ishte, Dajti e kuptonte se ajo shprehje prej babaxhani gaztor, që merrte Riçardi, ishte vetëm një maskë. Mund të gënjente shumë të tjerë, por jo atë, Dajtin.

Riçardi e priti si një «xhentëllmen» i vërtetë.

— Urdhënoni, zotni Dajti. Një puro?

— Falem nderit!

— Ç'doni të pini?

— Mos u shqetësoni, ju lutem.

— Asnjë shqetësim. Pija asht një ndër kënaqësitë ma të mëdha për njeriun. Një skoç.

— Mirë.

— Edhe një gotë tjetër? — pyeti koloneli, kur pinë gotat e para.

— Jo, mjaft me kaq — tha Dajti.

— Nuk po ngul kambë. Më lejoni të pi edhe një tjetër.

Mbushi gotën, e rrëkëlleu dalëngadalë, i qetë, gati-gati i plogësht.

Dajti priti në heshtje. E merrte mirë me mend se Riçardi s'ja kishte lanë atë takim për ta gostitë me puro e me skoç. Me siguri kishte për t'i thanë diçka të rëndësishme. Me punët e tjera merreshin ndihmësit dhe agjentët e tij të tjerë, që kishin depërtue jo vetëm në kampet e të arratisunve, por kudo. Prapë, ai vendosi të mos pyeste. Le t'ja thoshte vetë ç'kishte për t'i thanë. Vetëm një gja mos t'i kërkonte.

Ndjeu një të përqethun. Ai mendim kishte kohë që e mundonte Dajtin. Ishte një mendim shqetësues, që e bante të jetonte në një pritje dhe ankth të vazhdueshëm.

Si t'i kishte kuptue mendimet e tij, koloneli pyeti:

— Nuk doni të dini pse ju shqetësova të vini deri këtu?

— Po bahesha gati t'ju pyesja.

Riçardi buzëqeshi dhe mendoi: «injorant, por i zgjuet». Tha:

— Ju keni shprehë dëshirën, në rastë të ndryshme, t'i shërbeni vendit tuej të pushtuem nga komunistët.

— Unë i kam shërbye gjithmonë. Edhe tani i shërbej, zotni kolonel.

— Meritat tueja janë të njohuna dhe të çmueme. Besoj se për këte s'do të keni ndonji kundërshtim.

— Përkundrazi — u detyrue të pranonte Dajti.

Koloneli rimori fillin e bisedës:

— Ju këtu keni qenë shumë i nevojshëm si në kamp ashtu edhe jashtë tij. Rekrutimi i shumë njerëzve ju detyrohet edhe juve. Unë jam nga ata, që s'i harrojnë kurrë shërbimet e të tjerëve. Dhe, pikërisht sepse ju çmoj, kam vendosë t'ju besoj një detyrë shumë delikate dhe me përgjegjësi të madhe. Çasti i pritun prej jush me padurim erdhi, zotni Dajti. Do t'ju dërgojmë në Shqipni me mision.

Edhe pse e priste, goditja që tepër e randë. Dajti s'që në gjendje ta mblidhte veten, aty për aty. Belbëzoi:

— Por unë... unë...

Tjetri, i pamëshirshëm, s'i la kohë. Me mirësjelljen e tij të shtirun vazhdoi:

— E kuptoj dhe e vlerësoj drejt emocionin tuej. Mos doni një skoç?

— Po, falem nderit!

Riçardi mbushi të dyja gotat. I zgjati njanën Dajtit dhe tha, tue afrue në buzë gotën e vet:

— Për suksesin e misionit tuej, zotni Dajti!

Ky as që u përgjegj. Koloneli vazhdoi:

— Për të krye këtë mision kishte disa kandidatë, si zotni Drini...

— Ai asht një hajvan! — shpërtheu instinktivisht

Dajti, kur ndigjoi emnin e njanit prej «rivalëve» të tij.
— Po e gjykoni tepër rreptë. Nji kandidat tjetër ishte zotni Rroku...

— A! e ka mendjen vetëm te kurvat... Ju lutem, të më falni për shprehjen, por...

— Ç'asht e vërteta, femnat i pëlqejnë pak si tepër... Nuk po zgjatem me kandidatët e tjerë. Unë, tue çmue aftësinë dhe vendosmëninë tuej, ngula kambë, që ky mision t'ju besohet juve. S'kam asnji dyshim se do të pranoni.

Dajti e njihte mirë kolonelin. Çdo kundërshtim do të ishte i kotë. Kur merrte një vendim Riçardi, nuk ndalej në mes të rrugës. Dy nga «kapot» ishin zhdukë pa lanë gjurmë. Ndër rrethet e të arratisunve thuhej se i kishte «qërue» Riçardi, sepse s'kishin pranue të merrnin përsipër «misione» si ky, që po i ngarkonte ai tani Dajtit. Po të pranonte, prapë, kishte njifarë mundësie të shpëtonte kryet. Ndryshe, s'do t'i gjendej as nami, as nishani gjëkundi.

— Pranoj, zotni kolonel!

— Për këtë, isha i bindun. Dhe jam po kaq i bindun se ju do t'i përgjigjeni me vepra besimit tim. Tani që u muerëm vesh, do të shtoj se pati edhe ndonji kundërshtim për kandidaturën tuej...

Edhe pse kishte hall tjetër, Dajtit s'i erdhi mirë e s'ju durue pa pyetë:

— Mund të ma thoni se kush ishte?

— Ju e dini që s'jua tregoj dot. Por ju mos u mër-zitni. Çdo vështirësi u kalue. Kjo ka rëndësi. Dhe rëndësi ma të madhe ka fakti që ta kryeni me nder detyrën tuej, gja për të cilën jam fare i sigurt.

— Do të baj ç'asht e mundun, që t'ju mbushet mendja disave se...

— E shoh që jeni nxehun. Ndoshta bana gabim që jua thashë. S'e mendova mirë...

— Jo, jo, batë shumë mirë.

— Atëherë, të vijmë te thelbi i çështjes. Ju e dini se jam realist. S'më pëlqejnë as mburrjet, as alarmet e

kota. Megjithkëte, duhet të pranojmë se në vendin tuej kemi pasë shumë dështime. Rrjeta jonë agjenturale pothuejse nuk ekziston ma.

— Por unë kam ndigjue në radio... Vetë «Zani i Amerikës...»

— Radioja ka punën e vet. Ne kemi tonën. Unë ju thashë se jam realist në të gjitha pikëpamjet. Si i tillë, s'due t'ju fsheh asgja. Puna jonë «atje» ka ra shumë. Duhet ta gjallënojmë patjetër. Krijimi i rrjetave të reja do të donte shumë kohë. Edhe këtë do ta rregullojmë. Por, tani për tani, duhet të bajmë diçka. Do të vemë në veprim një rrjetë rezervë. Ka një kohë të gjatë që e ruej, ja, për një ditë si kjo. Përbahet nga agjentë me përvojë, që, deri më sot, kanë ditë të fshihen mirë. Në krye të rrjetës asht Ahmet K. Asht strukë në një zyrë si nëpunës i dorës së fundit. Do të takoheni me të. Në fillim mos ju hapni shumë. Leni të kuptojë se nuk dini, që në vartësinë e tij ka të tjerë. Kur të siguroheni mirë, kërkoni t'ju vejë në kontakt me ata. Merrni shënim adresën e tij të saktë. Edhe parullën.

Ja tha. Mbasi Dajti i shkroi në një letër, e porositi:

— Kur t'i keni mësue mirë përmendsh, e grisni! Kjo ishte çështja e parë. E dyta asht kjo: bashkë me njerëzit, që kam me ju dhanë, do të merrni me vete një sasi traktesh. Edhe propaganda duhet të bajë punën e vet. Ne hedhim shumë trakte me aeroplanë, por drejt e di ku përfundojnë. Çështja e tretë: kur të jeni sigurue mirë për Ahmetin, kërkoni nga ai dhe nga njerëzit e tjerë të rrjetës së tij të bajnë ç'asht e mundun të arratisen sa ma shumë njerëz. Mundësisht, nga ata, që kanë njëfarë emni e pozite. Do t'i merrni me vete, në çetën tuej. Mbasi të jeni forcue ca, mund të kryeni edhe ndonjë aksion. Vetëm i matni mirë forcat. Filloni me aksione të vogla. Pastaj, si të shihni. Po ju porosis edhe një herë: asnji veprim të pamatun! S'më pëlqejnë trimnitë e panevojshme. Nuk sjellin asnji të mirë, përveç të këqiaive. U kuptuem?

— Si urdhënoni, zotni kolonel!

— Tani të vijnë te çështja e katërt; do të merrni me vete një radist. Kam menduar të jetë Gjoka. Si thoni?

Dajti e dinte se ai e pyeste sa për të kaluar radhën. Ajo punë ishte vendosë. Prandaj u përgjegj:

— Shumë njeri i përshtatshëm.

— Më vjen mirë që jemi me një mendje. Përsa u takon hollësinave për lidhjen me mure, do të merremi vesh ma vonë, kur ta përpunojmë ma shkoqun planin tonë të veprimit. Sonte desha t'ju flisja në vija të përgjithshme për misionin tuaj. Keni për të më ba ndonji vërejtje?

— Jo, nuk kam.

— Po ndonji sugjerim?

— Jo. Vetëm due të di sa vetë do të marr me vete.

— Tre, përveç radistit. Do t'i zgjedhim bashkë. Unë jam për cilësinë, jo për sasinë, në përgjithësi, dhe veçanërisht në raste të tilla. Tue qenë pak, do të lëvizni ma lirisht. Dhe rreziku do të jetë ma i vogël.

— Si do të hyjmë në Shqipni?

— Ka dy variante. Akoma s'kemi marrë ndonji vendim. Besoj se do t'jua njoftoj në takimin tonë të ardhshëm.

Dajti mendoi: «Me siguri e ka vendosë. Por s'don të ma thotë. Ky njeri s'i beson askujt. As këmishës së trupit».

Riçardi, si një zot i mirë shtëpie, pyeti:

— A doni dhe një gotë tjetër?

— Jo, falem nderit!

— Atëherë merrni edhe një puro. Apo s'ju pëlqejnë?

— Përkundrazi janë tepër të mira.

— Më vijnë nga Havana. S'kanë shoqe në botë.

Mbasi ndezi puron, Dajti u ba gati të ngrihej:

— A më lejoni të shkoj? Mjaft ju shqetësova...

— Ç'thoni kështu? Ky takim qe një kënaqësi e vërtetë për mure. Mirë u pafshim, zotni Dajti!

— Mirë u pafshim, zotni kolonel!

Dajti u drejtue nga porta. Riçardi, i sjellshëm si gjithnji, e shoqnoi. Kur Dajti po kapërcente prakun, i tha:

— Ju e dini vetë. E kotë t'ju porosis. Asnji fjalë për çka biseduem, me asnjëri! As me Gjokën!

— Të kini besim tek unë. Natën e mirë!

— Natën e mirë, zotni Dajti!

Ndërsa ky doli përjashta, «portieri» i kolonelit, në një dhomë aty pranë, ndërpreu inçizimin e bisedës në manjetofon.

Bante fresk. Vera po vononte të vinte. Dajti s'e donte lagështinë. Atij i pëlqente ngrohtësia. I zhytun në mendime të turbullta, u drejtue nga ndalesa e filobusit. Ajo që kishte ndodhë e kishte trulllosë fare. Patriotizmi ishte gja e bukur. Me kartën e patriotizmit ai kishte luejtë dhe ishte mbajtë për kaq kohë. Dhe s'e kishte çue keq. Gjynah të qajej. Në «kamp» qëndronte sa për formë. Ai hynte e dilte saherë të donte, në çdo kohë. Veçse gjithshkaje i vika fundi. Nji «fund» të tillë ai ishte përpjekë ta shtynte sa ma shumë. Me gjithë «patriotizmin» e tij, me gjithë fjalimet e tij të zjarrta për «mëmëdhenë», gjaja që dëshironte ma pak, ose, ma mirë, që s'e dëshironte fare, ishte të kthehej në Shqipni. Se kokën nuk e kishte tepër. Ai s'ishte budalla. Kush ishte kthye nga ata, që ishin dërgue atje me «mision»? Ama, mision i bukur! Ai s'ja thoshte e s'kishte për t'ja thanë kurrë asnjërit, qoftë edhe atyne, që i shiteshin si miq për kokë. Por ishte krejtësisht i ndërgjegjshëm se andërrimet për të përmbysë komunistët në Shqipni s'kishin për t'u përmbushë kurrë. S'ishin gja tjetër veçse propagandë. Dhe, të gjithë ata ishin limona, në duert e të huejve, të cilët, kur vinte koha, i shtrydhnin një nga një dhe i flaknin tej. Ose, edhe ma keq, i çonin drejt vdekjes.

Kapiteni i dikurshëm i xhandërmarisë së Zogut, majori i mavonshëm i fashistëve dhe i nazistëve, zotni Dajti, e kishte të qartë se një fund i tillë e priste. Edhe kur banin sikur e përkëdhelnin, edhe kur i rrihnin shpatu-

llat dhe e quenin «patriot» të madh, edhe kur i silleshin, ashtu, gjithë delikatesë, si koloneli Riçard, ai s'u besonte. Po të shfaqte dyshimin ma të vogël, pa le ma të kundërshtonte, do ta kishin gjetë të mbytur dikë në ndonji lumë, ose të vra në ndonji «aksident» automobilistik... Me lajme të tilla «sensacionale» mbusheshin përditë gazetat...

Gjindej në një «rreth të mbyllur» pa asnjë rrugëdalje. Koloneli ja kishte zanë të tana shtigjet.

U fut në filobus. Me të, edhe disa të tjerë. Midis tyre, edhe një njeri, që s'i ishte nda, qëkur kishte dalë nga «vila» e kolonelit.

Riçardi, kur iku Dajti, ngriti receptorin e telefonit, formoi një numër dhe prit. Dikush tha, mbas pak:

— Halo!

— Halo! Jeni ju, «mjeshtër»?

— Po.

— Flet Fredi.

— Si shkoi?

— Mirë. Do t'i shesë të gjitha mobiljet.

— Me zbritje?

— Jo, me çmimin që i thashë unë.

— Kur do të fillojë shitja?

— Së shpejti. Sidoqoftë, do të flasim nesër.

— Mirë, Fred. Natën e mirë!

— Natën e mirë «mjeshtër»!

Koloneli vendosi receptorin. Kryetari do të ishte i kënaqur nga puna e tij. Vetëm ai e dinte emnin e tij të vërtetë. Ose, të paktën, kështu mendonte...

S'i flihej. Megjithkëte, do të kishte dashë të shkante të shtrihej pak, të merrte një libër, të lexonte. Atë mbramje, ishte tepër vonë ta kalonte kohën ndryshe... Por, kur ishte fjala për detyrën e tij, koloneli dinte t'i mposhte të gjitha dëshirat e ngacmimet.

Vetëm mbas një pritjeje, që atij ju duk edhe më e gjatë se sa që me të vërtetë, tingëlloi zilha e telefonit.

— Flet Roberti.

— Po dëgjoj.

— Shkoi të flejë. Keni nevojë për ndonji gja tjetër?
— Jo. Mirë u pafshim!
— Mirë u pafshim!
Tani koloneli mund të shkonte dhe të lexonte...

6

Dajti, para se të nisej, pat edhe takime të tjera me kolonelin. U përpunue gjithshka, u shqyrtuen të gjitha mundësitë, u panë të gjitha rrugëdaljet në rast nevoje.

Të tana u kryen në fshehtësinë ma të madhe. Njerëzit, që Dajti do të merrte me vete, ishin vërtet të zgjedhun.

Nji natë i zbarkoi nji nëndetëse. Me sa dukej, askush s'i kishte hetue. Megjithkëte, Dajti priti disa ditë para se të vepronte. Në pyllin e dendun e pothuejse të pashkelun, ku qëndronin fshehun, s'pat asnji lëvizje, asgja të dyshimtë.

Kur u bind se s'kishte asnji rrezik, Dajti mori rrugën për Tiranë, të takohej me Ahmetin.

7

Dajtin e prisnin.

Sikur të kishte mundë «të ndiqte» vetëveten, që nga çasti kur i kishte zbarkue nëndetësja, do të kishte pasë me se të habitej. E jo ma pak do të ishte çuditë edhe kolonel Riçardi.

Plani i përpunuem nga Arben Çeliku dhe i aprovuem nga eprorët ishte i thjeshtë: Dajtit dhe pjesëtarëve të bandës së tij u duhej krijue përshtypja se nuk i kishte diktue njeri. Nji veprim i tillë jo vetëm do të çonte në kontrollin e plotë të të gjithë rrjetës informative që Dajti, simbas të dhanave që kishin, kishte ardhë ta vinte në lëvizje, por mund të krijonte perspektivën, që kjo rrjetë të «vëzhgohej» e të «drejtohej» nga mbrenda...

Dikush trokiti në portë.

Arben Çeliku, që ndodhej në kambë, përpara një harte të pjesshme të vendit, ku pasqyrohej zona e operacionit në vazhdim, tha me zanin e tij të qetë dhe burrnor:

— Hyni!

U duk fytyra e qeshun e Luanit. Ndhimësi i Arbenit përshëndeti eprorin e vet:

— Mirë dita!

— Mirë se erdhe, Luan! Merr një cigare.

— Falem nderit! Më thanë se më keni kërkue.

— Po, Luan. Kam një porosi për ty. Por, ma parë, më thuej a ka ndonji të re?

— Asgja të veçantë.

— Ç' ban Ahmeti?

— Pret.

— «Ai» s'ka shkue ma?

— Jo. Gjindet në «bazë».

— Të ketë dyshue gja?

— S'besoj. Të gjitha po i shkojnë mirë e ma mirë.

— Po të isha unë në vend të Dajtit, do të dyshoja pikërisht për këtë.

Luanit qeshi e tha:

— Ma mirë që s'jeni, se do të na kishit nxjerrë vërtet telashe të mëdha.

— As Dajti s'duhet nënvleftësue. Mos harro se ai lufton edhe për kokën e tij.

— Pikërisht këtu qëndron edhe pika e tij e dobët.

— Për këte ke të drejtë. Ti a i more të gjitha masat për çka të porosita herën tjetër?

— Po, shoku Arben.

— Mirë. Atëherë «grupi i të pestëve» do të fillojë prapë nga puna.

Sytë e Luanit ndritën.

— Sa mirë! Për këte më thirrët?

— Po. Të thashë disa ditë ma parë se ka ardhë koha të marrësh pak ajër të pastër. E, me sa duket, edhe disa të tjerë. Edhe unë. Do të zbatojmë një variant të ri. Nesër mbasdreke, në orën pesë, eja me shokët e grupit. Tani, le të shkojmë një herë bashkë.

— Ndigjo...

9

Kaloi ma shumë se një javë. Dajti erdhi përsëri një të shtunë në mbramje te Ahmeti.

I zoti i shtëpisë e priti me ngrohtësi, por Dajti qëndroi ftohët. Sa u ulën, tha:

— Jam i pakënaqun nga ti.

Ahmeti e shikoi me çudi. Pyeti:

— Pse?

— Sepse ti, në takimet tona, s'më ke thanë gjanë ma të randësishme.

— S'po ju kuptoj...

— Kështu e? Pse s'më fole për njerëzit e tjerë, për rrjetën?

Bashkëbiseduesi i Dajtit filloi të qeshte. Tjetri u nxeh.

— S'po e marr vesh gjithë këte gaz. Qenke në qejf sonte.

— Edhe pa qejf nuk jam. Më falni, që qesha, po sesi më erdhi.

— Prapë s'ju përgjegje pyetjes sime.

Ahmeti mori një pamje serioze:

— Ndigjoni, zotni Dajti! Nuk e di sa vjet keni që merreni me këte punë, por...

Dajti e ndërpreu:

— Aq, sa s'mbahen mend. Megjithkëte, prapë s'po marr vesh se ku don me dalë.

— Keni pak durim. Do t'jua shpjegoj. Edhe unë jam i vjetër në «zanat». Ju erdhët tek unë, por kush më siguronte se ishit vërtet ai që paraqiteshit?

— Por unë të dhashë parullën.
— Edhe parulla mund të zbulohet. S'ka gja që s'merret vesh.

Dajti turfulloi:

— Kjo qenka ç'na qenka! Na doli që ti s'paske besim tek unë!

— Nuk kisha.

— Kjo don të thotë se tani ke?

— Tani po.

Dajti pyeti ironik:

— Dhe a ka mundësi të marr vesh se si e fitove besimin tand?

Ahmeti ju përgjegj i qetë, i përmbajtur:

— Unë ju çmoj shumë, po s'kuptoj pse flisni në këte mënyrë. Unë shpresoja se do të kisha hasë në mirë-kuptimin tuej. Sidoqoftë, po i përgjigjem pyetjes që më batë. Unë ju ndoqa.

Dajti s'u përmbajt:

— Më ndoqe?

— Po.

— Me kë?

— Me njerëzit e rrjetës. Ishte e nevojshme të sigurohesha. Mos m'u zemëroni. Kisha frikë se mos më punonin ndonji rreng ata të Sigurimit.

— Dhe pastaj u binde se e kishe gabim...

— Plotësisht.

— Në ç'mënyrë?

— Tue ju ndjekë hap mbas hapi. Jo për mburrje, por jam në gjendje t'ju them se me kë jeni takue e ku keni qenë që nga çasti i takimit tonë të parë.

— Do të më pëlqente shumë.

Ahmeti ja tha.

Dajti ja pat:

— Qenke vërtet i zoti. E, pra, mos m'u zemëro, por nuk dukesh i tillë.

— Për ne kështu asht ma mirë: të dukesh ai që s'je.

— Ke të drejtë. Tani po e kuptoj edhe ma mirë.

— Besoj se do të më falni për mosbesimin tim.

— Përkundrazi, ti ke veprue drejt e më ke dhanë një mesim të mirë. Kur të kthehem «atje», do t'ua tregoj fill e për pe «atyne». Kanë me të çmue shumë... Tani që u sigurove, besoj se do të organizosh një takim me pjesëtarët e rrjetës.

— Kur të doni.

— Do të kishte mundësi nesër mbrama, apo asht shpejt?

— Jo, jo, mundet.

— Këtu?

— Jo. Mund të binte në sy. Kemi një vend shumë ma të sigurtë.

— Si do të shkojmë?

— Për këtë do të bisedojmë ma vonë. Po s'patët gja tjetër, kam për t'ju thanë unë diçka me randësi.

Dajti hapi veshët:

— Çfarë?

— Kam një njeri që don të arratiset.

Dajti e shikoi ngultas në sy:

— Cili asht? — pyeti.

— Gjergj K... Njeri i pushtetit.

— E njeh mirë?

— Si veteq time.

Tjetri thithi cigaren mendueshëm:

— Pse don të arratiset?

— Asht i pakënaqun. Me të gjitha meritat që ka, s'i kanë dhanë vendin që i përket. Ai kishte me dashë me ikë prej këndej.

Dajti s'u përgjegj menjherë. Vetëm mbasi kaloi ca kohë, tha:

— Të shohim. Ti mos i premtu asgja. Mbaje në lidhje. Kur të vijë koha, kam me të çue fjalë.

— Si të doni. A doni të hamë?

— Mirë.

— Atëherë po shkoj të sjell darkën.

Ahmeti hyni në një rrugicë të errët. S'kishte kambë njeriu. Dajti i shkante mbas, në një largësi prej pesmbëdhjetë-njizet hapash.

U futën në një portë me dërrasa, rrethue me mur. I priti një burrë rreth të tridhjetave. Ai i shtriu dorën në heshtje Dajtit, e i tha:

— Urdhënoni!

U priu mbrenda. Në një dhomë, ku ishin vendosë dy mindere dhe disa karriga, ndodheshin gjashtë burra moshash të ndryshme. Shumica i kishin kalue të tridhjetat.

Ahmeti u paraqiti Dajtin të pranishmëve. Ata i shtrënguen dorën me radhë, tue shqiptue fjalën e zakonshme:

— Gëzohem.

Dajti mbante një qëndrim të randë. Donte që ata të merrnin vesh, që në takimin e parë, se kishin të banin me një «kryetar».

Ata e kundronin me interes. Në sytë e ndonjanit vuni re edhe një farë admirimi. I erdhi mirë.

«Kryetari», me një ton zyrtar, me fjalë të preme, u shpjegoi qëllimin e mbledhjes. Përfundoi nxitës:

— Unë jam i bindun se çdonjani prej jush do të kryejë ma së miri detyrën e tij.

Mbas një heshtjeje të shkurtën, një burrë zeshkan tha:

— A mund t'ju baj një pyetje?

— Ju lutem!

— Kemi kohë që ndigjojmë se do të bahet një zbarkim. U mërzitëm tue pritë. A do të jetë i afërt apo?..

Dajti s'e la të mbaronte:

— E kuptoj shumë mirë edhe dëshirën, edhe shqetësimin tuej. Vetëm due t'ju them se zbarkimi s'bahet kot. Ma parë duhen përgatitë forcat që do ta mbështesin.

— Forca ka — tha prapë zeshkani.

— Për këtë jam i bindun. Por forcat duhen organizue, përgatitë. Dhe këtë do ta bajmë me punën tonë të

përbashkët. Ne duhet të arrijmë të organizojmë një kryengritje të fuqishme, të formojmë mundësisht një qeveri të përkohshme «legale», e cila të thërrasë në ndihmë aleatët dhe të shërbejë si shkas për zbarkimin e tyne. Duhet një bazë politike. Kësaj vështirë se ja dalim ndanë.

— Dhe sa mund të zgjasë kjo pritje?

— Këtë e kemi në dorë ne të gjithë. Kur them ne, e kam fjalën jo vetëm për ata që janë këtu, por për të gjithë «luftëtarët e lirisë» anekand vendit. Dhe këta nuk janë të paktë. Janë aq, sa duhen për t'ja fillue kryengritjes, që duhet të shpërthejë në shumë pika, por që duhet dhe të drejtohet nga një qendër e vetme për ato arësye, që përmenda ma parë. Mbi këtë çështje besoj se u sqaruem.

— Shumë e qartë — pranoi zeshkani kambëngulës.

— Atëhere të kalojmë në disa detyra konkrete. Për arësytet që ju i njihni, deri tani ju keni qëndruar në hije, s'keni lëvizë, tue pritë çastin e duhun. Ky çast erdhi. Tani e tutje çdonjani prej jush duhet të përpiqet të rekrutojë njerëz të tjerë, natyrisht, sa ma të besueshëm. Besoj se do të njihni të tillë.

Shumica pohuen.

Dajti vazhdoi:

— Fort mirë. Organizimi do të jetë me treshe. Gjithsecili nga ju do të mbajë në lidhje dy vetë. Këta s'do të njohin asnjë nga pjesëtarët e rrjetës. Ata vetë, nga ana e tyne, do të formojnë treshe. E kështu me radhë. Në këtë mënyrë do të krijohet një organizatë e fuqishme e tepër e fshehtë. Në krye të rrjetës, pra, të të gjithë organizatës, do të jetë zotni Ahmeti, me anën e të cilit do të sigurohen lidhjet me qendrën. Ka ndonji gja të paqartë?

— Cdo gja asht e qartë — tha Ahmeti.

— Mirë. Të shkojmë ma tutje. Pjesëtarët e tresheve duhet t'i venë vetes për detyrë të shtrihen në fshat. Tashma dihet se, po s'pate fshatin me vete, s'ke gja në torbë. Komunistët s'do të kishin fitue dot, po të mos

kishin ba për vete fshatarët. Duhet të përfitojmë nga përvoja e tyne. Çetat tona atje do të strehohen.

Ndërpreu fjalën. Shikoi rreth e rrotull, tue hetue se ç'përshtypje banin fjalët e tij. Dukej se mbeti i kënaqun, meqë vazhdoi me një ton edhe ma të sigurtë:

— Diçka tjetër. Të gjithë pjesëtarët e tresheve duhet të përpiqen të mbledhin sa ma shumë informata, sidomos me karakter ekonomik dhe ushtarak, pa nënvlef-tësue të tjerat. Randësi të veçantë do të kishte depërtimi në radhët e ushtrisë.

— Tepër e vështirë — tha një burrë trupshkurtën e pak si tullac.

— Në punën tonë s'ka asgja të lehtë. Por ne duhet të bajmë ç'asht e mundun. S'them që asht e lehtë. Prapë, asht e domosdoshme. Ashtu siç asht e domosdoshme që, mbasi të keni fillue të grumbulloni rreth vetes edhe një-rëz të tjerë, të nisni nga sabotimet. Edhe ndonji vrasje e peshueme mirë, e shoqnueme me arratisjen e sa ma shumë njerëzve të afërt me pushtetin komunist, do të bante efekt të madh, në radhë të parë, sepse do të krijonte një gjendje pasigurie, frike, pritjeje. Veçse asnji teprim, asnji veprim i papeshuem e i pamatun, që mund të çonte në kapjen e ndonjanit dhe në zbulimin e rrjetës sonë, që, jua them pa mburrje, ka një randësi të dorës së parë.

— Kësaj i thonë të flasësh troç — shprehu kënaqësinë e tij zeshkani. — Të flasësh e të veprosh. Mos keni merak. Komunistët do ta ndjejnë mirë peshën tonë, do të na njohin se ç'jemi në gjendje të bajmë.

Dajti pohoi me kokë i kënaqun.

Biseda zgjati deri vonë. U rrahën mendime, u hy edhe në hollësina lidhë me organizimin e gjithë veprimtarisë së ardhshme.

Ahmeti kishte ditë t'i zgjidhte njerëzit. Dajti u largue i entuziazmuem...

Kolonel Riçardi, me fytyrë edhe ma të çelun se zakonisht, tue mbajtë në dorë një radiogram, hyni në zyrën e eprorit të tij, «mjeshtrit».

Ai ishte një burrë i mbajtur mirë, me trup të gjatë prej atleti. Edhe pse nuk i kishin mbetë shumë flokë, kishte një pamje të re.

Kur pa kolonelin, i bani shenjë të ulej dhe, tue mbajtë gjithnjë kambët mbi tryezë, pyeti:

— Ç'është e mirë të solli kënde, Fred?

Koloneli i zgjati radiogramin e deshifruem. «Mjeshtri» e mori e filloi ta lexonte. Tjetri i nguli sytë, tue dashë me hetue se ç'përshtypje do t'i bante. Por mbeti i zhgënjyem. Deri në fund shprehja e fytyrës së eprorit mbeti ajo e maparshmja.

Vetëm kur mbaroi «mjeshtri», tha:

— Interessant!

— Njeriu ynë s'ka humbë kohë, mister Maik.

— Kështu duket, Fred. Natyrisht, në qoftë se janë të vërteta këto për të cilat raporton.

— S'ka ndonji arsye të mendojmë për të kundërtën.

— Mundet. Por në punën tonë arsyeja e parë dhe e fundit janë faktet. Të gjitha të tjerat mund t'i hedhësh në kosh. «Dora» e radistit asht po ajo?

— Po. E vërtetuen specialistët tanë.

— Ja, kjo asht diçka. Po jo gjithshka.

— Dyshoni?

— Po s'dyshove, s'mund të besosh. Kush më siguron se radistin nuk e kanë kapë komunistët dhe ai, tani, na njofton të dhana të përpunueme prej tyre?

Koloneli kundërshtoi:

— Gjoka asht njeriu ma besnik që kam. Prandaj e zgjedha dhe ja dhashë me vete Dajtit, për ta kontrollue.

Maiku tha, ironik:

— Asht me të vërtetë e dhimbshme, kur ndigjon se edhe kuadro si ti besojnë në «besnikërinë». Unë s'u be-

soj njerëzve tanë jo ma këtyne «plehnavë», që e kanë mendjen te dollarët.

— Jo të gjithë.

— Të gjithë, të gjithë, i dashuni Fred. Ndryshimi midis tyre qëndron vetëm te çmimi. Disa shiten për një kothere bukë, të tjerë ma shtrenjtë. Por të gjithë shiten.

— Jeni tepër cinik, mister Maik, megjithëse në cinizmin tuej ka një dozë të madhe të vërtetë.

— S'asht punë cinizmi, Fred. Puna asht si t'i kuptosh çështjet. Unë s'mund të kem jo vetëm konsideratë, por as edhe besimin ma të vogël te njerëzit, që shesin vendin e tyre për të holla. S'janë gja tjetër veçse fundërina, paçka se këto fundërina na duhen. Prandaj edhe i paguejmë. Të kthejmë te radiogrami. Dajti na njofton për sukseset që ka arritë. Si rregull, duhet të zbresim gjysmën. Megjithkëtë, edhe gjysma që mbetet, po të jetë e vërtetë, mjafton. Unë s'them që s'asht e vërtetë. Vetëm dyshoj.

— Tue dyshue, s'mund të gjindet e vërteta.

— Dyshimet verifikohen.

— Në rastin konkret, s'kemi mundësi. Ajo e Ahmetit asht e vetmja rrjetë që na ka mbetë.

Maiku buzëqeshi:

— S'dihet.

— S'po ju kuptoj, mister.

— Kur keni ardhë këtu, Fred?

— Më 195...

— Pra, një vit ma vonë se unë.

— Pikërisht.

— Dhe, më të drejtë, kur ju caktuen si ndihmësin tim, ju lanë rezervë rrjetën e Ahmetit.

Koloneli s'tha gja, por ndejti në pritje, tue e vështrua me kërshtëri e tue u përpykë të gjente se ku donte të dilte tjetri.

— S'priti shumë. Maiku vazhdoi:

— Po sikur edhe unë të kisha lanë rezervë diçka... rezervën e rezervës, të themi...

— Do të thosha se jeni gjenial!

— Mos u rrëmbeni shumë. Këtu s'ka kurrfarë gjenialiteti, por një përlogaritje të mundësive për t'i shfrytëzue, kur të vijë koha. Dhe më duket se kjo kohë ka ardhë. Po mora përgjegjen që duhet, atëherë mund t'i besojmë edhe Dajtit.

— Më batë kureshtar për këtë rrjetë, që nuk e dija.

— S'asht ndonji rrjetë. Janë vetëm dy njerëz, që njihen, por as njani, as tjetri s'dinë gja për shokun. Në njifarë mënyre, kontrollojnë njani-tjetrin.

— Teoria e dyshimit, edhe këtu.

— Po, edhe këtu, si gjithkund. Tue mbajtë rezervat përkatëse, ata janë njerëz të besuem. Janë rekrutue me kohë nga misioni ynë ushtarak, që kishim në Shqipni, menjherë pas luftës.

— Nëse nuk asht e fshehtë, a mund t'ju pyes, si do të hyni në lidhje me ta?

— Tanima të vetmen të fshehtë jua zbulova. Të gjitha janë parashikue me kohë. Ata janë në dijeni të rrjetës së Ahmetit veç e veç. Kanë gjithashtu mundësi të na japin të dhana të sakta.

— Me radiotransmetuese?

— Do të kishte qenë tepër e rrezikshme për ta. Jo, jo, ma thjesht. Do të na shkruajnë.

Riçardi u çudit:

— Kjo s'ka mundësi. Do t'i kapin menjherë.

— E pse? Ata do të marrin dy letra, të cilat ne do të kujdesemi që t'u arrijnë sa ma parë.

— Prapë, do të ngjallin dyshim.

— Asnji dyshim. Njanit do t'i shkrujë një shok i tij i studimeve se i ka vdekë e ama. Në qoftë se në përgjegjen që do të japë, do të përdorë fjalën ngushëllim në krye të rrjeshtit të tretë të letrës, don të thotë se Ahmetit e njeriut që kemi dërgue ne mund t'u besohet. I dyti, e ka edhe ma të lehtë. Ai do të marrë një letër nga një kushëri i tij, që nuk asht arratisë, por asht vendosë këtu para lufte. Do t'i kërkojë t'i dërgojë libra nga letërsia origjinale që botohet sot në Shqipni. Po të përfshihen në letrën e përgjegjes fjalët «me kënaqësi», atë-

herë don të thotë se punët janë mirë. E kotë të shtoj se përgjegjet e tyne po i pres me padurim.

Koloneli tha me admirim:

— Nga ju ke se ç'të mësosh.

— Tani po baheni edhe lajkatar.

— Ju e dini se nuk jam i tillë.

— Bana shaka. E di që nuk jeni. Dhe as që keni nevojë. Po të ishit i tillë, s'do t'ju çmoja kaq shumë.

— Tani filluet ju nga...

Maiku e ndërpreu:

— Jo, Fred. Them vetëm të vërtetën. Ka mundësi që unë të transferohem në një sektor tjetër dhe, s'asht çudi, të emnoheni ju në vendin tim. Do të keni gjithë mbështetjen time.

— Ju falem nderit, mister!

— Asnji falënderim. Po doli me sukses ky operation, emnimi juej asht i sigurtë. Po dështuem... Ma mirë mos të mendojmë për këtë.

— Me gjithë këto masa, s'besoj se do të dështojmë.

— Nuk duhet të harrojmë se masa merr edhe pala tjetër. Përndryshe s'do të kishim pasë kaq ngatërresa.

— Në këtë çështje, keni të drejtë. Të kuqte e Tiranës na kanë qitë ma shumë ngatërresa se kushdo tjetër. Megjithkëtë, kësaj here...

— Të shohim fundin.

Koloneli s'e zgjati. Maiku kishte të drejtë. U ngrit:

— Si t'i përgjigjem Dajtit?

Maiku bani një gjest mospërfillës:

— Fjalët e zakonshme. Falënderojeni dhe urojeni për punën e kryeme, kërkoni të na njoftojë rregullisht edhe në të ardhmen, dhe sigurojeni se do të ketë gjithë përkrahjen tonë. Të tjerat i dini vetë. Kur të marrim përgjegjet e letrave, atëherë do ta bajmë të djersitet me të vërtetë.

— Mund të shkoj, mister?

— Si të doni. Keni ndonjë punë të ngutshme?

— Jo, po...

— Mirë, mirë, shkoni. Natën e mirë, i dashuni Fred!
— Natën e mirë, mister!

Maiku mbeti vetëm. Nga dritarja e hapun hynte era e freskët, që vinte nga «Villa Borghese». Atij i vinte keq që do të largohej nga ky qytet kaq i bukur, kaq joshës, në të cilin ndjehej kaq mirë. Këtu kishte endë me kohë kaq fije të padukshme. Ishte e vërtetë se shumë nga këto fije i ishin këputë nëpër duer, por prapë diçka i kishte mbetë. Kurse atje, në Irak, ku do të vinte, duhej të niste nga e para. Rrjeta agjenturale ishte në kambë, me kohë, por ai s'e njihte. Do t'i nevojitej një kohë e gjatë sa të mësohej... Në do të arrinte ndonjiherë. Atyne shqiptarëve ua kishte frikën.

12

Dajti kishte pse të ishte i gëzuem. Pjesëmarrësit në mbledhjen e bame disa net ma parë i kishin pëlqye. Patjetër, do t'i mbanin të gjitha premtimet.

Plotësimi i detyrave, që kishin marrë përsipër dhe i atyne që do të merrnin në të ardhmen, kur veprimtaria e tyne të përhapej ma tepër, do të banin të mundun që, vërtet, në Shqipni të lëvizte diçka.

Puna po shkonte mirë. Frutet e para po fillonin të pjqeshin. Ai, Dajti, e kishte shoshitë mirë punën e atij Gjergj S., që donte të arratisej. Të dhanat që mblodhën njerëzit e tij përputheshin me ato të Ahmetit. Nëpërmjet të këtij, Tosuni, njani nga anëtarët e bandës së Dajtit, u takue me Gjergjin. Mbas dy ditësh, Gjergji kaloi në «çetë».

Dajti që atë natë njoftoi qendrën për suksesin e ri.

13

Pjesëtarët e bandës në përgjithësi e pritën ftohët Gjergjin. Ai s'ishte i «dorës» së tyne. Dukej tepër i ndrojtun, i pafjalë, rrinte pak si mënjanë dhe fliste me nji za të ambël e të dridhun.

Edhe Dajtit nuk i la ndonji mbresë shumë të mirë. Shihej që s'ishte i «zanatit». E ngushëllonte vetëm fakti se, simbas njoftimeve që kishte, arratisja e tij do të shërbente, në mos tjetër, si pikënisja për ta ndjekë edhe të tjerë.

Diversantët filluen ta ngacmonin Gjergjin. Dhe ai i duroi disa ditë me radhë. Por një ditë i erdhi në majë të hundës. Ju gërmush:

— Mos shisni mend e mos u tregoni trima! Çfarë keni ba deri sot?

— Mbaj gojën! — ju kërcënue Gjoka.

Por Gjergji i qëndroi kokërr:

— Mos bërtit, se s'ta kam frikën. Me fjalë asht lehtë të bahesh trim. Po të më jepte leje komandanti, do t'jua tregoja unë si luftohet me vepra, jo me llafe.

Dajti ndërhyri:

— Sikur e ke zanë ca me vrull.

— Më falni, zotni komandant, por edhe durimi ka kufi.

— Mirë, mirë. Në gjaknxehtësi, njeriut i shkasin edhe ca fjalë që... hëm... si të them?!.. Ti më kupton!

— Ju kuptoj fare mirë, zotni komandant.

— E ç'do të baje po të të lija dorë të lirë?

Gjergji vuni dorën në revole dhe tha:

— Do t'ja numroja në lule të ballit ndonji komunist!

— Qenke trim i rrallë — u tall prapë Gjoka.

Kur Gjergji ishte gati të përgjigjej, e mori fjalën Dajti:

— Leni grindjet. Pa zhurmë!

E, tue u drejtue nga Gjergji:

— Vërtet e ban këte që the?

— E baj.

— S'asht keq ta pleqnojmë këte punë — tha Dajti.

— Unë jam gati.

— Flet në përgjithësi apo ke parasysh ndonji njeri të caktuem?

— Edhe kështu, edhe ashtu... Para së gjithash due të qëroj hesapet me një oficer, që punon në këto anë... Më ka pasë qitë në sherr për punë të një femne.

— Po pse s'e ke zhdukë deri tani?

— Sepse mbas shpine nuk kisha asnjë mbrojtje. Do të më kapnin, do të më vrisnin. Kurse me ju jam i sigurt. Dëshira për t'u hakmarrë që një ndër arësytet ma të forta që më shtyni të bashkohesha me ju...

Dajti e hetoi për një kohë të gjatë bashkëbiseduesin. Në fjalët dhe në qëndrimin e tij nuk dalloi asgjë të dyshimtë. Dukej tepër i sigurtë. Vrasja e një oficeri nuk ishte punë me leverdi të madhe, por edhe aq pa randësi, sa ta lejshe mbasdore nuk ishte. Një akt i tillë do të bante përshtypje në krahinë, por ma tepër do të ishte një provë për njeriun që i kishte dërgue Akneti. Ai vërtet mund të pretendonte se kishte të dhana të sakta për Gjergjin, po kushedi... Në të tilla raste ai u druhej të papritunave... Prandaj i tha:

— Ka me ardhë dita që do të plotësohet dëshira jote, por ma parë më duhet kohë ta mendoj ma hollë këte çështje, mos po hyjmë kot në telashe...

— Asnjë telash... Vetëm më lejoni që disa ditë të studjoj terrenin dhe t'ju paraqes planin e hollësishëm të veprimt...

— Kështu po — u tregue i kënaqun. Dajti, po, para se të binin me fjetë, ai i tha Tosunit:

— Vëzhgoje pa ndërpreme, në fshehtësinë ma të madhe! Edhe po u takue me njeri, mos i bjerë në sy, por ecë e më thuej mue. Pastaj, e rregullojmë. Shiko, se më përgjigje me kokë!

— Ma len mue këte punë.

Tosuni e ndoqi Gjergjin për tri ditë me radhë si hije. Ai ishte një mjeshtrë i vërtetë. Të qepej mbas, e kishe aty pranë, e s'e shihje dot.

Gjergji s'u takue me asnjëri. Tosuni e pa se si studjoi vendin e shtigjet nga do të kalonte oficeri, a thue se po përgatiste planin e ndonji beteje vendimtare. E,

tue e kundrue ashtu, mendonte: «Paska nji kokë ky, që s'ja gjen dot shoqen».

Çdo mbramje i raportonte Dajtit:

— Asgja.

E çdo herë tjetri ngulmonte:

— Vazhdo.

Ky ngulmim i Dajtit bani që Tosuni, i fshehun diku, të shihte fare pranë vetes edhe oficerin që do të vritej, i cili kalonte shtegut i vëmendshëm, me rrobe jo fort të reja e me çizme të mbulueme nga pluhuni. Ai vërente edhe Gjergjin, që çkërmiste dhambët dhe duhej të qe nxi në fytyrë nga urretja për oficerin dhe nga inati, që Dajti ende nuk e kishte lejue të kryente vrasjen. Rasti ishte fare i volitshëm. Shtegu ishte i ngushtë e pranë nji shkambi mund të qëndroje pa u diktue gjersa viktima të kthente shpinën. Pastaj... Duke mendue kështu, edhe Tosuni pati dëshirë të hidhej mbi oficerin, por... kishte tjetër detyrë.

— He? — e pyeti Dajti Gjergjin, kur ky u kthye nga vëzhgimi i fundit. — Si thue?

Gjergji kërciti dhambët me mëni:

— Sonte ai duhej të kishte vdekë — tha dhe tundi krahët me nervozizëm... — Nuk po kuptoj pse më pengoni akoma.

Dajti qeshi dhe tha fare papritun:

— Zene se e ke vra...

— Si?!

— Zene se e ke vra — përsëriti Dajti, i bindun plotësisht për gatishmëninë e tjetrit. — Unë të kuptoj mirë, por ja që na duhet me pritë dhe paksa...

— Po talleni?!.

— Kush tha?

— Unë po them — briti Gjergji. — Ju jeni kush jeni, po me u tallë me mue nuk ju lejoj...

— Ule zanin dhe zbuti fjalët... Këtu vendos unë... Edhe për ju — theksoi Dajti. — Përndryshe...

Gjergji heshti i pezmatuem.

Tjetri i tha për me e qetësue:

— Kur të kemi mundësi me ndërrue bazën, do ta qërojmë edhe hasmin tand... Më kupton tani?..

Gjergji e pa drejt në sy dhe, aty për aty, ndërroi qëndrim; u zbut dhe u përul:

— Domethanë... .

— Domethanë të vrasim e të mos vritemi — e sqaroi Dajti. — Tani për tani për këtë zonë, Sigurimi nuk duhet të ketë asnjë dyshim. Ndryshe...

— Ju kuptoj...

— Pra, qetësohu!.. Ditën që do të kemi mundësi me lëvizë, do të të thërras vetë dhe kam me të urdhënuë ta vrasësh oficerin... Ai ka me qenë patjetër preja jote — qeshi dhe, për herë të parë, qëkur e kishte njohë, i ra shpatullave me dashamirësi. — Qetësohu — i përsëriti. — Unë e mbaj fjalën e dhanë...

Gjergji e shikoi edhe një herë mëdyshas dhe u largue jo fort i kënaqun.

— Ka të drejtë — i tha Tosuni Dajtit. — Edhe unë po të kisha qenë në vend të tij...

— Lene këtë bisedë — ja preu Dajti. — Do të ishte e kotë me rrezikue, kurse, sa për verifikim, edhe kaq besoj se mjafton. Jo vetëm vëzhgimi, po edhe loja e nervave dha rezultate të kënaqshme. Tani mundem me thanë se ai asht plotësisht yni...

13

Ahmeti nuk e priti Tosunin me përzemërsinë e zakonshme. Që të mos ngjallte ndonji keqkuptim qëndrimi i tij, i tha:

— Këto kohët e fundit, në shtëpinë time, ka pasë shumë vajtje e ardhje. Mund të biem në sy.

— Mirë e ke, po më dërgoi Dajti, i cili të përgëzon për punën e Gjergjit. Ka mbetë shumë i kënaqun prej tij. Çudi me të! S'dukej, po na paska qenë një kokëshkretë nga ata ma të krisunit fare. Vrau një oficer.

— Ai paska qenë?

— Pse, morët vesh gja ju këndeje?
— Ka pasë ca pëshpëritje. Ti e di si përhapen këto lajme.

— Në fillim u hangra edhe unë ca me të... Sesi më dukej. Po tani jemi ba miq për kokë. U shtymë në fjalë për Gjergjin e s'të thashë kryesoren. I ke takue shokët?

— Po.

— Si shkon puna e tresheve?

— Disa kanë fillue t'i formojnë, por, si na porositi vetë Dajti, duhet të veprojmë me kujdes.

— E drejtë. Megjithkëtë, atij i duhen disa njerëz. Me sa duket, puna e Gjergjit i ka dhanë zemër. Don të kryejë një aksion që të bajë ca bujë.

— Do të përpiqem, megjithëse entuziazmi i tepruem s'më pëlqen. Aksionet duhen matë mirë. Sa për forca, me sa duket, ka edhe të tjera, që veprojnë jashtë organizatës sonë.

— Kush ta tha?

Ahmeti nuk u përgjegj, por, u ngrit, çoi qylymin e, nga një e çame në dyshemenë prej dërrase — e çame, që ngrihej si një kapanxhë e vogël — nxori dy letra të shtypuna.

— Ç'janë këto? — pyeti Tosuni.

— Trakte. Lexoi.

Tosuni filloi t'i lexonte, tue ba herë mbas here ndo-nji koment. Mbasi mbaroi, pyeti:

— Po ky «Komiteti i Shpëtimit të Atdheut» nga na doli?

— Duket se ka edhe të tjerë, që i ha merakun për vatanin.

— Ku i more?

— Njanit prej pjesëtarëve të rrjetës ja dha një simpatizues. I kishte gjetë nën portën e oborrit.

— Mos kanë gisht komunistët?

— Deri më sot s'kam njohë njerëz që shkruajnë kundër vetës së tyne.

— Ke hak. Do të ishte interesant të hynim në lidhje

me ta. Simbas asaj që thonë traktet, kanë formue edhe çeta. Ti ke ndigjue gja?

— Jo. Po, me sa shihet, kanë veprue me fshehtësi të madhe. Nga një anë bane mirë që erdhe. Po vrisja mendjen si t'ja dërgoja Dajtit sa ma parë.

— Do të gëzohet shumë. E do t'i vinte edhe ma mirë, po të mund t'i njihte nga afër.

— Hajde t'i gjesh!

— Duhet t'i kërkojmë. Mund të zgjasë ca, kushedi, po ndonji ditë do të na dalin në shteg. Ç't'i them Dajtit?

— Mos të merakoset. Kam shpresë se njerëzit që kërkon do t'i gjejmë. Të bajë pak durim.

— Ke për t'i thanë gja tjetër?

— Jo.

— Traket po i marr atëherë.

— Merri. Veç, të lutem, edhe një herë: mos lëvizni shpesh dhe eci kur vërtet asht shumë e domosdoshme.

— Këto thueja Dajtit, jo mue.

— Thueja ti, nga ana ime. Dhe hap sytë, kur të dalësh!

— Kështu si jam veshë unë as dreqi nuk më njeh.

— Unë s'kam frikë nga dreqi, po nga njerëzit. Bani të fala Dajtit! Ka ca kohë që s'e kam pamë.

— Kushedi ta beh ndër këto ditë...

14

Dajti, kur Gjergji mbaroi së lexuemi traktin, e pyeti:

— Ke ndigjue gja për këte organizatë?

— Diçka më ka zanë veshi, por s'di asgja ma tepër. U përpoqa të bija në gjurmë të saj, veç s'ja dola dot. Doja të lidhesha me dike, të veproja. Ma mirë që s'u ba gja.

— Pse mendon kështu?

— Sepse, atëherë, s'do të kisha ardhë dot me ju.

Dajtit ju ba qejfi nga ky kompliment i tërthortë.
Tha:

— Ndoshta s'do të ishte keq të provonim të krijojmë një farë lidhjeje...

— S'më pëlqen që të ngatërrohemi me të huej — u hodh Gjoka.

— Para së gjithash, ata s'janë të huej, por shokë lufte. Së dyti, edhe po të lidhemi me ta, ne do të mbetemi më vete, vetëm se do të bashkëpunojmë — sqaroi Dajti.

— Ti je kryetari, por mendimi im asht ky.

Dajti ju përgjegj me një za metalik, gati mospërfillës:

— Saherë që të kem nevojë për mendimin tand, do të të pyes vetë.

Gjoka kafshoi buzët nga inati, tue u përmbajtë me vështirësi. Pozat prej «Kryetari» të Dajtit i ngrinin nervat. Ai e dinte se «ç'kryetar» ishte. Megjithkëte, ishte i detyruem të ruente anën e jashtme. Sa për Dajtin, u kënaq me vete: «Mirë bana, që ja përplasa turinjve këtij kaposhi. Ma ka pru mu në majë të hundës.»

Tosuni, tue u përpjekë të ftohte gjaknat, padashë i hodhi benzinë zjarrit me ndërhyrjen e tij:

— Unë mendoj se s'ka asgja të keqe po të njihemi me ta. Zotni Dajti e tha qartë: «ne në punën tonë, ata në të vetën».

Gjoka rrudhi vetullat:

— Po e shoh që e paski kapë me mue sonte.

— Ti, më duket, s'qenke në terezi, lum Gjoka. — Ja priti Tosuni.

— S'ka pse të grindemi kot — ndërhyri Gjergji. — Gjithsecili thotë të vetën. Ai që vendos, pastaj, asht kryetari.

Dajti i hodhi një shikim mirënjohës. Për ta mbyllë çështjen tha:

— Kot po e zgjatim. Peshku në det e tigani në zjarr. Sidoqoftë, duhet të lajmërojmë qendrën. Ata që na dërguen, interesohen për këtë çështje. Më kanë porositë ta hetoj e, po zbulova gja, t'i ve në dijeni.

Gjoka u zbut:

— Atëhere ndryshon puna. Të na e kishe thanë ma parë. Kot që u ngatërruem.

— S'ndodhi asgja, në fund të fundit — tha Dajti, pajtues.

E, tue ndërrue bisedë, shtoi:

— Ahmeti na çoi fjalë se mund të na dërgojë njerëz të tjerë.

— Ja, ky asht një lajm i mirë — u kënaq Gjoka. — U mpimë tue pritë.

— Një fjalë e urtë popullore thotë: «i duruemi, i fituemi» — tha Dajti tue buzëqeshë. — S'mund të vrasim oficerë përditë.

— Po ndonjë fshatar, po, ama — turfulloi Gjoka.

— S'do të kishte asnjë kuptim, vetëm se do të na rrezikonte — tha Dajti.

— Të paktën do të shfreja gjithë këte urrejtje që më asht grumbullue në zemër.

— Edhe urrejtjen duhet me ditë me e shprehë. Sa për të vra, do të vrasim ma shumë se një. Por çdo gja me kohë. Dhe kjo kohë po vjen. Do të ndërmarrim një aksion të peshuem mirë. Dhe, atëherë, shfre mirë, kurr mos le.

— Veç në mos ardh të ajo ditë, e më le dorë të lirë, po e di vetë se ç'do t'u punoj komunistëve — u hakërrue Gjoka.

— Lejen e ke me pash. Por tani ecë me mue të lajmërojmë qendrën. — Gjoka e ndoq.

Riçardi i tha Maikut:

— E shihni se kisha të drejtë?

— Kështu duket.

— A të lajmëroj Dajtin të vihet në kontakt me ta?

— Në kontakt, po, por, përse i përket bashkëpunimit, me shumë rezerva. Ky «Komiteti i Çlirimit të

Atdheut» duhet të vihet në shërbimin tonë, dhe jo ne në shërbim të tij. Dajti duhet të zbulojë a ka lidhje kjo organizatë me ndonji fuqi të huej dhe, nëse po, me cilën fuqi. Po pat, do të na duhen kohë dhe pare që «miqtë» tanë të na e «xhirojnë» neve. Po s'pat, aq ma mirë. Do ta paguejmë pa kamatë.

Riçardi tundi kokën:

— Paratë, gjithnji paratë!

— Po çfarë tjetër? Fundërinat s'kanë ideal tjetër përveç pareve. Jo që, në kohët e sotme, në përgjithësi, «ideali» ka mbetë si diçka romantike. Garibaldët s'janë ma të modës. Tani njerëzit gjithshka e masin me dollarë.

— Cinik, si ngaherë.

— Realist, i dashuni Fred, realist. Asgja tjetër. Njerëzit janë shitë e ble që në kohnat ma të lashta. Edhe Krishti aq «human», nuk kushtoi ma shumë se tridhjetë aspra, nëse asht e vërtetë kjo përrallë, së cilës, për vete, nuk i besoj.

— Po t'ju dëgjonin tue folë kështu, ç'do të thoshin ata, që ju shohin të luteni me aq përvujtni në kishë?

— Edhe lutjet, edhe kisha s'janë gja tjetër veçse një biznes. Vetëm budallenjtë i marrin me gjithë mend. Meqë ra fjala, unë nuk lutem, i dashuni Fred, baj sikur lutem. Interpretoj rolin e besimtarit. Kjo më duhet, sidomos në këte vend, ku Vatikani ka selinë e tij. Ah, do t'ju them diçka interesante. S'ka shumë ditë që një nga «besimtarët» ma të flaktë të këtushëm më tregoi se, sigurisht, në mënyra të tërthorta, Vatikani asht një ndër aksionistët kryesorë të qendrave të fshehta të kumarit.

— Kujtova se do të më thoshit të shtëpive publike.

— S'kisha për t'u çuditë aspak. Çdo mjet asht i mirë, kur lëvizin dollarët. Biseda na çoi larg, por nganjherë më pëlqen të flas për diçka tjetër. E kam si një farë çlodhjeje. Dhe për këto gjana s'mund t'i hapesh gjithkujt. S'jetohet vetëm pa plane intrigash, konspiracionesh, krijim rrjetash informacioni dhe ...dështimesh. Por, ja që u dashka jetue. Edhe një uiski? Ah, harrova se ju pëlqeni ma shumë skoçin. Në fund të fundit, një qëllim

kanë: të na trullosin mendjen, të na krijojnë një gjendje anormale, të pazakontë. Prapë, mirë që i kanë shpikë.

Mbushi gotat. I pinë me fund.

Koloneli pyeti:

— Asgja për letrat?

— Deri tani asgja. Por, simbas llogarive që kam ba, jemi ende në kohë.

— Nuk do të kishte qenë ma mirë të kishim dërgue telegrame?

— Mos ma merrni për të keq, por një pyetje e tillë nga ana juej më habit.

Riçardi rrudhi buzët.

Maiku i vuni dorën në gju:

— E shoh që ju erdhi keq. Ndoshta e kam fajin unë. S'u shpreha me taktin e duhun, megjithëse mendoj se, midis nesh... Të dërgosh një telegram, në të cilin bahet fjalë për një vdekje, edhe mund të shkojë, por s'asht normal dhe, patjetër ngjall dyshime një telegram, në të cilin kërkohen vetëm libra. Një «urgjencë» e tillë s'ka si mos të bjerë në sy.

— E drejtë.

— Sa për letrat, një të mbërritun, do t'ju njoftoj menjihërë.

— Mendoni se do të vijë?

— Në këtë botë s'ka asgja të sigurtë, por unë besoj se nuk do të vonohen... Edhe një gotë tjetër?

— Jo, falem nderit!

— Si të doni. Unë, për vete, po marr edhe një.

Kapi shishen e uiskit, por, në atë çast ra zilja e telefonit. La shishen i zhgënjyem, mori receptorin.

— Halo!

Riçardi s'kuptoi se ç'thoshte bashkëbiseduesi i Maikut, por s'vonoi ta merrte vesh si qëndronte puna. Maiku tha:

— Menjihërë.

Vuni receptorin në vend e ju drejtue kolonelit:

— Më njoftuen se, mbas një ore, arrin nënkryetari ynë. Duhet të shkojmë ta presim. Ejani me mue!

— Ç'do të dojë?

— Dreqi e di. Të shohim. Shpejt, se s'kemi kohë...

16

Nji ditë ndodhi diçka e papandehun. Banda gjindej në thellësi të pyllit, ku kishte ngritë strofullën e vet, kur u ndigjuen ca krisma pushkësh e, pastaj, ja pat automatiku.

Diversantët u ngritën të shqetësuem.

Dajti vuni veshin. Krismat u banë ma të denduna.

— Ç'do të jetë? — pyeti Tosuni.

— Ndonji përpjekje — tha Dajti.

— Ç'përpjekje mund të jetë?

— E ku ta dish? S'bajmë keq të shkojmë dhe ca ma thellë — e Dajti u vu për rrugë.

Të tjerët e ndoqën.

Të shtimet u ndien edhe ca, pastaj erdhën tue u rralue, derisa u shuen fare.

Po binte muzgu. Veshi i mprehtë i diversantëve dalloi nji lloj zhurme, që bajnë gjethet e thata, kur shkelen me ngut.

— Kush do të jetë? — pyeti Gjoka.

— Mos u ndjeni — urdhënoi Dajti — e qëndroni gati.

Vendi ku ndodheshin, ishte i sigurt. Vështirë se mund t'i gjente kush. Pastaj, nga të shkoje? Pa pritë e pa kujtue mund të të dilnin përpara forcat e ndjekjes. Hëpërhë, ma mirë mos të lëvizje.

Zhurma e gjetheve të shkeluna u ba ma e afërt. U dalluen pesë vetë të armatosun me automatikë. Njani dukej se ishte i plagosun. Ecte i mbështetun te nji shok.

— Tanët — thirri Tosuni.

— Kujdes. S'dihet — porositi Gjoka.

— Ka hak. Asnji lëvizje — urdhënoi përsëri Dajti.

Ata të pestë u afruen. Ishin diversantë. Ai, që mbanin për krahu, shihej se ishte plagosë randë.

Erdhën aty pranë. Banda e Dajtit qëndronte e palëvizun. Priste. Ishte krijuar një atmosferë e ndeme, e elektrizuar. Nga guva, ku ishin futë, Dajti dhe shokët e tij ndiqnin çdo lëvizje të palës tjetër.

— S'mundem ma — tha i plagosuni dhe u lëshue përtokë.

— Edhe pak — e nxiti njani, një burrë shtatnaltë e shpatullgjanë, që dukej si komandanti i tyre.

Por i plagosuni s'u ngrit. Vetëm tha me zemërim:

— Ma kanë një borxh komunistët.

— Borxhin do të na e lajnë edhe me kamatë, bile.

Gjoka i shtrëngoi krahun Dajtit:

— Qenkan tanët, vërtet.

— Prit — tha tjetri dhe vuni veshin.

— A thue i humbëm gjurmët? — u ndigjue një za.

— Them se po — foli ai, që dukej si komandant — dhe, tue u drejtue nga i plagosuni: — Prit ta shoh plagën.

Nxori nga një çantë shpine jodio, fashio, pambuk. Ja lidhi.

I plagosuni mblodhi forcat e s'bani za.

Komandanti tundi kokën:

— Duhet ta çojmë në ndonjanën prej bazave tona në qytet.

Dajti u drodh. Tanima i kishte kaluar çdo ndjenjë frike. Mendoi: «Me sa duket, duhet të jenë të «Komitetit të Shpëtimit të Atdheut». «Ato që shkruheshin në trakt, s'paskan qenë llafe. Paskan edhe baza në qytet. Duhet gjetë mënyra të njihemi me ta».

Një krismë e papritun u ndigjue. Nga zgavra, ku ishin fshehë, një automatik kishte ra poshtë. Ishte ai i Gjokës.

Diversantët, që ndodheshin poshtë, brofën në kambë me automatikë të drejtue nga guva.

Komandanti foli kërcënues:

— Asnji lëvizje! Do të qëlloj menjëherë!

S'kishte kohë për të humbë, për të mendue. Gjendja

ishte e randë. Pranë Dajtit qëndronte Gjergji, me gishtin në kambëz, i gatshëm të shtinte.

— Prit! — i mëshoi zanit Dajti, tue i dalë punës përpara.

E, tue u sjellë nga ata, që ishin poshtë:

— Mos shtini. Jemi tanët!

Por zani i komandantit gjëmoi edhe ma i rreptë, edhe ma kërcënues:

— Hidhni armët! Zbrisni! Duer përpjetë!

Dajti hodhi automatikun, duel në shesh, me duer përpjetë, tue përsëritë:

— Kot e keni. Jemi tanët. Unë do t'ju kisha kërkue vetë.

— Të dalin dhe të tjerët! — ja preu fjalën komandanti, pa e zgjatë.

— Ky shitka shumë mend — turfulloi i zemëruem Gjergji tue ju drejtue Gjokës.

— Leni fjalët. Dilni të gjithë! — urdhënoi Dajti.

E, kur ata hodhën automatikët, zbritën dhe u afruen me duer përpjetë, komandanti pyeti:

— Ka ma?

— Jo! — u përgjegj Dajti.

— Kontrolllo! — ngarkoi komandanti njanin nga diversantët.

Ai shikoi me vemendje, pastaj raportoi:

— S'ka të tjerë.

Dajti mori fjalën përsëri:

— Këtu ka një keqkuptim.

Komandanti qeshi ironik:

— Asnji keqkuptim.

— S'besoni?

— E pse duhet t'ju besoj?

— Sepse ne... ne jemi si ju. Ju ndigjuem se ç'flisnit qëparë.

— Aq ma keq që na paski ndigjue. Kush më siguron se nuk jeni të Sigurimit?

Dajti qeshi, megjithëse kishte fillue ta humbte durimin:

— Ç'Sigurim? Ne kemi ardhë me mision kundër komunistëve.

— Këte mund ta thonë edhe ata të Sigurimit.

— Të paska ngelë gozhdë në tru Sigurimi. Si duket e paske frikë.

— Mati fjalët, se t'i derdha trutë!

— E ke zanë ca si me revan. Prit njiherë të të them se kush jam.

Ja tregoi. Por komandanti s'u bind.

— Emën i ndigjuem. Por s'mjafton. Kushdo mund të marrë emnin e tjetrit.

Dajti u nevikos:

— Pa dale ta marrim vesh. Po ti kush je?

Komandanti e shikoi shtrembët:

— S'asht punë për ty.

E urdhënoi i premë:

— Lidhnie!

Dajti s'pati kohë të kundërshtonte. Le që s'kishte asnji kuptim. Ai ishte i bindun se do të sqarohet çdo gjë.

Gjergji me Gjokën s'u dhanë lehtë. Filluen të përlesheshin me ata, që deshën t'i lidhnin.

Komandanti tha me za të rreptë:

— Do të numroj deri në tri herë. Po kundërshtuet ma, do t'ju qëroj me dorën time!

S'pati nevojë. Dajti urdhënoi dy kryekëcyemit:

— Binduni!

Mbasi u lidhën duert të gjithëve, komandanti tha prapë:

— Do të largohemi këndeje, do të shkojmë edhe në një vend edhe ma të sigurt. Rrugës, asnji fjalë! Po kjo ç'asht?

Dajti u përgjegj:

— Radiomarrësja dhe radiodhanësja jonë.

— Kështu? Kush asht radisti?

— Unë — tha Gjoka.

— Mirë. Zgjidhnie atë tjetrin dhe i ngarkoni radion.

Njeriu, që kishte zgjedhë për të mbajtë radion, ishte

Tosuni.

Komandanti u drejtue nga shokët:

— Ju merrni me vete automatikët e tyne. Për të plagosunin do të kujdesem unë.

U afrue nga i plagosuni, e ngriti e i tha:

— Mbahu fort tek unë. S'më randon. Mund të ecësh?

— Them se po.

— Durim. S'asht larg. Do të shkojmë te Shpella e Namun.

— Atëherë s'qenka larg. Do të baj si do të baj, por më vjen keq se do të lodheni ju, zotni komandant.

— Mos e vrit mendjen për këte. Përpara. Prit. Po ky deng ç'asht?

— Konservat tona — tha Dajti.

Komandanti qeshi:

— S'do të keni ma nevojë për to. Jo që, edhe po të duem, s'kemi si i marrim me vete. I fshihni në zgavër.

Urdhni i tij u zbatue në çast.

Filluen të ecnin. Pjesëtarët e bandës së Dajtit i kishin futë në mes; në fund vinte komandanti me të plagosunin.

Udhëtuen kështu nja dy orë. Nga fundi, rruga u ba e vështirë. Ju ngjitën nji të përpjete gjithë shkrepa. U ndalën vetëm nji herë, sa të pushonte pak i plagosuni.

Dajti mbahej, megjithëse ishte lodhë. S'donte ta bante veten.

Ai që ndodhej në krye të kolonës, u ndal. Komandanti tha:

— Mbërrimë.

Hymja e shpellës ishte mbulue me shkurre të shpe-shta. Po mos të dije se ndodhej aty, vështirë se e gjeje.

U futën mbrenda. Disa elektrikë dore e ndriçuen përnjihresh.

Ishte e madhe, e naltë. Bante ca ftohët.

— Tani mund të çlodhemi ca — tha komandanti dhe i bani vend të plagosunit...

Dajti u zgjue shpejt. Megjithkëte, e ndjente veten të çlodhun. Hodhi sytë nga të tjerët. Vetëm Gjoka ishte ngritë. Të tjerët flinin. Kurse «ata» ishin të gjithë në kambë. Vetëm i plagosuni qëndronte shtri.

Tani Dajti mundi të vërente me kujdes komandantin. Duhej të ishte i ri, jo ma shumë se tridhjetëvjeçar. Dukej tepër energjik. Kishte fytyrë tërhekëse, të ashpër e burrnore. Ndoshta, mustaqet e tregonin pak ma të moshuem se sa ishte në të vërtetë.

Kur pa se Dajtit i doli gjumi, komandanti e pyeti me një za diçka ma pak të rreptë se ai i natës së kalueme:

— Si ndjeheni?

Tani i fliste në shumë, gati me mirësjellje: Dajti, që donte të mbërrinte në një zgjidhje sa ma të qetë dhe të shpejtë të keqkuptimit, ju përgjegj:

— Mirë, falem nderit.

— A mërdhitë?

— Pak, po.

— Asht ca ftohët. Po ne jemi mësue. U ba kaq kohë që...

E ndërpreu fjalën, sikur të ishte kujtue se ja kishte hy një bisede të parakohshme.

Dajti deshi ta nxiste, tue i ardhë punës qark e qark:

— Do të qëndrojmë shumë këtu?

— S'besoj. Sa të zgjidhim një çështje.

— Ju e kuptoni se në këtë gjendje...

— Janë rregullat tona. Ndoshta, mund të jeni ai që paraqiteni dhe unë do të gëzohesha shumë, por mund të jeni edhe një provokator dhe atëherë... Ju e merrni vetë me mend.

— Nuk due të përzihem në rregullat tueja, por vetë do ta kuptoni se kjo nuk asht gja tjetër veçse një humbje kohe...

— Sa për kohë, kemi mjaft. Le që mbrenda dy ditësh kjo histori, në një mënyrë ose në një tjetër, do të marrë fund. A doni të hani diçka?

Dajti pohoi. I zgjidhën duert.

Njani nga diversantët solli ca bukë misri, djathë e qepë. Komandanti tha:

— Për tani s'kemi gja tjetër. Në darkë mund të hamë diçka ma mirë.

U shtruen edhe të tjerët. Ashtu si Dajti, edhe atyne, ua lanë duert të lira. Atmosfera sikur ishte ba ma e qetë. Shpërthimet e nji nate ma parë kishin kalue. Edhe Gjoka nuk dukej aq i ngryset.

— Në qoftë se keni nevojë për tjetër gja, këtu ka vend mjaft — tha Shkambi — tue ba me dorë nga thellësia e shpellës.

Ata s'e zgjatën. Njani nga diversantët i shoqnoi.

Kur u kthyen, panë nji diversant tjetër, që po vishte uniformë kapiteni.

Komandanti e pa me vend të shpjegonte, ironik:

— E kemi dhuratë nga nji «shok».

Dajti e kuptoi menjihërë shakanë:

— S'do të kisha dashë të kisha qenë në vend të tij.

— Keq do ta kishit pasë — pohoi komandanti.

— Edhe ai oficeri që vramë ne pak ditë ma parë s'besoj se e ka ndje veten mirë — e mori fjalën Dajti përsëri dhe bani me dorë nga Gjergji: — Ja, ky e «rregulloi».

Për të parën herë, që nga takimi i natës së kalueme, komandanti tregoi njifarë interesimi:

— Asht e vërtetë? — pyeti, tue u sjellë nga Gjergji.

— Unë do të thosha se po — ja preu tjetri, pa fshehtë nji theks ironie të hollë.

— Qëndrime të tilla nuk më pëlqejnë. Përgjegju copë: po, apo jo?

— Po — tha i përmbajtun Gjergji.

— E paski marrë vesh? — ndërhyri Dajti.

— E muerëm, por menduem se e vrau ndonji njeri i veçantë, për hesap të vet. Dhe, ja, po na del ndryshe. S'do mend, sikur ta ketë ba me të vërtetë ky djali.

— E quejnë Gjergj, Gjergj S. Asht arratisë për t'u bashkue me ne. Mund të merrni informata, meqë paski njerëz në qytet.

— Edhe këtë do ta bajmë. Nuk na mungojnë mundësitë për të hetue këte çështje dhe të tjera... «Kapiteni» për këtë po niset. Sa për ju, meqë mbaruet së ngrani dhe... — bani me dorë nga thellësia e shpellës — me keqardhje, duhet t'ju lidh përsëri. Në qoftë se dyshimet për ju do të dalin pa themel, do t'ju kërkoj ndjesë dhe besoj se ju do të më falni. Ju duhet të më kuptoni drejt. Nuk kam si veproj ndryshe... Më duhet të dërgoj, ma vonë, edhe dy vetë të tjerë për punë tepër të ngutshme. Unë vetëm me të plagosunin s'kam si... kujdesem për ju.

— Veproni si ta shihni ma të drejtë. Vetëm një kërkesë kam; zgjidhnie sa ma shpejt këte çështje. Ne së bashku mund të kryejmë gjana të mëdha. Unë do t'ju lidh me Shtetet e Bashkueme të Amerikës. Ju e merrni me mend se ç'mbështetje kolosale mund të bahen për luftën tuej.

— Çdo gja në kohë të vet. Tani kam probleme të tjera për të zgjidhë. Kapiten!

— Urdhënoni, zotni komandant.

— Duhet të nisesh. Je gati?

— Po. Gati jam.

— Rregullo edhe bazën për shokun tonë të plagosun. Nesër mbrama duhet ta çojmë, patjetër. Për sonte, përpigu të rregullosh të vijë ndonji nga doktorët që kemi këndeje.

— Do ta sjell ndonjanin, patjetër.

— Atëherë shko. Sa për të tjerat... e di vetë.

— Mirë ju gjetsha!

— U kthefsh shëndoshë e mirë!

Dajti s'duroi dot pa pyetë:

— Nuk do të dyshojnë?

— E pse do të dyshojnë? Sa kapitenë qarkullojnë nëpër Shqipni! Ai ka dokument të rregullt.

Komandanti hapi një çantë ushtarake, nxori ca dokumenta e filloi t'i shqyrtonte; pastaj, nisi të shkruente në një blok shënimesh.

Deshi, s'deshi, Dajti e la të qetë...

I pari u kthye «kapiteni». Me të, ishte dhe një burrë një tridhjetë vjeç, që mbante në dorë një çantë. Ai përshëndeti:

— Mirë mbrama!

Pastaj, u afrue nga komandanti:

— Si të kam, zotni komandant?

— Jo keq. Po ti si je, doktor?

— Mirë, po kemi shumë punë. Çetat u shtuen.

Pa me kërshtëri të lidhunit:

— Po këta?

— Thonë se janë «tanët».

— Dhe ti i paske lidhë! — qeshi doktori.

— S'kisha ç'të baja tjetër. Erdhën në një kohë të papërshtatshme, kur sapo kishim ra në përpjekje me forcat e ndjekjes. Ose, ma mirë, s'erdhën, po i gjetëm. S'kisha kohë të merresha me ta. Më prishën shumë punë. Edhe për t'i lanë të lirë s'i lija dot. I rashë shkurt.

— Mirë e paske ba. Prit, të shoh të plagosunin.

Ju afrue, e vizitoi për një copë kohë:

— Si duket? — pyeti komandanti.

— Asht i fortë e i ri, se, po të kishte qenë ndonji tjetër... as që do të kishte pasë nevojë ta vizitoja. Ma mirë asht ta çojmë në qytet.

— Kështu them edhe unë.

— Atëherë, po qe e mundun, që nesër — tha doktori.

— Tani, më lejoni të shkoj!

— S'po qëndroni sonte këtu? Sidoqoftë, natë asht e jeni vetëm.

— Nuk asht vetëm. E presin pak ma tutje dy nga shoqguesit tanë — ndërhyri «kapiteni».

— Jo që paskeni mjaft «mysafirë» — qeshi doktori tue i kundruie me radhë.

Në çast thirri:

— Po unë këtë këtu e njoh!

Bani me dorë nga Dajti.

— Jam unë... — filloi të belbëzonte Dajti.

- Pushoni ju — ja preu komandanti, e pyeti doktorin: — Kush asht?
- E quejné Dajti. Njeri i ndigjuem.
- Je i sigurt?
- Fare i sigurt. Ka qenë kapiten në kohën e Zogut, pastaj, major... E kam pa saherë.
- E shihni se kisha të drejtë? — muer zemër Dajti.
- Tani, besoj s'do të dyshoni ma.
- Mos u ngutni.
- S'keni besim as në fjalën e doktorit tuej?
- Doktorin lenie të qetë. Ai e tha fjalën e vet. Vendimet i marr unë. Sigurisht, ajo që tha doktori do të peshojë. Keni durim! Shpejt gjithshka do të marrë fund.
- Do të pres — tha Dajti — s'kam ç'të baj tjetër. Doktorin u përshëndet me ta dhe doli.

19

Njeriu i panjohun që erdhi, u fal me komandantin dhe tha:

— Maqina pret.

Komandanti urdhënoi:

— Ju të dy merrnie të plagosunin dhe çonie me kujdesin ma të madh. Të mos ketë asnji tronditje.

Dy diversantët nxituen të zbatonin urdhnin.

Komandanti ju afrue të plagosunit, i fërkoj kokën:

— Mirë u pafshim! Të na kthehesh sa ma shpejt!

— Falem nderit, zotni komandant! Do të kthehem.

I panjohuni ju afrue komandantit dhe i tha, tue i dhanë një letër të mbyllun në zarf:

— Kjo asht për ju nga...

Tjetri e ndërpreu:

— S'ka nevojë. E di.

— Mirë mbetshi, komandant!

— Udha e mbarë! E kujdes të plagosunin!

— Mos u shqetësoni. Do të jetë fare mirë.

Kur i panjohuni, i plagosuni dhe dy diversantët du-
elën, komandanti ndezi elektrikun e dorës, grisi zarfin
e filloi të lexonte letrën. Fytyra e tij u çel:

— Lajme të mira, zotni Dajti. Më duket se «vuejtjet»
tueja po marrin fund.

— Dhantë «perëndia» — rënkoi Dajti.

Komandanti qeshi. I zgjati letrën, i bani dritë:

— Lexojeni.

Dajti muer letrën me dorë të dridhshme dhe lexoi
këto radhë: «Njeriu në fjalë asht një patriot i shquem.
Ka ardhë vërtet këtu. Keni besim të plotë tek ai. Bashkë-
punoni ngrohtësisht. — B.»

Kënaqësia e Dajtit qe e madhe. Komandanti i shtriu
dorën:

— Ju lutem të më falni, por... si të them... ju më
kuptoni.

— Të shkueme të harrueme, edhe pse qetë pak i
ashpër me ne... — u përgjegj Dajti dhe i shtrëngoi fort
dorën.

— Po ne të tjerët kështu do të na leni? — pyeti
Gjergji.

Komandanti ja dha gazit. I tha diversantit që kishte
mbetë:

— Zgjidhi! Edhe ju të na falni!

Pjesëtarët e bandës së Dajtit murmuritën diçka
nëpër dhambë, ndërsa komandanti i drejtohej kryetarit
të tyre:

— Puna jonë kështu e ka. Të detyron të jesh shumë
i kujdesshëm. Madje, ta teprosh ndonjiherë, si në këtë
rast.

— Kujdesi s'asht kurrë i pavend. Edhe unë i tillë
jam.

— Tani që çdo gja u ba e qartë, zotni Dajti, do
t'ju zbuloj një të fshehtë, që në rrethana të tjera vështirë
se do ta kishit marrë vesh. Me këtë due t'ju jap një provë
të besimit tim.

— Më vjen shumë mirë, zotni...

— Shkambi.

- Pseudonimi ju përshtatet.
- Jeni tepër i sjellshëm. Ndoshta i përshtatet ma tepër detyrës sime si komandant i të gjithë forcave të «Komitetit të Shpëtimit të Atdheut» — tha Shkambi me thjeshtësi.
- Ju... Ju jeni komandanti?
- Po, zotni Dajti.
- Kjo asht diçka e mrekullueshme. E vلente barra qiranë të rrija i lidhun për dy ditë me radhë, mjaft që të takohesha me ju.
- Prapë, unë do të kisha dashë të mos kishte ndodhë kjo histori e papëlqyeshme.
- S'ka gja, s'ka gja. Ajo i përket së kaluemes, tani-ma. Ne duhet të mendojmë për të ardhmen. Më mban shpresa se do të bashkëpunojmë.
- Ju e lexuet letrën. Këto janë urdhnat e kryetarit.
- B. qenka kryetari?
- Po.
- Ndoshta s'duhej të pyesja, po do të më pëlqente të dija se kush asht.
- Kësaj pyetjeje s'mund t'i përgjigjem. Por s'asht e thanë që, ndonji ditë, të mos takoheni vetë me të.
- S'mund të ma thoni se ku ndodhet?
- As këtë, për fat të keq, nuk jua them dot.
- Ju kuptoj. Megjithkëte do të doja t'i dërgoja një mesazh.
- Kjo punë, me kohë, mund të bahet. Për tani, çdo gja mund ta zgjidhni me mue, si përfaqësues të kryetarit.
- Ju lutem, të mos më keqkuptoni, zotni Shkambi. Unë e kuptoj randësinë e personit tuej, por... Nuk desha t'ju ulja, në asnji mënyrë.
- Asnji keqkuptim. Ju ende nuk e dini si asht organizue puna jonë. Me kohë, do ta merrni vesh. Për sonte do t'ju them vetëm këtë: unë, si komandant, kur kryetari s'ka mundësi të ndodhet vetë, mund të marr vendime në emën të tij.
- Atëherë, kjo do ta lehtësojë marrëveshjen tonë.

Ne, tanima u njohëm. Sigurisht, edhe unë duhet të pyes qendrën.

— E drejtë.

— Unë s'jam i plotfuqishëm si ju. Prapëseprapë, them se qendra do të jetë e kënaqun nga ky takim e do ta miratojë bashkëpunimin tonë.

— Do të ishte në interes të të dyja palëve, zotni Dajti.

— Për këtë, jam fare i bindun, zotni Shkambi. Bile do t'ju kërkoja të më lejonit të lidhesha, që tani.

— Me gjithë qejf.

Dajti shikoi orën:

— Asht ende shpejt. Mos ka ndonji rrezik t'i hetojnë sinjalet tona?

— S'ma merr mendja. Sa t'i lokalizojnë, do të largohemi që këndeje.

— Mendoni të mos qendrojmë ma këtu?

— Asht ma mirë të largohemi. Do të ngjitemi sipër, në pyll. Atje, përveç nesh, zor se ka shkelë njeri tjetër. Ka disa zgavra lisash, që i kemi ba si strehime. Kuptohet, ju mund të qëndroni ku të doni.

— Shkëputja prej jush do të vështirësonte lidhjen midis nesh. Pastaj, tani që u takuem... dhe u njohëm, s'ka kuptim të ndahemi.

— Ne e ndjejmë veten të nderuem t'ju kemi midis nesh.

— Veçse — shtoi Dajti — sigurisht, do të ruejmë pavarësinë tonë.

— Kjo asht e qartë.

— Atëherë, do të qëndrojmë me ju.

— E dini, zotni Dajti, ka vetëm dy ditë që jemi takue, edhe prapë më duket se ju njoh prej kohe.

— Edhe unë këte përshtypje kam. Ne jemi krijuar për të bashkëpunue dhe jo për t'u grindë. Koha po afrohet. Gjokë!

— Urdhënoni, zotni Dajti!

— Ban gati aparatit!

— Menjherë!

Kur u kthyen njerëzit e Shkambit, që kishin shoqnie të plagosunin, ishte ba shumë vonë. Gjetën të dy kryetarët tue bisedue përzemërsisht.

Shkambi pyeti:

— Në rregull?

— Në rregull — u përgjegj njani prej tyne. — Tani, me siguri, do të ndodhet në bazë.

— S'patët ndonji ngatërresë?

— Asnji.

— Mirë. Po aty ç'keni?

— U kthjem te Dalipi, muerëm ca ushqime. Kemi sjellë edhe mish të pjekun.

Dajti filloi të lëpihej, por i ngeci pështyma në fyt, kur ndigjoi Shkambin të fliste me zemërim:

— Kush ju tha të shkonit?

— Po ne... ne menduem se... — u përtyp diversanti.

— Saherë ju kam thanë që s'do të bani asgja pa urdhnin tim? Do t'ju ndëshkoj randë për këte, ta dini!

Dajti deshi ta zbutte:

— Kjo u ba tani, zotni Shkambi.

— Trimnitë e kota s'më pëlqejnë. S'ka nevojë të rrezikohemi për asgja. Pastaj, asht çështje disipline. Ç'do të ndodhte me ne, sikur çdonjani të bante në krye të vet?

— Keni të drejtë. Por, prapë, do t'ju lutem, t'i falni për hatrin tim.

— Kisha ndër mend të merrja masa të rrepta. Meqë po ma kërkoni ju, do t'i fal. Veçse pa i dënue fare nuk do t'i la. Ç'keni sjellë tjetër, përveç mishit?

— Djathë, vezë të zieme, gjizë dhe qepë.

— Mirë. I leni aty. Ju do të hani vetëm gjizë dhe qepë.

Dy diversantët u shikuen sy më sy e psherëtinë. Shkambi ju drejtue Dajtit:

— A hamë nga një çapë?

— S'them që jo. U ba kohë që s'kam ngranë mish të pjekun. T'i zgjojmë të tjerët?

— Le të flenë ma mirë. Do t'ua ruejmë për nesër. Dajti s'e çoi ma tutje. Kështu do të kishte mundësi të zgjidhte thelat, ma të mira. U dënd mirë.

— Merrni edhe ca — e ftoi Shkambi.

— Nuk mundem ma. U randova shumë.

E, tue qeshë:

— Për të mirë dhe e paç gjithmonë sofrën shtruar, o i zoti i shtëpisë.

— Të pastë ba mirë e të mira paç, lum miku. A e dredhim nga nji?

Dajti muer qesen e duhanit, që i dha Shkambi, drodhi nji cigare të trashë, e ndezi e filloi ta thithte me rreshk.

— Duhan i ambël. Ku e merrni?

— S'heqim keq. E sigurojmë nëpër bazat tona, në fshatra.

— Keni shumë?

— S'mund të qahemi.

— Vetëm këndej?

Shkambi buzëqeshi:

— Dhe në krahina të tjera. Kemi krijuar çeta të vogla. Mund të sulmosh në befasi dhe të tërhiqesh shpejt.

Dajti tha me keqardhje:

— Pse s'më treguet ma parë? Do t'i kisha raportuar qendrës edhe për këto.

— S'prish punë. Mund ta bani nji herë tjetër. Pastaj, ju s'më pyetët. Kurse mue s'më pëlqen të lavdërohem.

— S'asht çështje lavdërimi. Flet puna vetë.

— S'ka randësi. Këtu jemi.

— Ashtu asht, xhanëm. Po, meqë ishte rasti... Nejse. Due t'ju them diçka, zotni Shkambi.

— Urdhënoni!

— Unë kam në Tiranë ca miq... njerëz të sigurt, me të cilët mbaj lidhje... I kam porositë të bajnë për vete të tjerë. Nji ma dërguen. Atë aty... — dhe bani me dorë nga Gjergji.

— Ai që vrau oficerin?

— Ai. Po më duhen edhe ca. Njeriu im më ka prem-tue se shpejt do ta vejë në vijë.

— S'do të ishte keq.

— Kështu mendoj dhe unë. Por ka një pengesë. Nje-riu im s'ka ardhë ndonjiherë këndeje. Le që, tani, edhe sikur të kishte ardhë, s'do të mund të na gjente ma. Ndonjiherë kam qenë vetë tek ai. Herë të tjera kam dërgue Tosunin, atë atje. Asht mirë të takohem për-sëri.

— Ju bani si të doni, por unë s'jua këshilloj.

— Por «ata» njerëz më duhen.

— Në asht fjala për njerëz, kemi plot, pa pasë ne-vojë të shkoni e të rrezikoheni ju.

— Ju po, por ne s'kemi. Ne u muerëm vesh e do të bashkëpunojmë, por, në të njejtën kohë, gjithsecili do të qëndrojë më vete.

— Nuk ngul kambë, edhe pse nuk mund të rri pa theksue se kjo ndamje forcash do të ishte në dam të çështjes sonë të përbashkët.

— Më vjen keq, zotni Shkambi, por në këtë pikë zor se kemi për t'u marrë vesh.

— As unë s'po e çoj ma gjatë. Ju keni të drejtën tuej. Veçse, përsa i takon shkuemjes në Tiranë, do të më lejoni të qëndroj në timen. Kohët e fundit, komu-nistët e kanë shtue shumë vëzhgimin e çdo lëvizjeje apo njeriu të dyshimtë.

— Megjithkëtë, ju, me sa shoh, hyni e dilni lirisht.

Shkambi buzëqeshi:

— Puna jonë asht tjetër. Ne kemi njerëz gjithkund, të gatshëm të na mbrojnë dhe të na paralajmërojnë për çdo rrezik.

Dajti filloi të tronditej. Shkambi fliste me ton të sigurt, si njeri, që i di mirë punët. Përdërisa ai e paralaj-mëronte me aq ngulm, duhej të kishte nuhatë diçka. Po të ishte kështu, Dajti s'do të bante kambë, se nuk e kishte tepër kokën. Tha:

— Atëherë, do të çoj Tosunin.

— Tani folët me mend. Tosunë ka plot, po njerëz si ju... s'gjinden çdo çast.

— Jeni, vërtet, njeri interesant, zotni Shkambi. Ma shumë kujdeseni ju për mue, se sa unë për veten time. S'di si t'ju falënderoj.

— Sa vlejme, gjithnji, ma mirë na çmojnë të tjerët. Përsa i përket Tosunit duhet gjetë çasti i përshtatshëm. Kemi kohë të mendojmë. Tani s'do të banim keq sikur të pushonim pak...

21

Midis morisë së njerëzve, që kishin vërshue në kopshin e madh zoologjik, ata të dy dukeshin si vizitorë të thjeshtë. Ishin ulë në një skaj të largët. Mbanin në duer një tok revistash të ilustrueme.

— Do t'ju kisha thirrë vetë — tha Maiku — por ju qetë ma i shpejtë. Pse më telefonuet?

— Nji radiogram shumë i randësishëm nga Dajti. U përpoqa t'ju gjeja. S'ishit as në shtëpi.

— Edhe ne ma të moshuemit kemi të drejtë të çlodhemi ndonjiherë. Qeshë me ca miq në opëra, pastaj shkuem në një lokal të orëve të vona.

— T'jua jap?

— Futeni, pa ra në sy, në faqet e ndonji reviste.

— E kam ba me kohë. Urdhënioni.

— Me sa duket, s'keni ç'të mësoni ma nga unë.

Mori revistën, filloi të shfletonte ngadalë, gjeti radiogramin e nisi ta lexonte.

— Vërtet me interes. Dajti ka ra në gjurmë të vlefshme. «Komiteti i Shpëtimit të Atdheut» qenka një realitet i kapshëm. S'qenkam gënjyje! Tue u lidhë me të, Dajti ka krye një punë të madhe.

Riçardi tha:

— Sot po më dukeni ca i ndryshëm.

— I ndryshëm? S'më ngjan. Në ç'kuptim?

— Po, ja, gjithnji s'besoni. Sot keni një prirje pikërisht për të besue.

— Sepse kam arësye. Sot i besoj edhe Dajtit. Mora përgjegjen e letrave.

— Dhe?..

— Dhe përmbajnë fjalët e caktueme. Përndryshe, s'do të kisha këtë prirje, si thoni ju. Po, i dashuni Fred, punët nuk shkojnë edhe aq keq. Dajti duhet të bashkëpunojë me ta, të bashkëveprojë, ma mirë. Në qoftë se çdo gja shkon mbarë, mund t'i dërgojmë edhe përforcime. Natyrisht, jo menjherë. Do të rrimë në pritje. Me sa duket edhe nga radiogrami i Dajtit, «ata» janë të pavarun. Edhe nga hetimet që kam ba, s'del se janë të lidhun me ndonjanin nga «aleatët» tanë. Anglezët janë të interesuem, por, deri tani, s'kanë mundun të arrijnë ndonji rezultat. Atë organizatë duhet ta «manipulojmë» ne. Për t'ja arritë qëllimit, duhet një njeri... — si të them? — elastik dhe shumë energjik. Mendoni se Dajti i ka këto cilësi?

— Të them të drejtën, jo dhe aq. Kur e nisëm, s'be-soja se rrezja e veprimit tonë do të shtrihej kaq shumë e kaq shpejt. Kjo punë i kalon kufitë e mundësive të Dajtit. Ka horizont të ngushtë dhe kam frikë se do të kapet shumë mbas «autoritetit» të tij.

— Sthoni që asht edhe frikacak, sado që përpiqet ta fshehë.

— S'ju shpëton gja.

— S'asht aq e vështirë ta kuptosh. Megjithkëte, në fazën e parë, mund të shkonte. Tani duhet gjetë një njeri tjetër.

Riçardi pyeti:

— E keni zgjedhë?

— Kam mendue, por desha të konsultohesha me ju. Ç'do të thoshit sikur të dërgonim zotni Drinin?

Koloneli u përgjegj pa ngurrim:

— Tepër i përshtatshëm. Njeri me autoritet. Por a do të pranojë?

— Them se po. Kam shkëmbye ndonji mendim me të.

— S'paski humbë kohë!

— «Lëvizjet» duhen paramendue, për të qenë gati, kur duhet. Jo gjithmonë pret puna. Sigurisht, duhet të presim rrjedhën e ngjarjeve. Drini asht një ndër krenët

kryesorë e, si thatë ju, njeriu ma me autoritet midis «emigrantëve» shqiptarë. Do ta dërgojmë, kur të jemi të bindun se nuk e rrezikojmë kot dhe kur do ta kërkojnë rrethanat e krijueme.

— Po a nuk do të fyhet Dajti? Asht njeri me shumë sedër.

— Në mënyrë të teprueme, madje. Po edhe mund t'i ndodhte ndonji «aksident». Gjana që ngjasin, apo jo? — pyeti ai në mënyrë kuptimplote. Ta shoshitim njiherë këtë variant. Gjoka asht njeri i sigurt, më duket...

22

Kishte dy ditë, që të dyja bandat ishin shpërngulë në vendin për të cilin kishte ba fjalë Shkambi. Dajtit i pëlqeu shumë. Aty, edhe e ndjeje veten të sigurtë, edhe ishte në ajër të pastër. Lagështia e shpellës kishte ndikue për të keq. Dhembjet, që i shkaktonte reumatizmi, ishin ba të padurueshme.

Edhe me ushqime, tani, ishin mirë. Kishin, jo larg, në një fshat të humbun malor, me shtëpi të shpërndame nëpër rrëpina e shkambinj, një dy baza, që s'kurseheshin. Natën e parë, kur ma i riu i diversantëve, që kishte Shkambi me vete, muer çantën e shpinës, ku futte ushqimet e u ba gati të nisej, Dajti i tha komandantit:

— A mund të shkoj edhe unë me të?

— Do të lodheni kot.

— Po të mos ketë ndonji rrezik, do të më pëlqente të veja — nguli kambë Dajti.

— Sa për rrezik, nuk ka. Meqë doni...

— Atëherë po nisemi.

U vunë për rrugë. Ecën pothuejse dy orë, tue kalue nëpër shtigje të ngushta malore. Njihërë, Dajtit i rrëshqiti kamba, por diversanti që i gatshëm dhe e kapi për krahu.

— Për pak qeshë tue thye qafën — tha Dajti tue dihatë. — Falem nderit! Më shpëtove jetën.

Diversanti vazhdoi udhëtimin. Tjetri e ndoq, zemërdridhun.

Mbi një rrypinë të thikshme ngrihej një shtëpi e veçue.

— Do të ngjitemi atje, zotni Dajti? A do të mundeni?

Si njeri me sedër, u përgjegj:

— Do të përpiqem.

Kur ju afruen shtëpisë, diversanti imitoi tri herë, me pushime të shkurtëna, zanin e hutinit. Mbas pak, dikush nga shtëpia bani të njejtën gja:

— Udhë asht e lirë. Mund të shkojmë.

Te dera e shtëpisë i pritte një malësor ende i ri.

— Mirë mbrama, Dalipi! Kam ardhë me një shok.

— Mirë se erdhët! Sonte jam fare vetëm. Grueja me fëmijët kanë shkue tek i vëllai. Por mos u bani merak: ushqimet i keni gati. Kam edhe një raki të mirë.

— Do të vonohemi — tha Dajti.

I zoti i shtëpisë, buzëgaz, ja priti:

— Udhë asht e keqe. Mblidhnie pak veten. Dhe ma tepër se rakia s'të çlodh gja.

Dalipi s'ishte lavdërue kot. Rakia ishte vërtet e shijshme. Dhe shkonte aq shumë me atë djathë të njomë! Edhe pse i pëlqeu shumë, Dajti nuk e teproi, tue mendue se duhej të kthehej prapë nëpër atë rrugë aq të rrezikshme. U suell nga diversanti:

— A ngrihemi?

— Ngrihemi.

Mbasi Dalipi u mbushi çantën, u përshëndetën me të dhe u larguen.

Si banë një copë rrugë, Dajti pyeti bashkudhëtarin:

— Ke shumë në çetë?

— Pesë muej. Po kjo jona nuk asht çetë. Ne jemi të caktuem për të shoqnie komandantin, kur ndalet në ndonjë rreth ose del për kontroll.

— Po Shtabi i Përgjithshëm ku gjendet?

— Më falni, po me këtë punë s'më përket mue të merrem.

— E shoh që konspiracionin e paski të gjithë për palcë... Po, prapë, me mue dhe mund të hapesh. Ti e di se kush jam.

— Mue më vjen shumë mirë, që u bashkuet me ne. Sa për të tjerat, merruni vesh me komandantin.

Dajti e pa, që s'dilte gja. U përpoq të hetonte në një anë tjetër:

— Cilët njerëz të qeverisë janë me ju?

— Që ka e di. Cilët, s'e them dot. Janë çështje shumë të fshehta.

— Po për ato bazat në Tiranë çfarë di? Ke pa ndonjanën prej tyne?

— Disa.

— Si asht e mundun që s'bien në sy?

— S'ka si të ngjasë. Ato banohen nga njerëz të pushtetit. Askush s'mund të kujtohet për çfarë përdoren.

Prapë disa gjana i kishte marrë vesh, megjithëse jo aq shumë sa mendonte. Ndonji të dhanë tjetër vështirëse do të mund të merrte. Prandaj e mbylli bisedën...

23

Tosuni solli pesë vetë. Që nga fjalët e para, që shkëmbeu me ta, Dajtit ju dukën njerëz të veprimit.

Mori Tosunin mënjanë dhe e pyeti:

— Ç'të tha Ahmeti?

— Punët shkojnë mirë. Shpejt do të na dërgojë edhe të tjerë.

— Ai Ahmeti fjalët i paska të paka, po punën e baka të madhe! Si të tha? A janë njerëz të besueshëm?

— Përgjigjet me kokë.

— Shko te të tjerët. Unë kam pak punë me komandantin.

Komandantin e gjeti tue bisedue me të riardhunit: Ju afrue. Gjoka e ndoq.

Dajti ju drejtue komandantit:

— Zoti Shkambi, a mund të bisedojmë pak?

— Me gjithë qejf, zotni Dajti. — dhe e kapi për krahu.

U larguen ca. Komandanti i tha:

— Ma përpara due t'ju përgëzoj. E shoh që njerëzit tuej e kanë marrë punën me zell. Radhët tueja po shtohen.

— Falem nderit! Pikërisht për këte desha të flisja me ju. Ne kemi shkëmbye ndonji mendim edhe ma parë. Tani që u shumuem edhe unë me forcat e mia duhet të baj diçka.

— S'kam ndonji kundërshtim. Njerëzit e mi do t'ju mbështesin.

— Bash këtu qëndron çështja: ne duem të veprojmë vetë.

— Më falni, zotni Dajti, po nuk e shoh të arësyeshme. Pse të ndahemi në «ne» dhe në «ju»?

— Sepse kjo asht e vërteta. Pa mohue ndihmën që na keni dhanë, përkundrazi, tue e çmue së tepërmi, ne kemi qëllimet dhe objektivat tona.

Shkambi buzëqeshi:

— Ndoshta gabohem, po mue më duket se qëllimet dhe objektivat tona janë të përbashkëta.

— Si duket, nuk u shpreha mirë. Nga kjo pikëpamje ju keni të drejtë. Si të them? Ne jemi «aleatë», por, në të njejtën kohë jemi edhe dy organizata të ndryshme, që mund të bashkëpunojnë, tue riejtë gjithsecila pavarësinë e vet. Ne, tanima, jemi miq dhe do të më vinte keq sikur në mes të lindte ndonji mosmarrëveshje, sado e vogël. Unë kam ardhë këtu për të organizue nji punë të madhe. Siç e shihni, po duken frutet e para të kësaj pune. Dhe, për këte, unë përgjigjem para eprorëve të mi, që më kanë dërgue. Unë s'mund të vazhdoj të qëndroj nën hijen tuej.

— Me sa shoh, edhe këtu hyn ligji i konkurrencës.

— Thoni ma mirë vetëveprim.

— Ta quejmë kështu. Në më lejoni, a mund t'ju pyes si keni ndër mend të vetëveproni?

— Tue fillue që të ndihet puna jonë, konkretisht nëpërmjet ndonji aksioni kundër komunistëve.

— Ju paralajmëroj se do të jetë e rrezikshme. Ju nuk e njihni mirë zonën.

— Nuk do të shkojmë me sy mbyllë. Do të studjojmë me imtësi gjendjen dhe të gjitha mundësitë e vepimit.

— Sidoqoftë, po jua përsëris, ne do të ishim gati t'ju ndihmonim.

— Dhe unë ju falënderoj përsëri, por — më falni për sinqeritetin — asnjherë s'më ka pëlqye të jem shtojçë e ndokujt.

— S'ka pse t'ju fal. Unë i due njerëzit që flasin troç. Kuptohet, do të mbetemi miq si ma parë.

— Miq dhe bashkëpunëtorë. Ju, besoj se jeni i bindun se sa shumë ju çmoj. Por...

— S'ka nevojë, zotni Dajti. Ju jeni i pavarun dhe keni të drejtën t'ju të veproni si të doni. Tanë, më falni... Më duhet të largohem. Mirë u pafshim!

— Mirë u pafshim, zotni Shkambit!

Ndërsa zhvillohej biseda midis Dajtit dhe Shkambit, Gjoka s'kishte thanë asnjë fjalë. Kur u largue komandanti, u suell nga kryetari i tij:

— Nuk duhej t'i kishit folë aq randë. Ai na ka ndihmue kaq shumë, po na mban me bukë.

Dajti e shikoi vëngër:

— I thashë ate që duhej. Ta kuptojë, një herë e mirë, se nuk varemi prej tij.

— Zoti Shkambit as që i ka shkue ndër mend ndonjiherë kjo punë.

— Sikur tepër po i del zot ti!

— Ai s'ka nevojë për mue. Unë po them të vërtetën. S'kemi pse të ndahemi prej tyne.

— Ne nuk po ndahemi. Por nuk due që dardhat t'i hanë vetëm ata, pastaj.

— Dardha ka plot, zotni Dajti. Dhe ju e dini fjalën e urtë popullore: «Atij, që lakmon kafshatën e madhe, i ngec në fyt».

— Tani po e shoh pse qëndrove sehirxhi. Unë kujtova se do të të kisha krah, kurse ti e kyçe fare.

— Sepse nuk m'u duk me vend.

— Me vend a pa vend, këtë punë e di unë. Kryetar jam unë. Dhe ai që vendos jam unë. Këtë shtjene mirë në krye.

— Ka kohë që e kam shti, zotni Dajti, — u përgjegj Gjoka dhe u largue...

24

Shkambin e thirri kryetari. Kur ja tha Dajtit, ai e pyeti:

— Do të vonoheni shumë?

— S'di ç't'ju them.

Dajti e përqafoi:

— Atëherë, udha e mbarë e i bani shumë të fala nga unë!

— Falem nderit, zotni Dajti! Edhe një herë po ju lutem: keni mendjen dhe mos u nxitoni!

— Mos u shqetësoni, zotni Shkambi. Gjithshka do të shkojë për bukuri.

Gjoka s'tha asnjë fjalë. Ai kishte detyrën e vet.

Me kalimin e kohës, Dajti kishte fillue të merrte zemër. Punët po shkonin edhe ma mirë se sa e kishte pritë. Mbas pak ditësh do t'i vinin edhe forca të reja. Simbas kërkesës së tij, aeroplani kishte ardhë e kishte hedhë me parashutë, me përpikmëninë ma të madhe armë e ushqime. Kishte ardhë me frikë, i bindun se do të linte kockat, e ja, tani, gjindej në krye të një çete, e cila do të ndërmerre një aksion, që do të bante bujë e kishte për t'u mbajtë mend. Me gjithë paralajmërimet e Shkambit, ai kishte vendosë të sulmonte e të shkatërronte një stacion SMT-je që e kishte vëzhgue me kohë dhe kishte ba një plan të hollësishëm të aksionit. Objekti dhe vendi, ku qe vendosun, i qe dukun i përshtatshëm dhe pa rrezik.

Po, ja që i ndodhi ndryshe. Sado që u mundue të kryhej çdo veprim në fshehtësinë ma të madhe e në errësinën e ftohtë të një nate pa hanë, gjatë rrugës ndeshën në një grup malësorësh me kafshë ngarkese, që, siç dukej, ktheheshin nga qyteti.

Dajti i dalloi me kohë dhe u çeli rrugën; shokët i urdhënoi të fshiheshin e të baheshin një me tokën.

Kur malësorët u larguen, ai u çue dhe u bani shenjë pjesëtarëve të bandës.

Ata ju afruen në heshtje.

— Mos na kanë diktue — foli me za të ulët e të frikshëm Tosuni.

Dajti e shikoi ashpër dhe nuk foli. Edhe ai e kishte atë frikë, po nuk e jepte veten. SMT-ja ishte fare pranë dhe ju duk marri të kthehej prej rruge. Prandaj e zemëruen fjalët ogurzeza të Tosunit. Si e mblodhi veten, pyeti i qetë:

— I keni të qarta detyrat edhe hollësitë e veprimit? Të tjerët pohuen me kokë.

— Kujdes!.. — dhe, pa ditur ç'të thoshte tjetër, psherëtiu — Zoti na i bafhtë për mbarë!..

Dhe u nis vetë i pari.

Kur qenë afrue fare pranë, nga porta e hekurt e stacionit doli një traktor me rimorkio dhe roja e natës mbylli portën. Dritat e prozhektorëve përshkuen për një çast errësinën e, prapë, ata i mbuloi terri.

Dajti ndenji edhe disa çaste i shtrimë, pastaj u çue dhe bani përpara, i përkulun. Roja e natës, që, siç dukej, i vinte rrotull oborrit, i diktoi, e thirri:

— Ndal!

Dajtit i rrahu zemra, po nuk pati kohë të mendonte gjatë, se roja shtiu me pushkë në drejtim të tij dhe thirri me sa za kishte në kokë:

— Diversantët! — Dhe shtiu përsëri.

Dajti u fsheh prapa një muri dhe u përpoq të dalonte shokët. Asnji nuk dukej. «Janë fshehun edhe ata», mendoi, kur vërejti se në rrugë u dukën disa hije, që

vraponin në drejtim të stacionit. Roja i kishte humbur prej syve.

Ai u ngjesh pas murit dhe u zvarris me shpejtësi në drejtim të kundërt me hijet. Ishte e kotë të zbrazeshin armë. Nji gja e tillë çonte në dështimin e aksionit dhe mund t'u kushtonte randë. Mbërriti pranë një hendeku, që kullonte ujërat në një përrue të vogël. Së, koi mbrapa dhe u hodh mbrenda, po në atë çast në drejtim të tij shpërtheu një breshëri e gjatë automatiku. Atij ju randuen shpatullat, po vazhdoi të zvarritej, gjersa u rrokullis e ra në përrue.

Atje gjeti edhe pjesëtarët e bandës.

— Po tani? — e pyeti Gjoka me mëni.

Dajti i skërmiti dhambët dhe u ngërdhesh. Ishte ba bishë. Në ato çaste urrente gjithshka e këdo.

— Lepuj! — i shau me mllef.

Sipër përroit u dukën hije njerëzish, dhe mbas pak u zbrazen njëherësh disa automatikë.

— Të tërhiqemi — tha Gjoka.

Dajti nuk foli, po u nis para, duke u mendue të mposhte dhembjen e plagëve.

Të shtimet nuk pushonin. Ato i ndiqnin mbrapa. Gjoka për një çast qëndroi dhe shtiu disa herë me revolver.

— Ecë! — i klithi Dajti, po sakaq ndjeu një therje pranë zemrës dhe u rrëzue në tokë pa frymë.

Tosuni ju afrue. Kishte vdekë. Deshi ta ngrinte, ta ngarkonte mbi shpinë, mos ta linte në dorë të komunistëve kufomën e kryetarit, por Gjoka i thirri:

— U çmende? Ai kaq e pat. Shpëto kokën tande!

Tjetri s'e zgjati. Vazhdoi të vraponte. Gjoka kishte të drejtë.

Ata e ditën si mundën të largoheshin, të shpëtonin nga ndjekja e komunistëve. Po të mos kishte qenë natë, do t'i kishin zhdukë të gjithë.

Mbërritën në bazë, të sflitulun. Vetëm atëherë u kujtuen se mungonte edhe një: Zenuni, që kishte ardhë me Dajtin.

Atyne të bazës nuk ju desh shumë për të kuptue se ç'kishte ndodhë. Pamja e Gjokës, e Tosunit dhe e të tjerëve pasqyronte ma mirë se sa fjalët dështimin e aksionit.

Shkambi u dëshpërue shumë për vrasjen e Dajtit. Lajmin e hidhun ja dha Gjoka. Tha:

— Më vjen keq, që trupi mbeti në duer të komunistëve.

— S'ke ç'i ban, zotni Shkambi. Keq më vjen, sigurisht, edhe mue, po, të themi të drejtën, sikur e kërkoi vetë. Unë u përpoqa t'ja mbushja mendjen mos t'ja hynte një pune si ajo, po s'qe e mundun. Edhe ju vetë u përpoqët deri në çastin që u nisët... Pastaj nuk organizoi ma parë zbulimin. Do t'i kishte pa ushtarët... As unë nuk u kujtova. U mjaftuem me ato që dinim... Nejsë. Kjo e pat. Lajmërova qendrën. Kemi mbetë pa kryetar. Të shohim se ç'do të thonë.

— Derisa të zgjidhet çdo gja, ne do të përpiqemi t'ju ndihmojmë me ç'të na vijë për dore, zotni Gjokë.

— Ju falem nderit! Unë e çmoj shumë kujdesin tuej. Po të kishte ditë ta kuptonte si duhet, edhe zotni Dajti tani do të ishte gjallë. Due t'ju flas me zemër të hapun: në fillim, edhe unë pak a shumë si zotni Dajti mendoja. Doja të ishim të pavarun. Po, ma vonë, tue pa organizimin, forcën tuej, fillova të mendoja ndryshe: ne duhej të bashkoheshim. Mue s'më interesojnë as posti, as lavdia. Këtë sëmundje e kishte i shkreti Dajti. Mue më intereson lufta kundër komunistëve, përmbysja e të kuqve. Dhe kam arritë në përfundimin se, që të ndodhë kjo, të gjitha forcat antikomuniste duhet të bashkohen rreth organizatës suej. Nuk due që gjykimi im t'ju duket tepër i ashpër, por në këte çështje Dajti ishte ba pengesë.

Shkambi s'e ndërpreu asnjherë. Ndejti edhe e ndi-

gjoi me vërejtje. Gjoka ishte vërtet interesant, i çuditshëm, mund të thoshe. Fjalët e tij të banin të mendoje. I tha:

— Po më bahet shumë qejfi që, për çështjen themelore, jeni në një mendje me mua. Përsa u përket hollësive, punë e lehtë për t'u marrë vesh.

— Kuptohet. Unë vetëm një gjë do të kërkoja: të mos tregoheshit i rezervuem me amerikanët. Ndihma e tyne asht tepër e nevojshme.

— S'kam thanë ndonjiherë se nuk na duhet, maçje, do të jetë e mirëpritun.

— Me sa duket, nuk e formulova mirë mendimin tim: s'e kisha fjalën thjesht për ndihmën e tyne materiale, por edhe për përvojën e tyne në luftën kundër komunistëve, për dërgimin e disa njerëzve të zot...

— Edhe për këtë s'kam ndonji kundërshtim. Ja kisha thanë edhe zotit Dajti, por ai...

— Më falni se po ju ndërpres, por ai s'i kuptonte disa çështje. Ose, ma mirë, i merrte vesh së prapthi, i kapun pas dëshirës për t'u dukë vetë, tue harrue kryesoren. Drejtimi konkret i gjithë luftës kundër komunistëve asht mirë t'ju mbetet juve. Organizata juej ka fitue autoritet dhe s'do të kishte fare kuptim të krijonim një të re. Për të mbajtur lidhje të mirë e të vazhdueshme, do të mjaftonte ardhja e disa njerëzve të zgjedhun nga ana e amerikanëve, njerëzve, që kanë të kalueme patriotike e që me influencën e tyne mund të ndihmonin në shtimin e radhëve tona.

— E shoh që kuptohemi plotësisht, zotni Gjokë. Unë vetë i kisha thanë Dajtit se na mungojnë kuadrot drejtues. Ne do t'i mirëprisnim.

— Atëherë, çdo gjë asht në rregull. Mund të njoftoj për çka biseduem?

— Keni liri të plotë.

Riçardi i dha Maikut të lexonte radiogramin e parë, që dërgoi Gjoka mbas vrasjes së Dajtit: «Ju njoftoj me pikëllim se Dajti ra heroikisht në një aksion kundër komunistëve. Pres udhëzime — Gjoka».

Maiku tha:

— Desha të di ç'mendoni për vrasjen e tij. A nuk ju duket se ka ndodhë bash në çastin e duhun?

— Nji koinçidencë.

— Ka raste, kur koinçidencat ndihmohen. Ai Gjoka duhet të jetë vërtet tip i zgjuet.

— S'kam dyshue kurrë në zgjuetësinë e tij, prandaj edhe e dërgova me Dajtin. Raporti i tij na ndihmoi të kuptonim ma mirë gjendjen e krijueme dhe të vepronim në përshtatje me të.

— Po sikur të jetë gabue me vlerësimet e tij, Fred?

— S'besoj. As në vlerësimet, as në veprimet e tij — u përgjegj tue buzëqeshë me nënkuptim.

— Sidoqoftë, një punë të dobishme e kreu: tani s'do të kemi ma frikë se do të prekej Dajti, po të dërgonim Drinin.

— Gjoka do të kryejë edhe punë të tjera të dobishme.

— Kaq shumë jeni i bindun?

— Faktet do të më japin të drejtë.

Dhe i dhanë.

Radiogrami i dytë i Gjokës i lajmëronte se Komiteti i Shpëtimit të Atdheut ishte i gatshëm për një bashkëpunim sa ma të ngushtë me ta dhe pranonte dërgimin e njerëzve të tyre të besuem.

Riçardi i tha Maikut:

— E shihni?

— Me sa duket, ka ardhë koha të hyjë në veprim Drini. Lajmërojeni të vijë nesër mbrama.

— Këtu?

— Jo. Ma mirë në vilën e A. . Natyrisht, së bashku me ju.

Gjenerali, si zakonisht, e ndigjoi Arbenin me vëmendje dhe pa e ndërpre. Vetëm kur Arbeni i tha se në trupin e Dajtit ishte gjetë edhe një plagë e shkaktuar nga një plumb revolveri, e pyeti:

— Asht e sigurtë?

— Fare e sigurtë. Një plumb në kurriz, nga pak metra largësi.

— Cili të ketë qenë?

— Në s'gaboj, radisti, Gjoka.

— Kjo don të thotë se ata kanë qenë të interesuem për eliminimin e Dajtit. Me sa shihet, s'u nevojitej ma. Ne kemi bisedue për këtë. Ti më ke thanë se ai donte të vepronte në kokë të vet. Kurse amerikanëve kjo s'u intereson. Ata duen të depërtojnë në Komitetin e Shpëtimimit të Atdheut, ta marrin nga mbrenda, me njerëz ma «elastikë».

Gjenerali buzëqeshi, pastaj shtoi:

— Mirë. Ne do të vazhdojmë t'ju «ndihmojmë». Vetëm kujdes me Gjokën. Në këte çast, ai ka randësi themelore.

Gjoka asht për një bashkëpunim sa ma të ngushtë. Për këtë do të bindë edhe njerëzit e tjerë, që «ata» do të dërgojnë.

— Megjithkëte, duhet me u dalë punëve përpara. Ai asht hallka kryesore, tani. Duhet forcue bindjet e tij se ka të bajë me të vetmen organizatë, që mund të përmbysë «të kuqtë»... Po Luani ç'ban?

— Ankohet ca se po rri pa punë.

— Kot e ka. Ai, për fazën e parë të operacionit, kreu një punë të madhe. Ka mënyra e mënyra për t'i zhdukë diversantët. Dajtin me shokë mund t'i kishim shfarosë qëkur zbarkuen. Por, po të kishim veprue kështu, do të kishim humbë, ndoshta, mundësinë ma të madhe që kemi pasë deri sot për të ba që CIA e famshme të veprojë simbas «udhëzimeve» tona. Dhe ka mundësi që kjo të vazhdojë për një kohë të gjatë. Të shohim se kë do

të dërgojnë në vend të Dajtit. Do të jetë, patjetër, një «politikan», të cilin ne duhet të jemi gati ta presim si duhet. E, mbi të gjitha, ta bindim se me të vërtetë Komiteti i Shpëtimit të Atdheut po lot një kartë të rëndësishme. Po t'ja arrijmë këtij qëllimi, atëherë do ta kemi ma lehtë të shkojmë ma tutje. Amerikanët do të binden se një kryengritje e përgjithshme mund të shpërthejë, e ata do të jenë të gatshëm ta ndihmojnë me çdo... mjet. Kur të kujtohen, në do të kujtohen ndonjherë, do të jetë tepër vonë...

— Vërtet një humbje e madhe — tha Drini. — Zotni Dajti ishte jo vetëm një patriot i flaktë, por edhe një mendje e hollë.

Maiku mendoi: «Gënjen si derr, po si aktor nuk asht i keq». Tha:

— Burrë i shquem. Por kështu e ka jeta. Ai ra me nder në fushën e betejës. Megjithkëtë, duhet të hedhim sytë në të ardhmen. Ne duhet ta vazhdojmë punën e tij. Dhe një vazhdues ma të dejë s'kishim ku ta gjenim. Jo, jo, mos protestoni. S'e them për kompliment. Ne kemi bisedue edhe herë të tjera. Ju më njihni. Po t'ja dilni në krye misionit tuej — siç jam i bindun — do të merrni edhe hakun e Dajtit.

— Do të baj çmos që të meritoj besimin tuej.

— Atëherë të vijmë konkretisht te çështja që na intereson. Përpara së gjithash due të kemi të qartë diçka: ne kemi atje disa njerëz të armatosun. Mos ndër-merrni asnjë veprim luftarak. S'ka nevojë të rrezikoheni kot. Njerëzit tuej le të veprojnë së bashku me forcat e Komitetit të Shpëtimit të Atdheut, po ta kërkojnë ato. Me këtë, zotni avokat, nuk due të mohoj meritat tueja ushtarake. Unë e di shumë mirë se ju keni luftue heroikisht kundër partizanëve. Por, në radhë të parë, keni qenë një politikan i shquem, një ndër udhë-

heqësit ma të dalluem politikë të Ballit Kombëtar. Si të tillë po ju dërgojmë. Ju duhet të jeni sa ma elastik: t'u krijoni përshtypjen se çdo gja asht në dorë të tyne e, nga ana tjetër, të gjitha fijet t'i lëvizni ju. S'do ta keni të lehtë. Po këtu do të duket dhe zotësia juej. Sidoqoftë, asnji konflikt me ta. U premtoni gjithë mbështetjen tonë, mbasi të jeni bindë për mundësitë efektive të tyne. Nga kjo pikëpamje, do t'ju ndihmojë Gjoka, që do të jetë zavendësi juej. Me kohë, na njoftoni mbi forcat që disponojnë, mbi mbështetjen që kanë në popull, mbi mundësitë e zhvillimit të organizatës së tyne si edhe të organizimit të një kryengritjeje të përgjithshme, që do të krijonte rrethana të favorshme për të ndërhy ushtarakisht.

— Do t'i zbatoj me përpikmëni udhëzimet tueja, zotni Maik.

— Çështjes së përgatitjes së një kryengritjeje të përgjithshme duhet t'i kushtoni një randësi të veçantë. Ngjarjet kanë marrë një rrugë të favorshme. Duhet të jemi gati. Jua përsëris edhe një herë se kam besim të plotë te ju. Sa njerëz mendoni të merrni me vete?

— Jo ma shumë se tre-katër.

— Jemi të një mendjeje. S'ju duhen shumë njerëz. Keni «atje» të tjerë. Por ne do të shihemi prapë, zotni Drini, e do të vendosim një plan të hollësishëm.

— Atëherë, mund të largohem?

— Po s'patët ndonji gja...

— Asgja.

Maiku e Riçardi u ngritën. I shtrënguen dorën, shkëmbyen përshëndetjet e rastit.

Drini duel.

Riçardi pyeti Maikun:

— Vërtet keni aq shumë besim tek ai?

— E si duhej t'i thosha? Se s'kam besim?.. Kam, s'kam, tanimë s'ka randësi. Të gjitha mundësitë e kontrollimit dhe të verifikimit të operacionit në veprim i kemi shfrytëzue. Të tjera s'kemi. Të shpresojmë se do të na dalë për mbarë...

Të gjitha hollësitë e zbritjes së Drinit me parashutë u vendosën me anë të radiogrameve, që u shkëmbyen midis Gjokës e Riçardit.

Kur erdhi koha, u ndezën zjarret në një patalok të madh. Aeroplani erdhi rrotull dy a tri herë dhe pastaj u panë katër parashuta.

Shkambi, Gjoka e disa të tjerë i pritën. Një pjesë e diversantëve kishin rrethue vendin për çdo të papritun.

Parashuta e Drinit, për dreq, ngeci në një pemë, në skaj të patalokut. U desh ca kohë ta zbrisnin. Me gjithë këto zbritje pak si qesharake, Drini kishte marrë një pamje serioze e të randë.

Gjoka ju afrue, e përshëndeti:

— Mirë se erdhët, zotni Drini!

Ky i buzëqeshi:

— Mirë se të gjeta, Gjokë! Gëzohem që të shoh shëndoshë e mirë.

Gjoka i tha:

— Më lejoni t'ju paraqes komandantin e Shtabit të Përgjithëshëm, zotni Shkambin.

Fytyra e Drinit u çel. U drejtue nga Shkambi, i shtriu dorën me përzemërsi:

— Gëzohem që po më jepet rasti t'ju njoh, zotni komandant!

— Asht kënaqësi e veçantë për mue t'ju përshëndes. Kur mora vesh se do të vinit, u gëzova për së tepërmi. Njerëz si ju, në këto çaste historike që po kalojmë, i janë shumë të nevojshëm atdheut.

— E shoh, që do të merremi vesh, zotni Shkambi.

— Kjo do të ishte dëshira jonë ma e madhe.

— Unë për këtë kam ardhë.

— Do të kemi rast të bisedojmë ma gjatë. Tani, po të doni, mund të hamë diçka për të festue mbërritjen tuaj shëndoshë e mirë. Kemi edhe raki jo të keqe.

— S'kam ndonji kundërshtim. Ju falem nderit, zotni komandant!

30

Gjoka i raportoi për gjendjen.

Drini e pyeti:

— Atëherë, simbas teje, s'ka asgja të dyshimtë?

— Asgja.

— As edhe vrasja e Dajtit?

— As edhe ajo. Dajtin e kapën plumbat, ashtu si kapën Zenunin e si mund të më kishin kapë mue. S'due të flas keq për të, por ai ngulmoi kot.

— Nuk dyshove se mos i kishte lajmërue njeri prej këndej ata të sigurimit?

— Kjo edhe mund të ndodhte. Them mund, po s'besoj. Dajti donte të bante zhurmë. S'ishte e mundun që një stacion i madh SMT-je të lihej vetëm me një rojtar plak nate. Dajti këtë s'deshi ta kuptonte, si njeri kokëfortë që ishte.

— Me sa shoh, s'e ke pasë fort qejf.

— Të them të vërtetën, jo. Dhe, që të jem edhe ma i singertë, bani mirë që u vra.

Drini u habit:

— Pse thue kështu?

— Sepse ai po na prishte punë. Ai kërkonte të dukej, të fitonte nam. Kjo ishte në dam të çështjes sonë. S'kishim pse të ndaheshim. Ne patëm fat që erdhëm në kontakt me forcat e Komitetit të Shpëtimit të Atdheut. Asht në të mirën tonë, që të lidhemi sa ma ngushtë me to.

— Vërtet janë kështu si paraqiten?

— Keni për ta pa vetë. Unë u gëzova shumë, që ju dërguen. Këtu duhet një njeri, që të dijë të manovrojë.

— Megjithkëtë, këto forca duhen pa. Pa ra shumë në sy, do t'ja kërkoj komandantit.

Shkambi i tha Drinit:

— Më vjen keq, zotni Drini, që do të ndahemi për një kohë.

— Për shumë?

— Jo, jo. Sa të shkoj të kontrolloj nja dy çeta.

— A... a do të kishte mundësi të vija dhe unë? Do të më pëlqente të shihja për së afërmi këta luftëtarë të lirisë.

Komandanti buzëqeshi:

— Me gjithë qejf. Vetëm dëshira që mos t'ju mundoj më pengoi t'jua baja një ftesë të tillë. Do të marr me vete vetëm dy njerëz. Po të doni, merrni edhe ju.

Komandanti e zuni ngushtë me atë propozim. Të merrte të tjerë me vete, donte të thoshte se s'besonte plotësisht, por, dhe të mos merrte fare... U përgjegj në mënyrë diplomatike:

— Meqë po thoni ju...

U nisën.

Mbas gjysmë ore rrugë nëpër atë pyll gati të përrshkueshëm, Drini pati rastin e parë të shikonte me sytë e vet organizimin e përpiktë të forcave të Komitetit të Shpëtimit të Atdheut: në të dyja anët e shtegut të ngushtë kishin zanë vend disa diversantë. Ata panë komandantin dhe nderuen ushtarakisht:

— Janë poste të vëzhgimit, të gatshme të japin alarmin për çdo rast. Do të takojmë prapë.

Dhe kështu ngjau disa herë gjatë rrugës.

Mbas disa orësh, arritën në një bjeshkë të ashpër. Shkambi i tha Drinit:

— Do t'ju takojë të shihni diçka jo shumë të pëlqeshme, por për mue disiplina, në çdo çast, duhet të jetë e rreptë.

Banda e diversantëve e priti me drojtje, sidomos komandanti i saj.

Shkambi, menjherë, urdhënoi:

— Të mblidhen të gjithë!

U ulën në shesh dhe pritën me shqetësim. Komandanti i çetës kafshonte mustaqet e gjata. Mjaft i tronditun dukej edhe një tjetër.

Shkambi i tha Drinit:

— Ky asht zavendëskomandanti i çetës.

— Mirë, po s'po kuptoj...

— Tani do ta merrni vesh.

U suell nga komandanti:

— Ç'ke për të thanë?

— Asgja. Jam fajtor, por ai më provokoi — dhe tregoi me dorë zavendësin.

— Po ti? — pyeti Shkambi zavendëskomandantin.

— Komandanti më fyu dhe unë s'durova...

Shkambi tha me ironi:

— Dhe u kapërthyet si dy gjela!.. Turp të keni!

Ju drejtue grumbullit të diversantëve:

— Ç'të bajmë me këta të dy?

— T'i shkarkojmë nga detyra — tha një djalë i ri. Edhe disa të tjerë shfaqën të njejtin mendim.

— Kjo asht puna ma e parë që duhet ba. Por kjo s'mjafton. Dënimin e merituem do t'ua japë gjykata jonë ushtarake. Derisa të vijë trupi gjykues, jeni të arrestuem. Lidhini!

Urdhni i Shkambit u zbatue aty për aty.

— Largojini prej këndeje, se s'i shoh dot me sy!

Mbasi të dy të arrestuemit i larguen, Shkambi mori fjalën:

— Kjo që ndodhi asht një njollë për ne. S'kemi dalë as për lavdi, as për grada e poste. Kur grinden për hiç-gja drejtuesit, vaj halli pastaj të tjerët. Vërtet që asht rasti i parë, por s'duhej të ngjiste. Prandaj erdha vetë. Do të habitet edhe zotni Drini, që asht këtu me mue e që aleatët tanë të fuqishëm, amerikanët, e kanë dërgue të na ndihmojë. Mjaft me kaq. Komandant do të jetë Zeneli, zavendëskomandant Pjetri.

Dy të emnuemit rishtas u ngritën në kambë e nderuen.

Shkambi tha:

— Tani të shkojmë në bazë, se jemi lodhë ca. Besoj se...

Komandanti i ri s'e la të mbaronte fjalën:

— Janë marrë të gjitha masat.

Që ishin marrë, u pa menjiherë. Baza ishte një shtëpi e rehatshme. Mezet, rakia, darka të kënaqin shpirtin dhe i zoti i shtëpisë ishte një hokatar i madh.

Shkambi piu për qejf. Drini s'i la gja mangut. E muhabeti rrodhi i ambël, si rrallëherë...

Drini fjeti deri vonë. Shkambi e la. Kishte për të dhanë disa udhëzime.

Drini u zgjue me dhimbje koke. Shkambi e pyeti:

— Si ndjeheni?

— Më asht ba koka daulle. Pimë shumë mbramë.

— Nganjisherë, s'prish punë. A doni të hamë mëngjez?

— Edhe barkun e kam calik.

— Do të bajmë rrugë të gjatë.

— Atëhere po marrim ndonji gja me vete.

— Si të dëshironi.

U vunë prapë në udhë.

Drini tha:

— Më ka mbetë mendja tek ata të dy. Ç'do të ndodhë me ta?

— Do të vendosë gjyqi ushtarak. Unë s'përzihem.

— Po ju si mendoni?

— Ka të ngjame t'i pushkatojnë.

Drini u habit:

— Për një gja kaq të vogël?

— S'asht e vogël, zotni Drini. Në kemi pasë ndonji sukses, disiplina e fortë, që kemi vendosë, ka luejtë një rol të dorës së parë.

— Mos edhe në çetën tjetër do të shkoni për një punë të ngjashme me këte?

Shkambi buzëqeshi:

— E shoh, që ju ka ba përshtypje. Jo, zotni Drini. Atje, si do ta shihni vetë, kemi të bajmë me të kundër-

tën. Do të përgëzoj çetën dhe udhëheqësit e saj për një aksion të shkëlqyeshëm dhe do t'u ngarkoj një detyrë të re.

— Çfarë aksioni? Natyrisht, në mund të ma thoni.

— Për ju s'kemi ndonjë të fshehtë. Ju po e shihni vetë. Çeta tek e cila do të shkojmë, i ka vu zjarrin një depoje të madhe benzine. Veprimi ka qenë i rrufeshëm. Dhe s'ka pësue asnjë humbje.

— Vërtet diçka e madhe.

U desh shumë kohë që ta arrinin.

Çeta i priti me gëzim. Ishte një atmosferë krejt e ndryshme nga ajo, që kishin gjetë, kur kishin shkue në çetën tjetër. Drini pa se Shkambi gëzonte jo vetëm autoritet të madh, por edhe një dashuni të veçantë.

Me pak fjalë të gjetuna e prekëse Shkambi i përgëzoi për suksesin dhe përfundoi:

— Një detyrë tjetër shumë e randësishme ju pret. Unë kam besim të plotë se do të dini ta kryeni po me kaq sukses. Planin e kohën e veprimit do t'ju thotë komandanti.

Shkambi, Drini, komandanti i çetës dhe zëvendësi i tij u tërhoqën mënjane. Shkambi i tha komandantit:

— Shtabi i përgjithshëm ju ngarkon të hidhni në erë fabrikën e re, që po ngrihet në K... Komunistët s'duhet ta gëzojnë. Ti, Skënder, bashkë me Gjekën do të përpunoni një plan të hollësishëm. Veproni me mend, si deri tani.

— Do ta plotsojmë me nder detyrën — tha Skënderi.

— Ke nevojë për forca të tjera?

— Mjaft janë. Do të përdor edhe njerëzit që kemi në vend.

— Shumë mirë. Atëherë, mirë u pafshim!

Skënderi u habit:

— Ç'asht kjo fjalë? Ju sonte do të qëndroni këtu. Ne ishim ba gati...

— Qejfi na e do, por hatri të mos ju mbesë. Sonte duhet të kthehemi patjetër. Një herë tjetër do të vijmë së bashku me zotni Drinin dhe do të qëndrojmë ma gjatë.

— Atëherë, merrni diçka, ta keni për rrugës.

- Sa për këtë, me gjithë qejf.
Kur ishin largue ca, Drini i tha Shkambit:
- Si mendoni? Do të ketë sukses?
- Çfarë?
- E kisha fjalën lidhë me atë fabrikën e re, që doni ta hidhni në erë...
- Besoj se po.
- Dukeni tepër i sigurt.
- Mundësitë dhe forcat nuk na mungojnë.
- Drini e pa drejt në sy:
- A më lejoni t'ju baj një pyetje?
- Jam gati t'ju përgjigjem.
- Sa njerëz kenë?
- Më zutë pak si ngushtë. S'mund t'ju them një numër të saktë.
- S'ka nevojë. Nji të përafërt.
- Ndër çeta, rreth pesëmijë. Po kaq edhe ndër qytete.
- Tjetri u trullos nga kjo shifër. Pa u përmbajtë dot, thirri:
- Dhjetëmijë vetë!. . . Duket si diçka e pabesueshme, fantastike!
- Shkambi, si të rimerrte fillin e një bisede të ndërpreme, tha:
- Pa numrue simpatizuesit. . . Por duhet pa perspektiva. . . Njerëzit, që duen të bashkohen me ne, bahen gjithnji e ma të shumtë. Dhe ne, për fat të keq, s'jemi në gjendje t'i kënaqim të gjithë.
- Pse? S'ju kuptoj. . .
- Sepse, si ja kisha thanë edhe të ndjerit zotni Dajti, na mungojnë si kuadrot drejtues, si armët. . .
- Drini buzëqeshi:
- Kjo asht e vetmja vështirësi?
- Nuk asht e paktë.
- Por e kapërcyeshme. Kuadrot jua siguroj unë. Ka gjithë ata patriotë në mërgim, që presin ditën të vijnë e të luftojnë kundër të kuqve. . . Sa për armë e pajisje të tjera të këtij lloji amerikanët kanë plot. . .

— Edhe zotni Dajti më kishte thanë diçka të tillë.

— I gjori! Të paktën s'vdiq në dhe të huej, por erdhi e u vra këtu, megjithëse shkoi për mend, si i thonë fjalës... Po të doni, mund të lajmëroj menjihërë për kërkesën tuaj.

— Do të na jepni një ndihmë të madhe.

— Ne luftojmë për një çështje të përbashkët. S'e kam për t'u mburrë, por unë e shikoj punën në një plan më të gjatë se zotni Dajti, ndjesë pastë. Kuadrot dhe të gjitha të tjerat nuk do të vonojnë.

Gjithë rrugës, si u muerën vesh për kryesoren, biseduen për hollësinë të ndryshme lidhë me ndihmat që do të dërgonin amerikanët, simbas kërkesës së Drinit.

Ky mbeti i kënaqun. Shkambi, i shtymun nga nevoja, ishte i gatshëm të pranonte sa ma shumë njerëz. Dhe këta do të drejtonin një pjesë të mirë të çetave, do të depërtonin edhe në vetë Shtabin e Përgjithshëm. Me kohë, urtë e butë e pa u ndie, do të depërtonin edhe vetë në udhëheqjen e Komitetit të Shpëtimit të Atdeut.

Sapër Shkambin, ai mendonte ndryshe...

32

Ndihmat i hodhën nga aeroplanët, me parashuta, në disa pika. Ishte një material i shumë ushtarak. Edhe njerëzit s'qenë të paktë. Midis tyre ndodheshin disa figura të njohura «patriotike», që Drini ja paraqiti Shkambit me kënaqësi.

Të nesërmen Shkambi i tha Drinit:

— Do t'i shpërndajmë nëpër çeta si komandantë ose me funksione të tjera të randësishme. Kurse ju, në s'keni ndonji kundërshtim, do të vini me mue, si këshilltar i veçantë pranë Shtabit të Përgjithshëm. Mbramë vonë, me radiogram, mora pëlqimin e kryetarit, që ju përgjegj propozimit tim.

Drinit po i plotësohej edhe një dëshirë tjetër... Ju drejtue Shkambit:

— Pse ma mbajte të fshehtë?

Komandanti vuni buzën në gaz:

— Mos ma merrni për keq, zotni Drini. Unë e kam parim të flas vetëm mbasi të ketë përfundue një çështje. Atëhere, pranoni?

— Me gjithë qejf, por s'e di sa do t'ju vlej...

— Do të na vleni shumë. Për këtë, të gjithë jemi të bindun. Edhe kryetari.

— Do të më pëlqente ta takoja.

— Besoj që së shpejti do ta keni këtë rast. Sidoqoftë, do t'ja njoftoj dëshirën tuej, meqë shpejt do të shihem me të. Do të më duhet të largohem për pak kohë. Më pret në Tiranë.

— Në Tiranë?

— Po, në Tiranë. Tanima, ju jeni krejt yni, prandaj mund t'ju zbuloj një të fshehtë të randësishme: Kryetari dhe unë do të zhvillojmë bisedime me një personalitet komunist. Ka mundësi, që ai të arratiset, të bashkohet me ne.

Drini u gëzue:

— Do të ketë një efekt të madh politik. Dhe kjo do të shtojë edhe ma tepër prestigjin tuej në sy të amerikanëve... Ata janë të kënaqun me punën tuej. Tani, do të jenë edhe ma të kënaqun.

— Mue s'më mbetet tjetër veçse t'ju falënderoj për fjalët e mira, zotni Drini.

— Jam unë që duhet t'ju falënderoj për punën e madhe që keni ba dhe po bani. Kur do të niseni?

— Sonte.

— Do të vonoheni shumë?

— Jua thashë. Pak ditë. Pastaj, do të nisemi bashkë. Atëherë, ndoshta, do të njiheni edhe me kryetarin. Tani, do t'ju lutem të më falni. Duhet të përgatitem për udhëtim, edhe asht e nevojshme të jap disa udhëzime.

— Ju lutem. Besoj se do të takohemi përpara se të niseni.

— Patjetër. Mirë u pafshim!

— Mirë u pafshim, zotni Shkambi!

TRYEZA E LANDËS

	Faqe
Gjurmë të padukshme	5
Fundi i një udhëtimi	54
Endja e një pëlhure	92